

Kjærlighet og sosialt arbeid. En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis

Hilde Marie Thrana
Avhandling levert for graden
Philosophiae Doctor

**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

© **Hilde Marie Thrana, 2015**

Doktoravhandlingar ved Høgskolen i Lillehammer
Nr 4

ISSN: 1893-8337
ISBN: 978-82-7184-374-8

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverksloven eller med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

hil.no

Forsideillustrasjon: Elfrida Emilia Moen. Gjengitt med tillatelse av kunstneren.
Foto bakside: Johanne Tindstad
Layout: Gro Vasbotten/HiL

Trykk og innbinding: Flisa Trykkeri AS, Flisa

Kjærlighet og sosialt arbeid.
En studie av kjærlighetens betydning i
barnevernets praksis

Hilde Marie Thrana
Avhandling levert for graden
Philosophiae Doctor

Høgskolen i Lillehammer

Forord

Å utforske kjærlighet i en profesjonell praksis har vært en lang reise, siden ideen har ligget latent fra jeg startet å arbeide som ung sosionom på en barnevernsinstitusjon i 1992. Hva sitter jeg igjen med etter å ha fordypet meg i dette tema de siste fem årene? Først og fremst en takknemlighet for at jeg fikk muligheten til å utforske et så vidt, åpent og ikke minst svært så lite vitenskapelig tema som kjærlighet er. Den tiltro Høgskolen i Lillehammer har gitt meg, både på Avdelingen for pedagogikk og sosialfag, og i forskningsmiljøet på «Senter for barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling», har hatt utrolig stor betydning for at dette prosjektet i det hele tatt ble en realitet.

Hva lærer man om kjærlighet ved å studere det i en akademisk sammenheng? En side er det å forsøke og forstå kjærligheten fra et teoretisk perspektiv, den andre siden handler om å få tak i erfaringene av kjærligheten som en del av livet. Det jeg konkret sitter igjen med som min opplevelse, er at kjærligheten ikke er så uopnåelig, fjern og kompleks som mange vil ha det til av de som har skrevet om kjærligheten. Jeg sitter igjen med at kjærlighet først og fremst handler om den enkle hverdagskjærligheten som er rundt oss uten at vi tenker over at den bærer oss gjennom våre små og store hverdagslige kamper. Enten det er i familien, på arbeidsplassen eller blant venner. De varme blikkene, de oppmuntrende ordene, og de mennesker vi møter som står ved vår side og holder ut med oss også når livet røyner på.

Jeg har mange å takke for å ha stått ved min side gjennom dette i perioder svært krevende og uutholdelige prosjektet. Først vil jeg takke mine veiledere; professor Halvor Fauske og førsteamanuensis Bjarne Øvrelid ved Høgskolen i Lillehammer. Takk for at du Halvor, sa at jeg aldri måtte bytte ut ordet kjærlighet med faglige ord som omsorg eller empati, da ville dette bli et kjedelig prosjekt! Takk Bjarne, for de inspirerende samtaler om etikk og profesjon, og den utholdende veiledning fra dere begge over flere år. Jeg vil også takke Professor Nigel Thomas og Dr. Joanna Westwood ved University of Lancashire for veiledning, innspill og kommentarer på mitt prosjekt gjennom mitt opphold ved School of Social Work, høsten 2012.

Noen av de aller viktigste for prosjektet er de som gjorde feltarbeidet mulig. Jeg vil takke Marco Elsafadi og de ansatte i tiltaket Newpage som inviterte meg inn i deres arbeid, og viste meg deres kjærlighet og engasjement for ungdommer som mange andre har gitt opp. Takk til alle ungdommer som delte sine historier med meg, og som lærte meg om hva kjærlighet kan være i en profesjonell relasjon. Dere er de viktigste

bidragsyterne til hele prosjektet. Takk også til foreldre i barnevernet som lot seg intervju gjennom prosjektet «Det nye barnevernet.»

Mest av alt vil jeg takke mine barn Marie, Johanne og Elias som har lært meg mest om at kjærligheten er noe jeg omgir meg med hver eneste dag, nettopp fordi dere har vært rundt meg og med meg hele veien. Helt til slutt: Takk til Jim.

Hilde Marie Thrana

Trondheim 09.09.2014

Sammendrag

Denne studien utforsker forholdet mellom kjærlighet og sosialt arbeid. Prosjektet stiller følgende hovedspørsmål: *Hvilken betydning har kjærlighet i barnevernets praksis?* Dette undersøkes i hovedsak gjennom ungdoms og ansattes egne beretninger og erfaringer av den profesjonelle relasjonen i et barnevernstiltak. I tillegg undersøkes også foreldres opplevelser med møte med barnevernet. Prosjektet søker kunnskap om indikasjoner på kjærlighet med utgangspunkt i det som deltakerne erfarer i praksis. Det er uttrykkene for kjærlighet som etterspørres, samt hvilken betydning kjærlighet kan ha i arbeid med utsatt ungdom som er under oppfølging av barnevernet. Denne erfaringsbaserte kunnskapen blir belyst ut fra ulike teoretiske perspektiv på hvordan kjærlighet kan oppfattes og forstås.

Hovedperspektivene er kjærlighet forstått som *nestekjærlighet* og *kjærlighet som en form for anerkjennelse*. Nestekjærlighet viser til det moralske ansvaret man har for «å elske sin neste.» Nestekjærligheten utfordrer profesjonaliteten som en moralsk fordring som krever at den andre blir møtt med medfølelse, respekt og omsorg uavhengig av hvem det er som er den hjelpetrengende (Løgstrup, 1991). Kjærlighet som en form for anerkjennelse bygger på en emosjonell relasjon som finnes i familie og nære relasjoner der anerkjennelsen handler om å bli elsket som en er, og slik en er (Honneth, 2008). Her kan kjærlighet sees på som en behandlingsstrategi der man gjennom anerkjennelse og nære familieliknende relasjoner har som mål å oppnå en positiv utvikling hos utsatte barn og unge.

Undersøkelsen er gjennomført i ulike deler. Hovedvekten av datagrunnlaget kommer fra et feltarbeid i et barnevernstiltak der det ble gjennomført deltagende observasjon, intervju med 14 ungdommer og fokusgruppeintervju med ansatte. Studien anvender i tillegg data fra forskningsprosjektet «Det nye barnevernet» (DNBV), som bygger på intervju av 388 foreldre som har vært i kontakt med barnevernet. Funnene viser at mange emosjoner er involvert i foreldrenes møte med barnevernet og at de negative og vonde emosjonene er dominerende. Undersøkelsen viser videre at emosjonene har stor betydning for foreldrenes opplevelse av hjelpen fra barnevernet. Her er opplevelsen av trygghet og anerkjennelse viktige element som fremmer et godt samarbeid med barnevernet.

Resultatene fra feltarbeidet i barnevernstiltaket viser at kjærlighet er et begrep som særlig ungdom er bekvem med å bruke om kvaliteter i relasjonen med sosialarbeideren. De beskriver konkrete uttrykk for kjærlighet som kan samles under noen felles-

benevnelse: betydningen av å bli sett og anerkjent for den man er, fysisk bekreftelse og anerkjennelse, at man viser følelser i relasjonen fra begge parter (gjensidighet), og utholdenhet i relasjonen. I tillegg beskrives kjærlighet fra de ansattes side som en grunnholdning og en etisk kompetanse i arbeidet med mennesker. I arbeidet med ungdom viser den bekreftelse de får gjennom kjærlighet å ha betydning for utviklingen av ungdommens selvtilit ved at de opplever seg som verdifulle og betydningsfulle. Det å bli møtt med kjærlighet fra de ansatte bidrar til å bryte ned de forsvarsverk ungdommene har hatt mot skole, foreldre og i ungdomsmiljøet ved at de begynner å få tillit til omgivelsene. Kjærlighet ser også ut til å ha en betydning for ungdommens gjenoppsettelse av brutte og konfliktfulle forhold. Dette har i neste omgang konsekvenser for deres deltakelse i samfunnet på ulike arenaer.

Studien foreslår kjærlighet som en kjernekompetanse i relasjonsarbeid i sosialt arbeid og barnevern, der kjærlighet både inngår i sosialarbeiderens etiske kompetanse og kan anses som en form for anerkjennelse i arbeid med utsatte grupper i samfunnet.

Abstract in English

This study explores the relationship between love and social work. The project's research area is within Child Welfare Services (CWS) in Norway and the main question of the study is: *What is the significance of love in child welfare practice?* The study answers this question by examining primarily adolescents and social workers own stories and experiences of the professional relationship within a specific follow-up program for young people in CWS. In addition, the project examines parents' experiences of the encounter with CWS. The study seeks to increase knowledge about indications of love in professional relationships based on the participant's experiences of the practice. The investigation focuses on the different expressions of love in social work practice, and it highlights the different ways experiences of love are helpful and important for young people who are in contact with the CWS.

Mainly two different theoretical frameworks works to illuminate the participant's experiences: "The theory of recognition, by Axel Honneth, and love as an ethical demand based on the concept of "love to the neighbour". The theory of recognition promote love understood as emotional attachments among a small number of groups such as family members and friends (Honneth, 2008, s. 108). This perspective can be seen as a part of the treatment of the young people where a relationship based on love has an impact on the adolescents' development. The concept of "Love to the neighbor" is often understood as "compassionate love". This study leans on the philosopher Løgstrups (1991) notion of *Ethical demands*, which represent a radical point of view that underlines the moral responsibility each individual has in encounters with others.

The ethnographic approach chosen for this investigation includes several methods; qualitative interviews with 14 adolescents, group interviews with social workers and participant observation within a specific follow-up program for adolescents in CWS. The study also uses additional quantitative data based on analyses of 388 interviews with parents who are in contact with CWS (on parents who are in contact with Child Welfare Services (CWS) in Norway). In these interviews the parents describe their emotional encounters with the CWS. The results show that negative emotions are in majority and that these emotions can create a barrier between the family's need for assistance and the CWS's actions and initiatives.

The findings from the ethnographic study show that love is a universal concept that young people use to describe important qualities of the relationship with the social

worker. They describe how to understand the content in the concept of love and how love is communicated in practice. The main categories of love are: the importance of being seen and recognised as the person you are, physic and emotional recognition and mutual relationships with the social worker. One of the most important expressions of love in practice was the endurance of the social workers when the adolescents struggle against changing (their) attitude and behaviour. The social workers also understand love as a core value and a basic attitude in social work practice. The findings show that love from the social worker is important for the development of the adolescent self-confidence. The young people's experience of love helps to restore broken relationship with parents, friends and school, because they feel acceptance from the environment. This in turn has consequences for their participation on different arenas in society.

The study proposes love as a core-competence in social work practice and in the follow up programs for adolescents in child welfare services. Love can be (and should be?) included as a part of the ethical competence and as a form of recognition in work with young people in exposed positions in society.

Innhold

Forord	1
Sammendrag	3
Abstract in English	5
Oversikt over artiklene	9
1. Innledning	10
1.1. Prosjektets formål og forskningsspørsmål	13
1.2. Hvorfor kjærlighet og sosialt arbeid?	15
1.2.1. Empati, omsorg og kjærlighet i sosialt arbeid	16
2. Et barnevern i utvikling	19
2.1. Kjærlighet i barnevernets historie	19
2.2. Kompetanseutvikling i fokus	22
2.3. Forskning av relasjonens betydning og spor av kjærlighet	24
2.4. Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling – et forskningsfelt	27
3. Avhandlingens teoretiske perspektiver	30
3.1. Nestekjærlighet og den etiske fordring	31
3.2. Kjærlighet som en anerkjennelsesrelasjon	35
3.3. The Biology of love	39
3.4. Fellestrekk mellom teoriene om kjærlighet	42
3.5. Presentasjon av artiklene i avhandlingen	44
3.5.1. Det emosjonelle møte med barnevernet – foreldres erfaringer i møte med barnevernet (artikkel 1)	44
3.5.2. Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom i barnevernet (artikkel 2)	45
3.5.3. Kjærlighet - en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? (Artikkel 3)	46
3.5.4. Oppsummering av funn og sammenheng mellom artiklene	46
4. Den empiriske studien - metodiske framgangsmåter	48
4.1. Den fenomenologiske og hermeneutiske ide gir muligheter og begrensinger	48
4.1.1. Hvordan danne mening og forforståelsens betydning	50

4.2. Feltarbeid i et barnevernstiltak	54
4.2.1. Feltet – barnevernstiltaket New Page	55
4.2.2. Deltagende observasjon	56
4.2.3. Intervju med ungdom	57
4.2.4. Fokusgruppeintervju med ansatte	60
4.2.5. Tolking og analyse av feltarbeidet	61
4.2.6. Begrensninger i det empiriske materialet	64
4.3. Intervju-undersøkelsen «Det nye barnevernet»	66
4.3.1. Utvalget og gjennomføring av intervjuundersøkelsen	67
4.3.2. Analysene som er grunnlaget for artikkel 1	67
4.3.3. Begrensninger i datamaterialet	69
4.4. Etske overveielser gjennom forskningsprosessen	70
5. Betydningen av kjærlighet i barnevernets praksis	74
5.1. Kjærlighet i form av nestekjærlighet i barnevernets praksis	74
5.2. Kjærlighet i form av anerkjennelse i barnevernets praksis	77
5.2.1. Hva kan kjærlighet i form av anerkjennelse bidra med i intervensjonen ovenfor ungdom?	78
5.3. Kjærlighet, rett og solidaritet	82
5.4. Har vi plass til kjærlighet i dagens barnevern?	87
5.4.1. Barnevernets utfordringer	87
5.4.2. Kjærlighet og den profesjonelle rolle	89
Avsluttende ord	92
Litteratur	93
Vedlegg	

Oversikt over artiklene

- I. Hilde Marie Thrana & Halvor Fauske, 2014

The emotional encounter with child Welfare services; the importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers.

European Journal of Social Work, 17:2, 221-236,

DOI:10.1080/13691457.2013.798628

- II. Hilde Marie Thrana, 2013

Kjærlighet – en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid?

Norges barnevern, Nr. 1, 2013, vol 90, ISSN 0800-1014

- III. Hilde Marie Thrana, 2014

Kjærlighet - en anerkjennelse relasjon i arbeid med utsatt ungdom

Fontene forskning, Nr. 1, 2014, ISSN 1890-9868

1. Innledning

Hvorfor forske på kjærlighet og sosialt arbeid? Med min bakgrunn som sosialarbeider i 15 år fra barnevern og forebyggende ungdomsarbeid, har jeg ofte undret meg over hvorfor kjærlighet har vært så fraværende i faglige diskusjoner på arbeidsstedene og lite nevnt i faglitteratur innen sosialt arbeid og barnevern. Ofte så registrerte jeg at medfølelse, omsorg og kjærlighet til klientene var en privat praksis hos den enkelte sosialarbeider som sjelden ble synliggjort og omtalt som en del av den profesjonelle tilnærminga på arbeidsplassen. Jeg begynte å stille spørsmål som; foregår det en kjærlighetsfull praksis uten at den synliggjøres og omtales? Og hva kan kjærlighet innebære i en profesjonell praksis? Samtidig som disse spørsmålene dukket opp hadde jeg en samtale med en ungdom som jeg hadde fulgt opp over lengre tid i barnevernet. Det var ei ung jente som hadde flyttet fra ulike institusjoner og som hadde vært i kamp mot de voksne rundt seg over flere år. Endelig hadde hun falt til ro i et beredskapshjem, da vi snakket sammen om løst og fast og jeg fortalte henne at jeg hadde tenkt å begynne på en doktorgrad om barnevernet. Jeg spurte henne om hva hun ville anbefale meg å skrive om. Da utbrøt hun ut: "Du må skrive om kjærlighet i barnevernet! Det var det som fikk meg til å bli den jeg ønsker å være."

Denne jenta er en av flere ungdommer som jeg har møtt, som understreker at kjærlighet er grunnleggende viktig for dem i møte med barnevern og andre hjelpeinstanser. Hadde jeg noe annet valg? Dette var viktig for barn og unge i barnevernet. Hvorfor skulle ikke det være viktig for forskningen?

Kjærlighet har vært lite brukt som begrep innen sosialt arbeid og barnevern siden disse fagområdene ble profesjonalisert fra den første sosialarbeiderutdanningen ble etablert ved Norges kommunal- og sosialskole i 1950, og barnevernspedagogutdanningene kom med full tyngde på 1980-90 -tallet (Hutchinson, 2005; Weihe, 2004). Det gamle nestekjærlighetsbegrepet som var forbundet med frivillige organisasjoner og kirken, ble erstattet med faglige begrep i sosialt arbeid som blant annet omsorg og empati. I de siste årene har det likevel skjedd en endring og kjærlighetsbegrepet har dukket opp i debatten om barnevernet både i Barnevernspanelets rapport (2011), blant barnevernsproffene¹, og ikke minst understreket daværende Barne- og likestillingsminister Inga Marte Thorkildsen betydningen av kjærlighet² da hun la fram arbeidet for den nye stortingsproposisjonen med forslag til endringer i barnevernsloven (Prop. 106L (2012-2013)). I innledningen står det; «barnevernet skal møte de mest sårbare barn og familier i vårt

1 Barnevernsproffene er en del av organisasjonen Forandringsfabrikken, som bidrar til å få fram barn og ungdoms råd om barnevernet. Se: <http://www.forandringsfabrikken.no/>

2 <http://www.dagsavisen.no/samfunn/mer-barn-i-barnevernloven/>

samfunn, med omsorg, empati, og anerkjenne barnas behov for trygghet og kjærlighet» (Prop. 106L (2012-2013), s. 9). Det at kjærlighet nå trekkes inn direkte som begrep i offentlige tjenester i Norge, viser en vektlegging av behovet mennesket har for å bli anerkjent og elsket. Dette vil også berøre relasjonen mellom klient og sosialarbeider, der emosjonsaspektet spiller en rolle i møte mellom klient og hjelpeapparat. Den samme tendensen ser vi i internasjonal forskning innen sosialt arbeid, der det i de siste årene har vært en større oppmerksomhet mot den rolle emosjoner spiller i sosialarbeider- og klientrelasjonen (Barlow & Barry L, 2007; Falch, 2010; Fischer & Manstead, 2008; Gausal, 2011; Ingram, in press). Samtidig som kjærlighetsbegrepet er aktualisert i den offentlige debatten om barnevernet i Norge, så konkretiseres det i liten grad hva som ligger i denne «kjærlighetsoppfordringen», hva det vil innebære for sosialarbeideren, og hvilke konsekvenser det vil ha for tjenestene (Neumann Basberg, 2012).

Hvorfor er kjærlighet blitt både relevant og viktig å bringe inn i dagens barnevern? Barnevernet har siden 1980-tallet hatt en sterk vekst i antall barn som har tiltak. I 2012 hadde om lag 53000 barn i tiltak i barnevernet, noe som er en økning på 34 % hvis vi bare går 10 år tilbake i tid, hvor 35000 barn hadde tiltak i 2002 (SSB, 2011, 2013). Det er først og fremst hjelpetiltakene som har økt, men i de siste årene er det omsorgstiltakene som har økt mest. Likevel kommer det fram i senere forskning at de familier som har størst belastninger og som har det vanskeligst, i mange tilfeller ikke får nødvendig hjelp fra barnevernet (Marthinsen & Lichtwarck, 2013). Det er et tankekors at de barn og familier som har de største problemene i vårt samfunn ikke får nødvendig hjelp, samtidig som barnevernet har vokst som byråkratisk organisasjon og hvor satsningen på metodeutvikling og tiltaksetablering aldri har vært større³. I denne sterke veksten av barnevernet som byråkratisk organisasjon, er det betimelig å spørre om det er viktige dimensjoner i det barnevernsfaglige arbeidet som har vært oversett i iveren etter å utvikle barnevernet organisasjonsmessig og utvide barnevernets tiltaksapparat? Kjærlighet vil representere en dimensjon som vektlegger de mellommenneskelige faktorene som det å se klienten, vise nærhet, omsorg og forståelse i den enkeltes situasjon. Debatten om «det gode barnevern» har vært en pågående diskusjon der brukermedvirkning har vært et tungtveiende argument for i større grad å lytte til hva barn, ungdom og foreldre selv mener er viktig i møte med barnevernet. Barnevernsproffene (2011) er en av disse tydelige stemmene fra ungdom selv som sier at det viktigste for dem er å møte fagfolk som viser at de bryr seg om dem og som viser dem kjærlighet. Kjærlighet har altså i mange år vært etterspurt fra barn og unge som er i kontakt med barnevernet (se også; Barnevernspanelet, 2011). Kan kjærlighet være en viktig kvalitet i den profesjonelle relasjonen som er blitt ignorert i alt for lang tid fra det sosialfaglige feltet og som det er verdt å undersøke nærmere?

3 Metoder som blant annet: Multisystemisk terapi (MST), atferdsinstitusjoner i alle regioner, (PMTO) Parents Managementstraining- Oregon, familierådsmodellen.

Kjærlighet forstått i en utvidet forstand vil altså innebefatte dimensjoner i relasjonen som ikke bare direkte beskrives som kjærlighet, men kan innebære medfølelse, forståelse, følelser i relasjonen, godhet og det å bryr seg om og være glad i klienten. Samtidig peker begrepet kjærlighet på en spesiell kvalitet i denne relasjonen som er betydningsfull for de unge som er i en utsatt og vanskelig livssituasjon. Kjærlighet viser til en følelsemessig involvering som det er mest vanlig å snakke om i familiære og private relasjoner. Uavhengig av hvilken forståelse man har av kjærlighet, så peker etterspørselen etter kjærlighet i barnevernet på den personlige og mellommenneskelige dimensjonen i relasjonen mellom klient og sosialarbeider som viser seg å være viktig for de som er involvert.

Å trekke inn kjærlighetsbegrepet i barnevernsfaglig arbeid er aktuelt fordi møtet med barnevernet vil for mange barn, ungdom og foreldre innebære en inngripen i den nære relasjonen mellom foreldre og barn. Barnevernets oppgave blir derfor noen ganger å erstatte eller kompensere for behov som barnet måtte ha med hensyn til omsorg/kjærlighet, oppdragelse og utvikling. Denne inngripen i foreldre/barn relasjonen berører de involverte emosjonelt i stor grad og kan forårsake endringer i livssituasjonen som både kan oppleves som svært belastende, eller som en endring til det bedre (Fauske, Lichtwarck, Mathinsen, & Willumsen, 2009; Thrana & Fauske, 2013). Mange av de barn og unge som er i tiltak opplever brudd og mangler i nære mellommenneskelige relasjoner. Dette tapet av gode omsorgsrelasjoner er det barnevernets oppgave å bøte på. Mye av barnevernets arbeid omhandler derfor om å gjenopprette gode omsorgsrelasjoner for barn og unge som først og fremst vil være familiære relasjoner. Likevel vil også barnevernsarbeideren i de aller fleste tilfeller oppleve å bli utfordret til å involvere seg følelsemessig og imøtekomme de unges behov for at noen oppriktig viser at de bryr seg om dem og er glad i dem slik de er.

Denne avhandlingen har som formål å undersøke hva kjærlighet kan innebære i en profesjonell praksis og hva som kan være konsekvensene av en «kjærlighetsbærende» praksis i barnevernet. Dette undersøkes gjennom foreldres, ungdoms og ansattes egne beretninger og erfaringer av relasjonen mellom barnevernsarbeider, ungdom og foreldre. Det er særlig ungdom i barnevernet som i denne studien viser hvilken betydning kjærlighet har i den utøvende barnevernspraksis. Undersøkelsen har et ontologisk utgangspunkt der kjærlighet sees på som et grunnelement i menneskers sosiale omgang med hverandre som er viktig for å inngå i fellesskap med hverandre (Maturana & Verden-Zöllner, 2008). Dette innebærer at forholdet mellom kjærlighet og profesjonalitet undersøkes med bakgrunn i en fenomenologisk tilnærming der deltakerens livsverden er utgangspunktet for den empiriske undersøkelsen. Deltakernes erfaringer er en del av deres livsverden og vil derfor også være et aktuelt forskningsområde som denne avhandlingen ønsker å formidle kunnskap om.

For å undersøke kjærlighet i en barnevernsfaglig praksis vektlegger avhandlingen særlig

to teoretiske perspektiver på kjærlighet. Det er kjærlighet forstått som *nestekjærlighet* og *kjærlighet som en form for anerkjennelse*.

Nestekjærlighet viser til det moralske ansvaret man har for «å elske sin neste.» Dette er uavhengig av hvem den andre er, og er heller ikke avhengig av at man føler kjærlighet for den andre. Det er først og fremst en etisk fordring i møte med den andre som er i behov for hjelp (Løgstrup, 1991). Nestekjærligheten utfordrer profesjonaliteten som en moralsk fordring som krever at den andre blir møtt med medfølelse, respekt og omsorg uavhengig av hvem det er som er den hjelpetrengende. Kjærlighet som en form for anerkjennelse tar utgangspunkt i Axel Honneths teori hvor kjærlighet er en grunnleggende form for anerkjennelse sammen med anerkjennelsesformene *rett* og *solidaritet*. Kjærlighet bygger her på en emosjonell relasjon som finnes i familien og nære relasjoner der anerkjennelsen handler om å bli elsket som en er, og slik en er (Honneth, 2008). Kjærlighet som en form for anerkjennelse kan sees på som en behandlingsstrategi der man gjennom anerkjennelse og nære familieliknende relasjoner har som mål å oppnå en positiv utvikling hos de utsatte barn og unge. Disse to perspektivene på kjærlighet fremmer ulike «krav» eller utfordringer hos den profesjonelle sosialarbeideren som inviterer til en diskusjon om kjærlighet kan være en del av den profesjonelle kompetanse, eller om kjærlighet bør være forbeholdt den private sfære og ikke dras inn som et krav i den offentlige velferdstjeneste. Disse to teoretiske perspektivene blir nærmere utdypet i avhandlingen (kap.3.0).

1.1. Prosjektets formål og forskningsspørsmål

Prosjektet har som hensikt å undersøke hvilken betydning kjærlighet kan ha i en profesjonell barnevernspraksis. Studien ønsker videre å gi noen retninger på hva som kan være innholdet i et kjærlighetsbegrep i barnevernet. Dette gjøres ved å undersøke ungdoms, foreldres og ansattes egne erfaringer av den profesjonelle relasjon i barnevernet. Prosjektet er eksplorativt i den forstand at jeg i undersøkelsen «leter etter» indikasjoner på kjærlighet i profesjonelle relasjoner. Disse indikasjonene, eller kjennetegn på kjærlighet i relasjoner som jeg oppsøker i min undersøkelse, settes i sammenheng med den barnevernsfaglige kontekst som de er en del av. Disse indikasjoner på det som kan kalles kjærlighet, er basert på deltakernes erfaringer av praksis, belyst med teoretisk kunnskap om hvordan kjærlighet kan forklares og forstås.

Jeg har valgt å bruke kjærlighet som et hovedbegrep med bakgrunn i at begrepet kjærlighet favner et bredere teoretisk grunnlag enn begrepet nestekjærlighet.

Hovedspørsmålet i avhandlingen er: *Hvilken betydning har kjærlighet i en barnevernsfaglig praksis?*

Følgende spørsmål er en konkretisering av hovedspørsmålet:

1. Hva opplever ungdom i barnevernet er betydningsfylt i relasjonen mellom dem og deres barnevernsarbeidere? (artikkel 2)
2. Hvilken betydning har den emosjonelle dimensjonen i foreldres møte med barnevernet? (artikkel 1)
3. Har kjærlighet noen form for uttrykk (handling/praksis) i utøvelsen av sosialt arbeid, og i tilfelle på hvilken måte? (artikkel 2 og 3)
4. Hvilken betydning har kjærlighet i den profesjonelle relasjonen? (artikkel 2 og 3)
5. Hvordan er forholdet mellom kjærlighet og profesjonell kompetanse? (artikkel 3)

Spørsmål 1 er i utgangspunktet et åpent spørsmål der intensjonen er å få fram ungdommens egne beskrivelser av hva som er viktig i relasjonen mellom sosialarbeider og ungdommen.

Spørsmål 2 er konsentrert om den emosjonelle dimensjon i møte mellom den profesjonelle hjelper i barnevernet og foreldre. Det å speile emosjonsspektret i dette møtet kan si noe om folks opplevelse av å bli møtt på en anerkjennende og respektfull måte.

Spørsmål 3 skal bidra til å belyse hvordan kjærlighet blir oppfattet av ungdom og ansatte i en profesjonell relasjon. Her undersøkes konkret hva som oppleves som kjærlighet og hvordan den erfares av de involverte. Dette spørsmålet bidrar til å utdype hva kjærlighet kan være i en barnevernssammenheng.

Spørsmål 4 omhandler om en kjærlighetsbærende praksis har konsekvenser for de involverte. Har dette betydning for ungdommens utviklingsprosess?

Spørsmål 5 omhandler den profesjonelle rolle og hva som ligger i den profesjonelle kompetanse. Kan kjærlighet og profesjonell kompetanse forenes i en profesjonell praksis, eller er kjærlighet for utfordrende og krevende i profesjonelle relasjoner? I dette ligger også de muligheter og begrensninger som ligger i barnevernet som organisasjon og som en del av velferdsapparatet.

Avhandlingens oppbygning:

Som en fortsettelse på dette innledningskapitlet begrunner jeg videre hvorfor kjærlighet er et aktuelt fenomen å undersøke i sosialt arbeid og barnevern. Jeg trekker i denne sammenheng inn begrepene omsorg, medlidenhet og empati som nærliggende begrep til kjærlighetsbegrepet. I kapittel 2 beskriver jeg nærmere avhandlingens kontekst som er barnevernet i Norge, og viser til hvilken plass kjærlighet har hatt i barnevernet i et historisk lys. Jeg avslutter dette kapitlet med å trekke fram noen sentrale utviklingstrekk

i barnevernet og presenterer avhandlingens forskningskontekst som er fagområdet; barn og unges kompetanseutvikling.

En del av studien har vært å ta et dypdykk i ulike teorier om kjærlighet som er aktuelle for å belyse den «profesjonelle kjærlighet». I kapittel 3 redegjøres det for de to hovedteoriene som bygger på kjærlighet som nestekjærlighet og kjærlighet som en anerkjennelses relasjon. Her trekkes også inn Maturanas (2008) *The Biology of love*, som er en ny og lite brukt teori innen sosialt arbeid. Det er særlig hans etikk som vektlegges og som er aktuell i diskusjonen om barnevernsarbeiderens etikk og dømmekraft. Kapitlet avsluttes med en kort oversikt over artiklene i avhandlingen.

I kapittel 4 redegjøres det for den metodiske framgangsmåten og det vitenskapsteoretiske grunnlaget for avhandlingen. Kapitlet starter med det vitenskapsteoretiske grunnlaget for undersøkelsen og behandler videre de to ulike undersøkelsene hver for seg. Jeg avslutter med etiske betraktninger for studien.

Kapittel 5 drøfter funnene fra undersøkelsen i sin helhet i lys av de valgte teoretiske perspektivene. Jeg stiller spørsmål ved nestekjærlighetens berettigelse i en barnevernspraksis og drøfter muligheten for å anlegge en tilnærming basert på kjærlighet som en form for anerkjennelse i arbeid med utsatt ungdom. Avslutningsvis stiller jeg spørsmål ved kjærlighetens plass i barnevernet, med de konsekvenser en tilnærming basert på kjærlighet vil ha for organisasjonen barnevernet, og for den profesjonelle sosialarbeiderrollen.

1.2. Hvorfor kjærlighet og sosialt arbeid?

Kjærlighet har lenge vært forbeholdt litteraturen, filmen og kunsten hvor det er den romantiske kjærligheten som har fått oppmerksomheten og som har vært førende for hvordan kjærlighet framstilles og oppfattes i samfunnet. Axel Honneth uttrykker dette ensidige fokuset på kjærlighet elegant når han sier:

Kjærlighet må kunne snakkes om som noe annet enn i den innskrenkende betydning som begrepet har fått etter den romantiske oppvurderingen av det seksuelle og de intime relasjonene (Honneth, 2008, s. 104).

Kjærlighet har samtidig vært gjenstand for vitenskapen både innen filosofi, psykologi og sosiologi hvor mye av forskningen kjennetegnes av å utlede mange flere spørsmål enn svar på hva som ligger i kjærligheten og dens betydning i mellommenneskelige forhold. Kjærlighet oppfattes som helt grunnleggende i personlige relasjoner og noe man merker er tilstede eller ikke av partene som er involvert i relasjonen (Odent, 2001). Det innebærer at man opplever seg elsket, eller man opplever å elske en annen. På samme måte som det å oppleve seg ikke elsket også er en konkret erfaring. Kjærligheten beskrives å opptre i ulike relasjoner mellom mennesker, og det er særlig kjærlighet mellom foreldre

og barn og kjærlighet mellom voksne som er den kjærlighetsrelasjonen som er mest omtalt og undersøkt (Beck & Beck-Gernsheim, 1995; Berlant, 2000; Giddens, 1996; Hennum, 2002).

Denne avhandlingen har en tydelig avgrensning av hensyn til hvilken form for kjærlighet det er snakk om, og hvilke typer relasjoner som undersøkes. Det er kjærlighet som et fenomen i profesjonelle relasjoner mellom klient og sosialarbeider som er i fokus, og ikke den romantiske eller intime kjærlighet som er gjenstand for utforskning. Det er først og fremst kjærlighet i en hjelperelasjon som en form for kvalitet i relasjonen mellom sosialarbeider og barn og unge som i kontakt med barnevernet, som drøftes. Dette er et svært lite omtalt og utforsket område, og jeg har derfor måtte søke nærmere i nærliggende begrep som empati, omsorg og medfølelse for å utforske kjærlighet i fagområdet sosialt arbeid.

1.2.1. Empati, omsorg og kjærlighet i sosialt arbeid

Det er særlig nestekjærligheten som knyttes til sosialt arbeid og da brukes ofte begrepene omsorg og medfølelse for å beskrive nestekjærligheten. Sosialt arbeids mor; Jane Adams (1860-1935), uttrykte i sin bok *Centennial Reader*, at nestekjærligheten var det underliggende prinsippet i arbeid med de hjelpetrengende hvor det var viktig at de ble møtt med holdningen: *Being met with warmth of heart and sympathy* (Eldøen, 2003). Dette innebærer varme og sympati en del av innstillingen ovenfor de hjelpetrengende. Begrepene medfølelse og medlidenhet med klienten har gjennom profesjonaliseringen av sosialt arbeid og med en sterk innflytelse fra psykologien, blitt i stor grad erstattet med begrepet *empati*. Empati som begrep i relasjonen mellom terapeut og klient er sprunget ut i hovedsak fra psykodynamiske tilnærminger der evne til empati inngår i terapien, og er derfor grunnleggende i behandlingen for å kunne forstå pasientens opplevelsesverden for å kunne oppnå et adekvat behandlingsresultat (Holm, 2005). Innen psykologisk forskning på dette området har det vært sentralt å beskrive hva som inngår i den empatiske evnen, og utforske hvordan evnen til empati både kan utvikles og måles hos den enkelte. Det er i den sammenheng utviklet modeller og tester for måling av den empatiske evnen som blant annet; Balanced Emotional Empathy Scale (BEES), som har som hensikt å måle individuelle variasjoner i tendensen til å ha emosjonell empati med andre (Mehrabian, Young, & Sato, 1988). Dette indikerer en instrumentell forståelse av empati som har få sammenfallende trekk med medfølelse og kjærlighet, som også vil være vanskelig å sette inn i adekvate målbare kategorier.

Selv om empatibegrepet innen sosialt arbeid ikke er preget av denne instrumentelle tilnærmingen i stor grad, så blir empati sett på som et objektivt begrep i langt større grad, enn begrep som medfølelse og sympati som mer indikerer sentimentalitet og følelser. Kinge (2006) som har skrevet om den «empatiske samtalen», hevder at medfølelse

handler om å la seg styre av sine egne følelser og egner seg derfor lite i den profesjonelle relasjonen. Denne sterke vektleggingen av empati i stedet for medfølelse finner vi også igjen i flere av sosialt arbeides interaksjonsmodeller hvor empati inngår som et av trinnene i relasjonen mellom klient og sosialarbeider (Se bl.a. Germain & Gitterman, 1996; Hutchinson & Oltedal, 2003; Shulman, 1999). Denne erstatningen av begrepet medfølelse med empati kan sees på som et forsøk på å distansere faget og profesjonen fra sosialt arbeids historie som var basert på frivillig engasjement, nestekjærighet og veldedighetsarbeid. Det å ty til psykologiens begrepsapparat ble et vellykket steg mot å styrke profesjonen med egne fagbegrep (Beckman, 1981; Kokkinn, 2005; Molander & Terum, 2008).

Empati begrepet har samtidig blitt kritisert for å være for instrumentelt, og at det initierer en distanse til klienten der man isolerer sine egne følelser fra klientens (Weihe, 2008). Noddings (2003) som har skrevet om omsorg i et kjønnsperspektiv, er kritisk til bruken av empatibegrepet i omsorgsarbeid. Hun hevder at det fjerner sosialarbeideren fra feministiske omsorgsverdier som omhandler nærhet, det å være intuitiv og vise sympati for den hjelpetrengende. Det er helt sentralt å ha egne følelser for den andre for å kunne bry seg oppriktig og for å kunne gi god omsorg. I hennes forståelse er det ikke uprofesjonelt å synes synd i den som har det vondt. Betydningen av sosialarbeiderens emosjoner i møte med klienter som Noddings her peker på, ser vi har fått en større oppmerksomhet i de siste årene innen forskning i sosialt arbeid. Studier viser hvordan ulike emosjoner i sosialarbeider- klient relasjonen, har direkte innflytelse på hvordan relasjonen utvikles mellom partene, og som vil være utslagsgivende for om relasjonen oppleves som god eller ikke (Davis, 2001; Fischer & Manstead, 2008; Forsberg & Vagli, 2006; Maturana & Verden-Zöllner, 2008; Oatley & Jenkins, 1992).

I tillegg til empati er omsorg blitt et hovedbegrep i sosialfaglig arbeid og ikke minst i helsefaglig arbeid (Martinsen, 1990; Martinsen & Wærness, 1991; Nygren, 1997). Til forskjell fra empatibegrepet, så har omsorg et direkte utspring fra nestekjærligheten hvor det å gi «godhet» til den andre er hovedoppgaven. Nærheten som ligger i omsorgen for den andre står i en klemme i utøvelsen av det profesjonelle arbeidet der nærhet på den ene siden innebærer stor personlig involvering som kan føre til at relasjonen går over til å bli «privat» og familiær, og på den andre siden profesjonalitetens krav som omhandler nøytralitet og betydningen av å gi et rettferdig og likt tilbud til alle brukere av tjenesten. Omsorgens ulike sider har også vært et tema hos Vetlesen (2004) som hevder at det å være en mottaker av omsorg særlig i nære relasjoner med helse og sosialarbeidere, kan skape et avhengighetsforhold til hjelperen som anses som ekspert, noe som igjen kan føre til passivitet hos mottakeren. Omsorgen vil da stå i et motsetningsforhold til faglige normer i sosialt arbeid der selvstendiggjøring, hjelp til selvhjelp og målet om å bli

uavhengig hjelpeapparatet står sentralt⁴. Noddings (2003) hevder at omsorgsbegrepet er blitt utvannet ved at det er brukt i utallige former og i ulike tjenester, og dermed har man gått bort fra omsorgen i sin opprinnelige naturlige form som betyr; «å sørge for en annen». Hun uttaler at reel omsorg og kjærlighet er knyttet nært til hverandre og argumenter for en egen omsorgsetikk som er grunnlagt på at mennesket har et nedfelt behov i seg for å være god mot andre. Her er likeverdigheten mellom partene helt sentralt i omsorgsforholdet ved at omsorgsgiver og omsorgstaker har et felles ståsted og enighet om omsorgen.

Diskusjonen om hvilke begrep som skal være hovedbegrep i sosialt arbeid kan sees på som en dragkamp mellom de grunnleggende verdiene som kommer fra nestekjærligheten, og fra behovet for profesjonalisering av sosialt arbeid. Det å definere et eget omsorgsbegrep tilpasset en profesjonell omsorg har vært viktig for utvikling av sosialarbeider profesjonen. I tillegg har ikke minst empatibegrepet vært sentralt for å utvikle egne metoder og arbeidsmodeller (Hutchinson & Oltedal, 2003). Likevel kan man si at sosialt arbeid fremdeles står i en mellomposisjon mellom de gamle omsorgsverdiene representert ved nestekjærligheten, og de faglige hovedbegrepene i sosialt arbeid som har vært viktige for å utvikle sosialarbeidere til en egen profesjon i velferdsstaten. Disse to posisjonene kan også representere den kjente spenningen mellom nærhet og distanse til klienten som er sentrale dimensjoner i sosialarbeiderrollen (Henriksen, 2006).

Både empati, medfølelse og omsorg vil være nært beslektet med kjærlighet og viser ulike sider av det sosialfaglige arbeidet. Selv om kjærlighet ikke inngår som en del av sosialt arbeids fagterminologi, så finnes det tydelige spor av kjærlighetsbegrepet ikke minst indirekte gjennom oppfordringen om godhet, medfølelse og omsorg for klienten. Samtidig er det også direkte spor hvor vi finner bruken av begrepet nestekjærligheten som en grunnleggende verdi i relasjonen mellom sosialarbeider og klient gjennom de yrkesetiske retningslinjer for sosialarbeidere (pkt.2.2. FO, 2010).

Kjærlighet står likevel i en unik posisjon til sosialt arbeid ved at kjærlighet ligger i den mellommenneskelige dimensjonen som vanskelig lar seg ramme inn som et bestemt faglig begrep eller tilhørende en bestemt metodisk tilnærming. Kjærligheten tilhører slik det etiske domene som er knyttet til personen som utfører sosialt arbeid. Kjærlighet vil derfor utfordre den profesjonelle relasjonen fordi det vil omhandle utøverens personlige væremåte, følelser og verdier i møte med den andre. Dette utfordrer den moralske kompetanse til sosialarbeideren der man blir stilt spørsmål om å være villige til å endre seg selv og ta sin personlige moral opp til refleksjon i det daglige arbeidet (Banks, 1998).

4 Blant annet : Yrkesetiske retningslinjer for sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere (2007)

2. Et barnevern i utvikling

Jeg skal her gå nærmere inn på hvordan kjærlighetsbegrepet har vært beskrevet i barnevernets historie. Med bakgrunn i dagens barnevern som er blitt en stor byråkratisk organisasjon kan det være grunn til å stille spørsmål med om kjærligheten har falt ut av utviklingen fra en barneomsorg bygd på filantropi, til dagens barnevern som en del av velferdsapparatet. Jeg vil derfor også se på sentrale utviklingstrekk ved dagens barnevern og hva som kan være begrunnelsen for å trekke kjærlighet sterkere inn i barnevernets praksis.

2.1. Kjærlighet i barnevernets historie

I Per Olav Tillers (2000) tilbakeblikk på barndommens historie, så er det når barneomsorg blir et offentlig anliggende, at verdiene om hva samfunnet anså som viktige for barn tydeligst kommer fram. Han viser til tidsskriftet; *Foreldre og Børn*, fra 1902, hvor forfatterne viser at vergerådet (datidens barnevern);

Har myndighet til å tage forsømte saavel som forbryterske barn fra foreldre og bortsætte dem til en paalidelig og hæderlig familie eller i et barnehjem eller i et skolehjem.

Denne beskrivelsen av barn i to grupper som enten forsømte eller forbryterske finner vi igjen i dagens barnevern under benevnelsene; «barn utsatt for omsorgssvikt», eller «barn med atferdsproblemer.» Videre viser Tiller til at for å hjelpe disse barna fra en uheldig utvikling på denne tiden var botemidlet; «*den oppdragende kjærlighet*» Det står videre beskrevet; «at det er nettopp denne kjærlighet, som forsømte og forbryterske barn har måttet savnet» (Tiller, 2000, s. 78).

Kjærligheten til barnet på vergerådslovens tid er først og fremst uttrykt gjennom oppdragelse av barnet. Det er ved å lære barnet å ta del i familiefellesskapet gjennom plikter, arbeid og lydighet til foreldre, at man viser kjærligheten til barnet. Underforstått i dette så ligger det i at når foreldrene forsømmer seg i å lære barnet oppdragelse og være arbeidsomme, så svikter oppdragelsen og man svikter barnet. Samfunnet må da inn å bøte på denne mangelen i foreldrenes «*oppdragende kjærlighet*». Denne kompensasjonen for kjærlighet fra det offentliges side ble også på denne tiden problematisert som ikke like enkel. Tiller fant i en kommisjonsvurdering av barnehjemmet Waisenhuset i Trondheim fra begynnelsen av 1800 –tallet, en vurdering av tilsynet med pleiehjemmene. Dette tilsynet ble påpekt som mangelfullt, og kommisjonen påpekte at det ikke var like enkelt for fosterforeldre å elske disse barna som foreldrene. De uttrykte det nærmest poetisk

slik: «I forelderens hjerter taler kjærligheten fritt til barnene, og de behøver kun å kjenne barnets gagn for å ønske det. Dette kan man ikke likefrem vente av andre» (Tiller, 1998; 2000, s. 79). Her tydeliggjøres en forståelse for at fosterforeldrenes manglende biologiske tilknytning til barnet gjorde det også vanskeligere for dem å elske dette barnet slik som foreldrene kunne. Er det ikke det samme spørsmålet som vi stiller i dag?

Dette viser at problemstillingen om kjærlighetens plass i offentlig omsorg ikke er av ny dato, men at forholdet mellom offentlig og familiær/privat omsorg har et skjæringspunkt som utfordrer det offentlige hjelpeapparatet. Samtidig er det verdt å bemerke at det offentliges rolle i oppdragelsen av barn var svært liten på denne tiden. Problemene ble det offentliges ansvar når barnet ble et samfunnsproblem, enten ved at det utførte kriminelle handlinger, eller det ble et opplærings eller oppdragelse problem som gjorde de unge arbeidsudyktige og derfor ble de også en byrde for samfunnet. Hvordan barnet selv hadde det innenfor husets fire vegger angikk det offentlige i liten grad. Vergerådsloven var slik grunnlagt på kriminalpolitikk og skolepolitikk hvor sosialpolitikken senere kom inn som en begrunnelse for barnevern (Dahl, 1992; Hagen, 2001, s. 106).

Kjærlighet i tiden både før og under vergerådsloven viser seg først og fremst som et privat anliggende og som tilhører familien. Kjærligheten ble synliggjort gjennom at barnet fikk god oppdragelse, som skulle bidra til at barnet vokste opp som en nyttig samfunnsborger. Samtidig viser noen av Tillers funn at kjærlighet handler om varme (hjertes tale), og en spesiell nærhet og tilknytning til barnet som foreldre var mest egnet til å gi. Det at barnets behov for kjærlighet også ble nedskrevet allerede på 1800- tallet, viser at det var betydningsfullt at barnet ble elsket også av dem som tok hånd om barnet, selv om det ikke var foreldrene.

Dette skjæringspunktet mellom den offentlige sfære og den private sfære (les familien), som vi ser spor etter allerede fra 1800- tallets barneomsorg, er et hovedtema i Kjersti Ericsson analyse av barnevernets rolle i vårt samfunn (Ericsson, 1996). Hun beskriver at det er når det offentlige kommer sterkere inn i omsorgen og oppdragelsen at den *«offentlige sfærens logikk utvider sitt gyldighetsområde»*. Det hun påpeker med dette er at forståelsen av hva som er det offentliges område både utvides og blir tvetydig. Denne utvidelsen av det offentliges ansvar for familiens indre anliggende ble tydeliggjort gjennom Lov om barnevern av 1953. Her kom barnets behov inn som en hovedbegrunnelse for inngripen fra det offentlige som var tydelig forankret i utviklingspsykologien som var i sterkt framvekst på 1950 og 60- tallet. Det blir dermed et offentlig anliggende og barnevernets oppgave å gå inn i rollen for å dekke barnets behov i foreldrenes sted.

Ericsson(1996) påpeker at i utvidelsen av hva som betegnes som det offentliges gyldighetsområde oppstår en rekke tvetydigheter mellom familien og det offentlige. En av disse tvetydighetene er spørsmålet om kjærlighet kan planlegges, eller om følelser for et

barn kan bestemmes. Hun viser til den mellomstilling fosterhjemmene står i mellom det offentlige og det private/familiære, som er så å si identisk med den diskusjonen som kommisjonen for pleiehjemmene var opptatt av i begynnelsen av 1800-tallet (se Tiller). Fosterhjemmet skal på den ene siden være et hjem der barnet skal oppleve foreldrekjærlighet som en erstatning for de biologiske foreldrene. Forventningene til fosterforeldrene vil da være å elske barnet som sitt eget. På den andre siden er fosterhjemmet langt på vei et profesjonalisert tiltak der kompetansekrav og opplæring er funnet nødvendig for at fosterforeldrene skal være i stand til å håndtere den krevende oppgaven det er å oppdra barn som har lidd overlast og utviklet atferdsproblemer. Dette viser den doble rollen som ligger i fosterhjemsarbeidet som ikke er like enkel å oppfylle hverken for fosterforeldre eller barnevern. I en kunnskapsoversikt om fosterhjemmene i Norge og Danmark viser forfatterne at barn og særskilt ungdommer, flytter utilsiktet fra fosterhjemmene i 1/3 av plasseringene (Backe-Hansen, Egelund, & Havik, 2010). De belastninger flyttingen av barn i barnevernet mellom ulike fosterhjem og institusjoner, viser at den planlagte «kjærlighetsrelasjonen» mellom fosterforeldre og barn ofte hverken er av varig karakter eller er dypt etablert. Den er ofte av midlertidig karakter hvis den har rukket å etablere seg i tiden tiltaket varte (Backe-Hansen, Havik, & Grønningsæter, 2013; Bunkholdt, 2003, 2004; Egelund & Vitus, 2007)

I diskusjonen om fosterhjemmenes rolle brukes uttrykket; «kjærlighet er ikke nok», med bakgrunn i at det kreves mer enn foreldrekjærlighet for å utføre denne omsorgsoppgaven, da svært mange av fosterbarna har atferdsproblemer og de gir store faglige utfordringer (Ericsson, 1996, s. 69). Det må altså mer til. I dag ser vi at flere og flere av fosterhjemmene blir profesjonalisert og spesialisert til å påta seg ulike typer oppdrag. Disse fosterhjemmene som blant annet kalles; familiehjem, ungdomsfamilier eller institusjonsfamilier, har ofte tidsbestemte oppdrag, er knyttet til en institusjon, og har tett oppfølging av Bufetat⁵. Disse fosterhjemmene blir tydelige eksempel på en kombinasjon av familieomsorg/ foreldrekjærlighet, og profesjonelle standarder i ett og samme tiltak. Utfordringen her for fosterforeldrene er balansen mellom nærheten i foreldrekjærligheten, og samtidig inneha en profesjonell rolle der miljøterapeutiske metoder inngår i oppfølgingen av barnet. Samtidig er det ikke en uproblematisk forventning til fosterforeldre om å elske det barnet som er kommet hjem til dem. Vigdis Bunkholdt drøfter denne balansen mellom de følelsesmessige forventningene om å skulle elske fosterbarnet, og den profesjonelle oppgave som ligger til fosterforeldrerollen. Hun svarer på dette dilemma med en oppfordring til fosterforeldre om; «å elske passe mye» (Bunkholdt, 2004; Ericsson, 1996, s. 67). Dette kan sees på som et uttrykk for å balansere mellom det at barnet på den siden er en del av familien, og på den andre siden er det også planlagt tilbakeføring til foreldre etter endt fosterhjemsopphold.

5 Se www.bufetat.no og beskrivelsene av de ulike typer fosterhjemstiltakene som er en del av den profesjonaliserte barneomsorgen.

Denne diskusjonen om at «kjærlighet ikke er nok,» forutsetter en bestemt forståelse av kjærlighet. Det er foreldrekjærligheten forfatterne har i tankene, samtidig er det en form for kjærlighet som er bygd på emosjonelle relasjoner mellom den profesjonelle (eller fosterforeldre) og barn og ungdom, som forutsetter en tydelig emosjonell tilknytning til barnet for å elske det. Kjærligheten er i dette perspektivet forbeholdt de utvalgte som lar seg elske og som man har opparbeidet seg en spesiell relasjon til. Nestekjærligheten som jeg tidligere har vært inne på ligger i en annen dimensjon der det ikke er personen, hvem man er som utløser kjærligheten, men nestekjærligheten ligger som en moralsk dyd med bakgrunn i at mennesket er i behov for å motta kjærlighet også av mennesker som man ikke står i en nær familiær, eller emosjonell tilknytning til. Dette berører selve kjernen i den problemstillingen som et kjærlighetsperspektiv i profesjonelt arbeid står ovenfor.

2.2. Kompetanseutvikling i fokus

Siden vergerådsloven ble erstattet av Lov om barnevern fra 1953, fikk Norge sitt offentlige barnevern slik vi kjenner barnevernet i dag. Faglige begrep, særskilt begrunnet fra utviklingspsykologien, fikk sin plass i barnevernet ved at barnets behov skulle så i sentrum for vedtakene. Dette ble i loven tydeliggjort ved at prinsippet; «barnets beste,» ble innført (Hagen, 2001). Dagens barnevernslov fra 1992, legger de samme utviklingspsykologiske prinsipper til grunn, men har i sterkere grad vektlagt foreldre og barns rettigheter gjennom saksbehandlingen.

Barnevernet har vært i sterk utvikling særlig på området for hvilke oppgaver som tilhører barnevernet. Fra å være et barnevern som i hovedsak hadde som oppgave å beskytte barn som blir utsatt for omsorgssvikt og mishandling i hjemmet, har vi i dag et barnevern som er blitt en omfattende offentlig virksomhet. Barnevernet bistår i dag barn og familier med ulike hjelpetiltak som; barnehageplass, støttekontakt, økonomisk hjelp, foreldreveiledning, avlastningstiltak, hjemmebaserte tiltak, atferdsprogrammer, fosterhjemstiltak og barne- og ungdoms institusjoner, bare for å nevne noe (SSB, 2013). Denne framveksten av nye oppgaver, parallelt med at barnevernspedagoger og sosionomer er blitt egne profesjoner, har skapt et kontinuerlig behov for mer kompetanseutvikling i tjenestene.

I de utredningene fra barnevernsmyndighetene som har kommet de siste tiårene, er kompetanseutvikling og metodeutvikling hovedbudskapet for å imøtekomme utfordringene i barnevernet. Utredningen: *Barnevernet i Norge* (NOU 2000:12), er en gjennomgang av hele barnevernets virksomhet og framhever betydningen av en større satsning på forebyggende tiltak med fokus på tiltak i hjemmet. Utredningen setter også søkelys på bruken av institusjonsplasseringer særlig ovenfor ungdom med atferdsvansker, og den ble førende for forvaltningsreformen som kom i 2004 med opprettelsen av et statlig barnevern som skulle bidra til å styrke kvaliteten på tjenestene og få ned

antall institusjonsplasseringer, da særskilt i private tiltak (St.meld. nr. 40 (2001-2002)). Organisasjonsmessig har forvaltningsreformen bestått av opprettelsen av et eget statlig barnevernsdirektorat (Bufdir), statlige regionskontor (Bufetat) og fagteam i alle fylker som bistår det kommunale barnevernet med ulike typer tiltak, konsultasjon og akutte tjenester.

Forvaltningsreformen har også vært en faglig reform som har vektlagt kompetanseutvikling. Det har det vært en betydelig satsning på implementering av evidensbaserte metoder som MST, PMTO, Multifunk⁶ og andre metoder der atferdsendring og foreldreveiledning er i fokus. Sentralt i disse programmene har vært å dokumentere effekten av intervensjonene og vise til målbare resultat av ønsket atferdsendring hos barn og unge, men også av foreldrenes oppdragerstil ovenfor sine barn. Programmene er kortvarige med gjerne en behandlingstid fra 3-6 måneder. Myndighetene har satset store ressurser både økonomisk og faglig på disse programmene, og det viser seg at denne satsningen, har vært mer omdiskutert enn programmene i seg selv. Kritikken har blant annet omhandlet at satsningen kan bli ensrettet og vil passe en smal gruppe familier da kompleksiteten i barnevernssakene ofte er stor og sammensatt der både atferdsvansker, omsorgssvikt, fattigdomsproblematiske og andre tilleggslastninger hos foreldre kan gjøre det vanskelig å gjennomføre programmene (Angel, 2010; Gautun, 2009; Martinsen, 2012).

Diskusjonen om behovet for kompetanseutvikling fra myndighetenes side, spisses enda mer i de to siste store barnevernsutredningene; *Kompetanseutvikling i barnevernet* (NOU 2009:8), og *Bedre beskyttelse av barns utvikling* (NOU 2012:5). Den første utredningen retter søkelyset mot sosialarbeiderutdanningene og foreslår en større spesialisering av de ulike fagområdene innenfor barnevernsfeltet, og gir konkrete henvisninger for hvilke områder som bør utvikles innenfor utdanningsinstitusjonene og tjenestene. Debatten om kompetanseutvikling i barnevernet fortsetter i utredningen; *Bedre beskyttelse av barns utvikling*, med et utgangspunkt der barnets utviklingsbehov er satt i fokus. Dette utvalget drøfter det biologiske prinsipp opp mot barnets beste og tar til orde for å innføre et nytt prinsipp som de kaller; *det utviklingsstøttende prinsipp*, hvor barnets utviklingsbehov er i sentrum for vurderingen i barnevernet. De foreslår også at hjelpetiltakene i barnevernet i langt større grad bør være evidensbaserte, enn hva som er tilfelle i dag. Utvalget begrunner dette med at man vet lite om hjelpetiltakene har en effekt da de i liten grad blir evaluert. Behovet for å måle effekt og resultat av tiltakene er sentralt i diskusjonen om kompetanseutviklingen i barnevernet, der ofte evidensbaserte standarder blir et ideal på hvordan man bør måle virkningen av et tiltak. Intervjuundersøkelser av foreldre i barnevernet viser midlertidig at disse hjelpetiltakene som betegnes som «vanskelige målbare» også er de tiltakene det er størst tilfredshet med fra foreldrene selv (Fauske et al., 2009).

6 MST: Multisystemisk terapi for ungdom med alvorlige atferdsproblemer. PMTO: Parents management training-Origon, for barn fra 6-12 år. Multifunc: En behandlingsmodell for ungdom med atferdsproblemer som utføres i fem statlige institusjoner

I dag framstår barnevernet i Norge som en omfattende virksomhet hvor forvaltningsreformen i begynnelsen av 2000- tallet har vært mye mer enn en organisatorisk reform. Den har hatt direkte sammenheng med utviklingen av nye tiltak og metoder både som hjelpetiltak i familier, og spesifikt ovenfor gruppen; ungdom med atferdsvansker, som er denne studies hoved- informantgruppe. Slik sett har både politikk, organisatoriske strukturer, faglige ideologier og økonomiske rammebetingelser, en sterk innflytelse på hva som skal vektlegges som viktig barnevernsfaglig kompetanse. I denne sterke ekspansjonen av tiltak og metoder i barnevernet, er det utvilsomt diskusjoner om evidens, metoder og utvikling av tiltak som har vært i hovedfokus og som har fått mest oppmerksomhet både i fagtidsskrift og gjennom rapporter og utredninger fra myndighetene, og ikke minst med etablering av egne atferdssentre og atferdsinstitusjoner⁷.

Det kan være grunn til å spørre om det sterke fokuset på å øke kompetansen både strukturelt, kvalitetsmessig, og metodisk i barnevernet, har bidratt til at man har mistet av synet den betydning den enkelte har for å bli møtt på det mellommenneskelige plan. Noe som innebærer behovet for å bli anerkjent og sett som en er, i sin situasjon. Kanskje nettopp derfor har etterspørselen etter en mer «kjærlighetsfull» praksis nå kommet fram både gjennom barnevernspanelet rapport, og ikke minst fra ungdom selv (Barnevernspanelet, 2011; Barnevernsproffene, 2011). Deres stemmer kan være signal på at noe viktig er glemt på veien i utviklingen av kompetansen i barnevernet.

2.3. Forskning av relasjonens betydning og spor av kjærlighet

Det har vært en del forskningsaktivitet som har omhandlet relasjonens betydning i barnevernsarbeidet, der omsorg, kjærlighet og nær involvering har vært både direkte og indirekte drøftet. Jeg skal her se nærmere på forskning som er gjort innenfor området relasjoner mellom ansatte og klient i barnevernet, og studier som anvender kjærlighet som et element i sosialt arbeid og barnevern.

Innenfor omsorgsetikken i helse- og sosialsektoren, har vektleggingen av den profesjonelle relasjonen hatt en sentral plass i faglitteraturen. Mange av de elementer som trekkes inn som viktige i relasjonen er; medfølelse, innlevelse, anerkjennelse og omsorg i møte med klient/pasient (Martinsen, 1990; Martinsen & Wærness, 1991). Sentralt i diskusjonen innen omsorgsetikken har vært de moralske utfordringene den profesjonelle står ovenfor i møte med pasient/klient, og samtidig de krav som systemet stiller om effektivitet, evidens og omsorgsrasjonalitet (Martinsen, 2012). I dette ligger utfordringen mellom det å ha tid til å bygge relasjoner i et effektivt helseapparat, og samtidig det å få utført de oppgaver tjenesten pålegger den enkelte profesjonelle utøver. Mange av

⁷ Atferdssentrene: kompetansesentre for forskning og utvikling av ulike atferds modifierende metoder i skole og barnevern. Atferdsinstitusjoner: Etablering av 5 statlige Multi-funk institusjoner som skal behandle ungdom med atferdsproblemer.

de samme elementene for den gode relasjonen som beskrives innen omsorgsetikken, er å finne igjen i faglitteratur om relasjonskompetansen innen helse og sosialsektoren. Blant annet det å se og forstå klienten, anerkjennelse og involvering i klientens sak, beskrives å kjennetegne den gode relasjonen i sosial og helsefaglig arbeid (Aamodt, 1997; Aubert & Bakke, 2008; Lingås & Herheim, 2008; Røkenes, Tolstad, & Hanssen, 2006).

I studier der relasjonen mellom ansatte i barnevernet og ungdom er tema, er det to ulike aspekter som kommer fram. På den ene siden er det de utfordringer de profesjonelle opplever i det å inngå i nære og tette relasjoner med ungdom der forholdet mellom nærhet, distanse og profesjonalitet er tema (Edvardsen, 1998; Finstad, 1990; Horneman, 1999; Sagatun, 2005). Den andre siden er hvordan barn og unge selv opplever relasjonen med ansatte i barnevernet og hva de mener er viktige elementer i relasjonen mellom dem selv og ansatte (Chapman, Wall, & Barth, 2004; Duun, Culhane, & Taussig, 2010; Follesø, Hjermann, Bunkholdt, Larsen, & Storø, 2006; Helgeland, 2007; Horneman, 1996; Sagatun, 2007; Thomas, 2000; Thrana, 2008). Det som går igjen i de fleste undersøkelsene der barn og unge selv er deltakere, er et ønske om å møte voksne som er villige til å inngå i nære relasjoner med dem og som viser et ekte engasjement der de opplever å bli sett i sin situasjon. Voksne som er villige til å bruke tid med dem, og som er utholdende i relasjonen.

Går vi til England, så har kjærlighet vært et sentralt begrep i diskusjonen vedrørende sosialfaglig arbeid med utsatt ungdom. Her har begrepet; «tough love» blitt drøftet i sammenheng med en praksis som er disiplinerende, som stiller mer krav til brukerne hvor bestemte mål styrer både innholdet av praksisutøvelsen, og hvordan intervensjonene skal utføres i praksis (Bradt & Bouverne-De Bie, 2009; Jordan, 2001; Stepney, 2006). Dette begrepet har vært omdiskutert og har representert en oppdragelsesstil ovenfor tenåringer der grensesetting og atferds regulering er måten å utøve kjærlighet på i oppdragelsen. Her kan vi se likhetstrekk mellom «tough love» og bruken av uttrykket; «den oppdragende kjærlighet» på vergerådslovens tid. Kjærlighet forstås i begge disse tilfellene først og fremst som oppdragelse for å framskaffe en atferd som er akseptabel for samfunnet rundt. Pieper og Pieper (1992) er kritiske til en slik tilnærming ovenfor tenåringer, og fremmer «tender love» som en alternativ tilnærming der de beskriver medfølelse, varme og forståelse som de tilnærmingsmåtene som virker ovenfor tenåringer med ulike problemer. Debatten har likevel i hovedsak omhandlet den dreining som skjer innen sosialt arbeid både som velferdspolitikkk og som fagområde, hvor de mellommenneskelige faktorene mister betydning og innflytelse i praksisutøvelsen.

Kjærlighetsbegrepet anvendes også innenfor resiliensforskningen og da særlig i studier som drøfter oppfølging av ungdom i risiko. I Benards (2006) studie om styrkefaktorer hos utsatt ungdom, blir omsorgsfulle relasjoner og kjærlighet i arbeidet ovenfor ungdom med atferdsproblemer, fremhevet som en sentral styrkefaktor som bidrar til å fremme

en positiv utvikling for ungdommen. Han uttrykker betydningen av at profesjonelle omsorgsgivere viser en støttende og omsorgsfull holdning ved å si:

Caring relationship convey loving support- the message of being there for a person, of trust, of unconditional love (Benard, s. 200).

Her oppfordres det til «betingelsesløs kjærlighet» i arbeidet med ungdom med atferdsproblemer. Forfatteren understreker at dette er viktig enten det gjelder kortvarige eller langvarige relasjoner i hjelpeforholdet. Det å vise medfølelse og kjærlighet signaliserer at man ønsker å se bak atferden for å la ungdommen som har det vanskelig i sin livssituasjon, bli sett (Benard, 2006, s. 200; Redmond, 2004).

I Norge har det ikke vært en like åpen diskusjon der kjærlighet har vært brukt som begrep i sammenheng med barnevernets praksis. Likevel er det en del studier og faglitteratur som har drøftet betydningen av en god relasjon mellom barn, ungdom og ansatte med komponenter som forståelse, det å se ungdom, involvering og nærhet. Dette har lenge vært et tema innen miljøterapi med barn og unge i barnevernet (Helgeland, 2007; Nordlund, 2003; Vatne, 2006). Erik Larsen har særlig vært førende for hva som ligger i en god miljøterapeutisk relasjon, og betydningen av å spise relasjonsferdighetene for ansatte på barnevernsinstitusjoner for å oppnå endring hos ungdommen (Larsen, 2004; Larsen & Selnes, 1983). Her understrekes også betydningen av å involvere seg nært med ungdommene, og det å vise ungdommene av man liker dem og bryr seg om dem (Mevik & Larsen, 2012).

Selv om omsorg, medfølelse og involvering er noen av de elementene som nærmest beskriver kjærlighet som en kvalitet i den profesjonelle relasjonen, så finner vi også eksempler der kjærlighet har vært brukt som begrep i studier innen sosialt arbeid og barnevern. I boken om Selbukollektivets historie intervjues tidligere beboere om hva oppholdet betydde for deres utvikling. Her kommer det fram at kjærlighet som en form for anerkjennelse av dem som personer, var viktig for deres videre utviklingsprosess. Det handlet om å bli sett som et menneske bak rusen og at de ansatte var utholdende i sin relasjon til ungdommene (Lie & Granby, 2011). Kjærlighet er også et tema i Astrid Skarvedts (2002) studie; *Fortellinger om kjærlighet*, som er blant stoffavhengige ved en offentlig institusjon. Hun kom fram til to ulike samværsformer mellom klienter og miljøarbeidere som hun beskriver som «kjærlighetsbærende samvær» og «kjærlighetsløse samvær». I de kjærlighetsbærende samværene var ekthet – autensitet, vennskap og en grunnløshet for å være sammen, noen av de sentrale elementene i relasjonen mellom klient og ansatt. For beboerne i undersøkelsen var kjærlighet elementært i samvær med andre og i det sosiale liv som også inkluderte de ansatte. Slik sett kan man si at kjærligheten ikke kunne adskilles fra de profesjonelle og andre som blant annet venner og familie. Kjærligheten kan slik sett sees på som vesentlig i alle typer felleskap mellom mennesker.

En annen studie som knytter kjærlighetsbegrepet til barnevernsfeltet er Eyvind Hedsels (2009) doktorgradsprosjekt: *Klientkarrierer i profesjonskulturelle grenseland*. Der har han fulgt to barnevernsklienter over en treårsperiode og vist deres historie om en vandring i hjelpeapparatet der de har blitt kasteballer mellom fosterhjem og institusjoner, ulike utredninger og ulike hjelpeapparat. Han mener de er blitt sviktet av hjelpeapparatet og at hjelpeapparatet slik skaper klientkarrierer. Han stiller spørsmål med hva profesjonalitet er, og viser at barn og unge i møte med hjelpeapparatet trenger lange og varige relasjoner som bygger på kjærlighet og mestring.

Det er også kritiske stemmer til innføringen av kjærlighetsbegrepet som en del av barnevernets praksis. I Neumans (2012) artikkel om omsorgsetikken i barnevernet, så stiller forfatteren spørsmål med Barnevernpanelets innføring av kjærlighetsbegrepet, og hva det vil innebære i en barnevernsfaglig tilnærming. Hun konkluder i artikkelen med at et uproblematisk krav om at barnevernsarbeidere skal yte foreldrelignende kjærlighet, kan bidra til en de- profesjonalisering med problematiske konsekvenser både for ytere og mottakere av omsorg i barnevernet. Hun begrunner dette som problematisk fordi kjærlighet står i en direkte motsetning til vekten i dag som legges på å arbeide med følelsesavklaring som grunnlag for å oppøve empati og utøve godt faglig skjønn. Hun stiller spørsmål med om en innføring av kjærligheten slik vil svekke profesjonaliteten. Det er tydelig at forfatteren har foreldre-barn-kjærligheten som en bakenforliggende forståelse av kjærlighet i denne debatten. Den vil være grunnlagt på et emosjonelt forhold til barnet hvor man bør ha etablert en «kjærlighetsfølelse» til barnet for å elske det. Det er denne formen for kjærlighet som også beskrives å være vanskelig å kreve av profesjonelle utøvere.

Disse studiene viser at kjærlighet har vært et tema i diskusjonen om den profesjonelle relasjon, både indirekte med bruk av nærliggende begrep til kjærlighetsbegrepet, og direkte der kjærlighet ansees som en egen kvalitet i den profesjonelle relasjonen. Denne studien griper inn i diskusjonen om forholdet mellom barnevern og kjærlighet som har røtter fra barnevernets historie, og til dagens profesjonelle barnevern der kjærlighet igjen er aktualisert som en viktig komponent i barnevernet (Barnevernspanelet, 2011; Prop. 106L (2012-2013)).

2.4. Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling – et forskningsfelt

Dette doktorgradsprosjektet inngår som en del av forskningsprogrammet: *Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling*, ved Høgskolen i Lillehammer, og bygger på elementer fra dette forskningsfeltet som jeg her vil komme nærmere inn på.

Dette forskningsområdet bygger på en forståelse av at barn og unge vokser opp i et sam-

funn som er komplekst og i stadig forandring. Skriftene er raske og kravene er mange for å håndtere kompleksiteten de møter både når det gjelder teknologisk utvikling, krav til utdanning og arbeid, moter og trender, penger, forbruk og aksept i det sosiale liv. For å få kunnskap om barns livssituasjon og hvordan barnet håndterer sine omgivelser, så kreves det en helhetlig tilnærming for å utforske barnets deltakelse i samfunnet. I dette forskningsområdet er det derfor vesentlig å studere forholdene som gjør de i stand til å mestre forandringer, og de utfordringer de møter i omgivelsene. Sentralt i dette forskningsområdet er et fokus på barns opplevelser, ønsker, verdier og interesser i forhold til deres deltakelse og utvikling (Nygren & Fauske, 2010). En vesentlig tilnærming er derfor å både studere barnets egen kompetanseutvikling som omhandler barnets utvikling av kompetanser til å mestre omgivelsene, og i tillegg studere hvordan de voksnes kompetanse bidrar til å legge til rette og fremme barnets og ungdommens utvikling (Nygren & Thuen, 2008; Pomerantz, Grolnick, & Price, 2007; Urda & Turner, 2007).

I møte med barnevernet vil barn og unge måtte håndtere de forandringer, den usikkerhet og de belastninger det ofte medfører å bli fulgt opp av barnevernet. Ungdommene som er deltakere i denne studien vil derfor inneha sin kompetanse på det å være barnevernsbarn. Deres kompetanse og erfaringer danner et grunnlag for å forsøke å forstå kjærlighet i profesjonelle praksiser. I tillegg har denne studien et særlig fokus på den profesjonelle kompetansen og hva barn og unge er i behov for fra de profesjonelle de møter i barnevernet. Jeg vil derfor klargjøre nærmere hvordan kompetansebegrepet og profesjonelle kompetanser kan forstås i denne sammenheng.

Kompetanse kan forstås som noe mer enn kunnskap og ferdigheter på et bestemt område. Den kan sees på som en dynamisk prosess som personen deltar i, mot et bestemt mål (Bukowski, Bergevin, Sabongui, & Serbin, 1998, s. 99; Payne & Campling, 2006). Når det er snakk om profesjonelle kompetanser så handler det om å delta i bestemte yrkespraksiser der utviklingen av kompetanse er den enkeltes svar på bestemte krav som stilles til oppgaveløsning i praksisen (Fauske, Skårderud, & Nygren, 2005). Dette innebærer at det ligger en klar forventning til den profesjonelle om å være i stand til å utføre de oppgaver som ligger til tjenesten. Nygren (2004) bruker begrepet *handlingskompetanse* for å beskrive profesjonell kompetanse og ungdommens kompetanseutvikling. Den består av hovedelementene: Kunnskaper, ferdigheter, kontroll over ytre betingelser, identitet og handlingsberedskap. Disse områdene for kompetanser vil til sammen sette en sosialarbeider eller et fagmiljø i stand til å løse bestemte oppgaver innenfor sitt praksisområde (Nygren, s. 27-28). Innen sosialt arbeid er det ingen tvil om at kompetansen er dynamisk hvor det gjerne forandrer seg fra sak til sak hvilke kompetanser man tar i bruk. Det er også glidende overganger mellom de ulike hovedelementene. For eksempel vil det ofte være vanskelig å skille mellom hva som er en faglig og hva som er en moralsk vurdering, fordi beslutningene i barnevernet ligger tett opp til både barnevernsfaglige

og etiske spørsmål som; hva er godt nok for et barn? Profesjonell kompetanse vil derfor innebære både personens personlige kompetanse, faglige kunnskaper og ferdigheter, og det verdimeslige og følelsesmessige aspektet som til sammen vil sette sitt preg på utøvelsen av sosialt arbeid.

Forventningene fra brukere og andre til den profesjonelle yrkesrollen ligger gjerne til alle disse områdene, da det ikke er tilstrekkelig å inneha kunnskap og ferdigheter innenfor fagområdet. Det forventes at sosialarbeidere gjør gode moralske vurderinger og har en etisk tilnærming i sitt arbeid for hvordan kunnskap og ferdigheter benyttes og utføres av den profesjonelle. Dette ligger også som klare føringer for sosialarbeiderens yrkesrolle hvor *De yrkesetiske retningslinjer for sosialarbeidere*, er blitt en internasjonal etisk kodeks. Disse som er tilpasset nasjonale forhold, beskriver hvilke verdier som forventes å skulle ligge til utøvelsen av profesjonelt sosialt arbeids praksis⁸. I beskrivelsen av relasjonen til klienten står disse verdiene nevnt som sentrale: *Tillit, åpenhet, redelighet, omsorg og nestekjærighet*. Disse menneskelige verdiene ligger til grunn for etablering av en etisk og faglig basert relasjon mellom brukeren/klienten og yrkesutøveren (pkt. 2.2).

Det å undersøke hvilken betydning kjærighet har i profesjonelle relasjoner berører dette kjerneområdet om hva som ligger i den profesjonelle kompetanse for sosialarbeidere. Dette ligger i stor grad innenfor det etiske domene og angår sosialarbeiderens dømmekraft, så vel som hva som er viktig i relasjonen til de barn, unge og familier man møter i barnevernet.

8 Yrkesetiske retningslinjer for sosialarbeidere: <http://www.fo.no/yrkesetikk/yrkesetisk-grunnlagsdokument-article227-150.html>

3. Avhandlingens teoretiske perspektiver

Selv om kjærlighet som en del av sosialt arbeids praksis ikke er ord satt i stort omfang eller har vært gjenstand for forskning i stor grad, så har en sentral del av arbeidsprosessen i avhandlingsarbeidet vært å utforske ulike teorier knyttet til kjærlighetsbegrepet. Dette har vært nødvendig siden kjærlighet i vår kultur reflekterer ulike typer av positive og gode relasjoner mellom mennesker (Baumeister, 1991, s. 147).

Jeg har valgt å fordype meg i noen utvalgte forfattere som har skrevet om kjærlighet som et universelt fenomen i samfunnet, og som en del av hjelperelasjoner og mellom-menneskelige forhold basert på medfølelse, anerkjennelse, omsorg og barmhjertighet. Dette er teoretiske perspektiver som jeg mener har noe å tilføre sosialt arbeid og barnevern som praksisfelt. Samtidig er dette overordnede teorier som beskriver generelt relasjoner mellom mennesker i samfunnet. Den første teoretiske rammen tar utgangspunkt i nestekjærligheten der omsorg, medfølelse og barmhjertighet, er sentrale begrep som knyttes til kjærlighet. Jeg har særlig sett nærmere på filosofen og teologen Knud A. Løgstrups (1905-1981) «Etske fordring», der kjærligheten inngår som en del av *den radikale fordring*. Dette perspektivet på kjærlighet vektlegger kjærlighet som et etisk ansvar i møte med andre.

Det neste perspektivet på kjærlighet, ser kjærligheten som en form for anerkjennelse av personen og personens behov. Anerkjennelsesbegrepet har sitt utgangspunkt i filosofen Georg W.F. Hegels teorier om anerkjennelse, som ble videreutviklet av sosialfilosofen Axel Honneth. Kjærligheten er her forstått som et intersubjektivt forhold der partene gjensidig bekrefter hverandre som personer (Honneth, 2008, s. 104). Dette perspektivet på kjærlighet skiller seg fra nestekjærlighetsbegrepet ved at det ikke tar utgangspunkt i det etiske ansvaret man har for å elske sin neste, men har et mønster for kjærlighet som ligger i familiære forhold, parforhold og vennskap. Kjærlighet er altså bygd på et emosjonelt forhold til den andre (s.139).

Som et tredje alternativ som står noe for seg selv, er biologen Humberto Maturana vitenskapelige arbeid; «The Biology of Love» (Maturana & Verden-Zöller, 2008). Hans holistiske og universelle syn på kjærlighet består av mange fagdisipliner der både biologi, nevropsykologi, filosofi, etikk og psykologi preger hans teorier. Han ser på kjærlighet som en grunnleggende kraft som bygger felleskap mellom mennesker. Kjennetegnet på kjærlighet er at man ser den andre som en signifikant andre. Hans teorier er mye brukt innen lederskap, familieterapi, sosiologi, og psykologi, men lite anvendt i sosialt arbeid (Bilson, 2007). Det er særlig hans etikk jeg har vektlagt og anser som relevant for praksisen i sosialt arbeid og barnevern.

3.1. Nestekjærlighet og den etiske fordring

Det er sjelden i dag vi hører bruken av begrepet nestekjærlighet innen offentlige helse og sosialtjenester. Det er i større grad de frivillige organisasjonene knyttet til veldedighetsarbeid, bistandsarbeid og lavterskeltilbud, med gjerne en kristen forankring, hvor nestekjærlighet inngår som en del av det sosiale arbeidet. Vi kunne lese i fagbladet Fontene (Viggen, 2012) at mange unge sosialarbeidere strømmer til de kristne sosialtjenestene som Kirkens bymisjon og Frelsesarmeen, for å få muligheten i større grad til å praktisere nestekjærlighet i sitt arbeid. Det gamle nestekjærlighetsbegrepet ser altså fremdeles ut til å være aktuelt i utøvelsen av sosialt arbeid og barnevern.

I et historisk perspektiv har kjærlighet og nærliggende begrep som; medlidenhet og barmhjertighet vært nært knyttet til utøvelsen av sosialt arbeid og omsorgsarbeid for de fattige. Nestekjærlighetsbegrepet har sin opprinnelse i Jesu forkynnelse, der han gjennom den kjente *Bergpreken*, holdt en tale til de fattige og for de fattiges forsvar. Det var en tale om oppreisning for de nedtrykte, rettferdighet for de undertrykte, og barmhjertighet for de svake. En tale som kan samles i hans bud: «Du skal elske din neste som deg selv». Der «nesten» ikke bare er din bror, men kan også være din fiende. I utformingen av kirkens kjærlighetsbegrep var kirkefaderen Augustin (354-430 e.Kr.) svært sentral. Gjennom *caritas syntesen* forsøkte han å forene kjærlighetsbegrepene *eros* og *agape* for å gjøre kjærlighetsbegrepet mer begripelig for kirken. *Caritas* er en forening av disse to, og betyr på latin; «den forbarmede kjærlighet». Den består både av lengselen etter å bli elsket (*eros*), og den universelle kjærligheten om å elske mennesker fordi de er verdifulle i seg selv (*agape*) (Nygren, 1966). Disse to gamle kjærlighetsbegrepene beskriver sentrale sider i nestekjærligheten (*caritas*), som er verdt å se nærmere på.

Det greske begrepet *eros* står for begjæret etter å bli elsket, og begjæret etter å elske en annen. Teologen Anders Nygren (1966) beskriver at dette nødvendigvis ikke er en intim kjærlighet, men har sitt utgangspunkt i menneskets lengsel etter å bli elsket av Gud. Det er menneskets streben oppover mot Gud som er utgangspunktet for *eros*. Denne lengselen etter å bli elsket overføres til kjærlighet mellom mennesker der søken etter å finne den ene som elsker en slik en er, er målet. *Eros* kan forklare dette umettelige behovet mennesket har for å bli elsket og sett som en unik person. I denne avhandlingens kontekst kan vi trekke paralleller til ungdommens behov for å bli sett, forstått og møtt med kjærlighet i barnevernet. Dette kjærlighetsbehovet drøfter også Hannah Arendt i sin tolkning av Augustins kjærlighetsbegrep i sin avhandling; *Love and Saint Augustin*. Hun sier at denne lengselen etter å bli elsket ikke nødvendigvis blir tilfredsstilt når man finner den ene. Savnet etter begjæret og lengselen etter å bli elsket mer og høyere, vil fortsette (Arendt, Scott, & Stark, 1996).

Der eros handler om å bli elsket og motta kjærlighet, så vil kjærlighet som *agape* stå for det motsatte, nemlig om å gi kjærlighet. Agape er bilde på den fullkomne kjærlighet fra Gud til menneske. Den er ubetinget og uavhengig av hvem som fortjener kjærlighet. Det er den universelle kjærlighet som er forbeholdt alle mennesker fordi vi er mennesker. Det er en kjærlighet hvor det ikke er behov for gjengjeldelse og likevekt, og er derfor også en kjærlighet som ikke er mulig å fullbyrde mellom mennesker, ifølge Augustin (Nygren, 1966). Den er idealet som man kan strekke seg mot, men som man aldri vil nå. Denne kjærligheten beskrives i Bibelen med utgangspunkt i Kjærlighetens lovsang, der «kjærligheten *tror alt, håper alt og tåler alt*».⁹ Agape har også en plass i den greske tradisjonen som den universelle og guddommelige kjærlighet, og knyttes også til kjærligheten mellom mor og barn, der man som foreldre elsker sitt barn betingelsesløst. Man kan kanskje si at foreldre- barn kjærlighet er det nærmeste man kommer et bilde på agape når det gjelder kjærlighet mellom mennesker.

Caritas er altså en syntese mellom disse to som utgjør den forbarmede kjærlighet mellom mennesker generelt, som også innebærer at man har behov for å bli elsket selv. Det handler om at ved å gi, så vil man også få. Caritas kan derfor ikke forstås som en ren oppofrende kjærlighet der man utsletter seg selv for den andre. Det er tvert imot viktig og betydningsfullt å holde egne livsressurser ved like for å gjøre nestekjærligheten livskraftig (Frost, 2004). Caritas innebærer derfor ikke en ren ubetinget kjærlighet som mange vil hevde kjennetegner nestekjærligheten. Den inneholder nettopp det å sørge for egne behov også. Der det å elske seg selv settes i sammenheng med å elske den andre. Dette er relevant når vi drøfter kjærlighet i en hjelperelasjon. Både kjærlighet forstått som eros, og den mer stuere formen for kjærlighet gjennom caritas, kan i ytterste konsekvens handle om å fylle sine egne behov for å bli elsket og det å bli bekreftet som et «godt menneske». Her kan man stille spørsmål med om motivasjonen for å yte nestekjærlighet i en hjelperelasjon, kanskje først og fremst handler om å få bekreftet seg selv som en «god» hjelper.

Hanna Arendt tar opp denne problemstillingen i sin kritiske analyse av Augustins caritas (kjærlighet) begrep. Der menneskets motiv for kjærligheten drøftes opp mot innholdet i kjærlighetsbegrepet. Hun understreker at det finnes bare en definisjon av kjærlighet hos Augustin som er; «to love is indeed nothing else than to crave something for its own sake» (Arendt et al., 1996, s. 9). Slik hun tolker Augustin, så er kjærlighet umulig uten å begjære noe, fordi kjærligheten hele tiden retter seg mot noe og beveger seg mot et objekt. Det hun stiller spørsmål med og er tydelig kritisk til, er hvordan denne kjærligheten knyttes til Gud og samtidig til deg selv. Hun spør om ikke kjærlighet gjennom caritas er et middel for å oppnå gunst hos Gud, ergo evig liv? Alt i alt så handler dette om eget begjær etter å elske og bli elsket. Dette indikerer et syn på kjærlighet som en form

for egentilfredsstillelse. Samtidig så skriver Arendt i senere arbeid at kjærlighet er den høyeste form for kraft som finnes mellom mennesker og er grunnlaget for at mennesket kan tilgi hverandre fordi man elsker eller respekterer personen uavhengig av gjerningene (Arendt, 1996). Det er kanskje først og fremst Arendts perspektiver på kjærlighet som en tilgivende kraft, som kan gi en konkret relevans i arbeid med utsatt ungdom og deres familier. Her vil tilgivelse være sentralt i fasen med gjenopprettelse av brutte forhold, og inkludering av ungdommen i solidariske felleskap som blir nærmere omtalt i drøftingen av funnene.

Der Arendt er kritisk til et uselvisk nestekjærlighetsbud, så forfekter Løgstrup neste-kjærlighetsbudet som det mest naturlige av alle bud. Dette begrunner han i at gjennom vår egen forventning om at andre skal elske oss, så vil også vi forstå fordringen om at vi skal elske andre. Vi er slik avhengig av at andre elsker oss på en uselvisk måte, for at vi selv skal kunne utfolde oss (Christoffersen, 1999, s. 42). Dette gjør at vi elsker andre gjerne før vi selv er blitt elsket, fordi det ligger en forventning om kjærlighet på forhånd. Kjærligheten er også spontan på den måten at den ikke må ha garanti for gjenytelse for at man skal utøve den. Det ligger rett og slett i vår natur å elske uselvisk, uten garantier for gjenytelse. Samtidig er det verdt å understreke at kjærligheten ikke er uten egoisme i hans tenkning, men det vil være en naturlig egoisme som også bygger på at man får noe igjen for å elske andre.

Løgstrups perspektiver på kjærlighet og hjelperrollen er kanskje det mest anvendte perspektivet på kjærlighet i hjelperelasjoner (Christoffersen, 1999; Martinsen, 2003; Martinsen, 2012). I hans etikk er møtet mellom enkeltmennesker selve arenaen for å handle etisk. Dette møtet utfordrer oss til å ta den andres liv innover oss, eller i «våre hender» som han som kjent bruker som et uttrykk. Sentralt i hans etikk er de spontane livsyttringene som er; «talens åpenhet, tillit, barmhjertighet, medfølelse og kjærlighet (Løgstrup, 1968, 1995). Disse er sentrale i møte med den andre hvis man da tar fordringen på alvor. Det radikale i hans fordring er det etiske ansvaret vi har i møte med den andre (Løgstrup, 1991). Vi slipper ikke unna selv om vi lukker øynene for den andre. Det Løgstrup understreker er at fordringen er der uansett om vi velger å forholde oss til den eller ei. Den enkleste vei kan være å velge å distansere seg ved ikke å engasjere seg, og gjerne la prosedyrer, faglige tilnærminger eller andre hensyn komme i veien for deg og fordringen. Det endrer ikke det faktum at valget om ikke å forholde seg til den andre også vil få konsekvenser for den andre.

Kjærligheten kan sees på som en kjerne i Løgstrups etiske fordring. Han spør konkret hvorfor det er slik at det er kjærligheten som er selve fordringen når det handler om å ha omsorg for andre? Han besvarer dette med å si at det er kun kjærligheten som har den egenskap i seg at den er i stand til å stå i relasjoner hvor man møter smerte, lidelse og som kan stå i den usikkerheten som det er å ha omsorg for andre (Løgstrup, 1991,

s. 170). Man kan forstå han slik at det er bare kjærligheten som makter å stå i og holde ut krevende og vanskelige relasjoner med andre. Løgstrup er opptatt av å beskrive det smertefulle og vanskelig med å stå i nære relasjoner med andre, for risikoen for at deres smerter også blir dine smerter, er sterkt til stede. Samtidig er det viktig å poengtere det Christoffersen (2008) sier som gjennom år har tolket Løgstrup, at Løgstrup på ingen måte målbærer et svermerisk ideal om uformidlet og direkte nærhet og kontakt. Det å beskytte seg selv også fra møte med andre er viktig for å komme helskinnet igjennom det.

Det kan ved første øyekast virke som Løgstrup pålegger oss dette ansvaret for å elske sin neste som et etisk krav, som en lov som ligger på oss og som det er umoralsk å unnlate å følge. Jeg oppfatter Løgstrup slik at han er begge deler. Han stiller radikale utfordringer til oss i møte med andre, samtidig som det ikke er noe vi gjennom lov og regler kan etterleve. Det må komme innenfra. Det handler om hvem vi er som personer i møte med andre. Løgstrup tok som kjent avstand fra Kants regelbundet etikk (Løgstrup, 2009), der det å være etisk er å følge bestemte etiske livsregler. Det å leve i fordringen er mer en måte å leve på, der man er etisk i sin væremåte mer enn å følge en etisk rettesnor.

Hvorfor har nestekjærligheten en relevans i dagens sosialt arbeid, spurte jeg innledningsvis. Innholdet i caritas- begrepet viser sider av kjærligheten som er uselvisk i den forstand at utgangspunktet er å gi til den andre uten lovnader om å få tilbake. Dette bygger på en mellommenneskelig tillit som Løgstrup også fremhever som en av de spontane livsytringene i møte med andre. Denne grunnholdningen av tillit i møte med barn, unge og familier i barnevernet vil være utgangspunktet for at de opplever å bli møtt av sosialarbeidere som ønsker å vise dem godhet uavhengig av om de selv makter å endre sin livssituasjon eller ikke.

Nestekjærligheten indikerer slik en aksept av mennesket slik det er, i sin situasjon. Løgstrups krav om kjærlighet som en moralsk innstilling i møte med andre, vil kreve av sosialarbeideren utholdenhet i relasjonen til den som trenger hjelp, der nettopp kjærligheten er den drivkraft som gjør at man står i relasjonen selv om det er vanskelig. Til tross for at nestekjærligheten har en uselvisk side, så viser både Arendts perspektiver og Løgstrup på hver sine måter at nestekjærligheten er umulig uten at man også har en forventning om å få noe igjen for sin kjærlighet. Arendt kaller det for et begjær etter å bli elsket, mens Løgstrup kaller det en naturlig egoisme som ligger i budet; «du skal elske din neste som deg selv». Nestekjærligheten vil i sosialfaglig arbeid først og fremst være en moralsk fordring for den enkelte sosialarbeider der organisasjonen kan oppfordre til nestekjærlighet, men det vil i et Løgstrups perspektiv, kun være personene i det enkelte møte som kan utøve kjærligheten.

3.2. Kjærlighet som en anerkjennelsesrelasjon

Anerkjennelse har i siste årene fått en gryende interesse innen forskning i sosialt arbeid hvor anerkjennelse sees på som betydningsfullt og viktig i møte med ulike klientgrupper i sosialt arbeids praksis (Froggett, 2002; Hooper & Gunn, 2014; Høilund & Juul, 2005; Juul, 2009; Marthinsen & Skjefstad, 2011). I denne sammenhengen har Honnetts (2008) teori om anerkjennelse vært sentral som en forklaringsmodell på menneskets anerkjennelse i samfunnet. Jeg vil her gå nærmere inn på noen av grunnelementene i hans teori og grunngi hvorfor det å anse kjærlighet som en form for anerkjennelse er et aktuelt perspektiv for å diskutere kjærlighetens betydning i profesjonelle relasjoner i barnevernet.

Anerkjennelsen etikk er i stor grad grunnlagt på filosofen Hegels (1770) skrifter¹⁰, som har påvirket ulike disipliner, som blant annet historie, kunst, statsvitenskap, psykologi og religion. Hans ideer var først og fremst inspirert av Platons metafysikk og Aristoteles: *Notion of the soul*, hvor særlig Fichte sitt perspektiv på anerkjennelse som et fundament for utvikling av selvfølelse, ble viktig for hans arbeid (Williams, 2000). I Hegels teori om anerkjennelse er utgangspunktet møtet mellom to personer der det foregår en kamp om å bli anerkjent og respektert (Hegel, 2007). I dette møtet dannes et eget intersubjektivt forhold mellom de to, hvor det handler om å gi opp seg selv, altså gi slipp på sin egenart, for å åpne seg opp for den andre. Det er gjennom å se den andre og inngå i en dialog med den andre, at man lærer å se hvem en selv er. Denne prosessen, eller kampen for anerkjennelse blir også kalt *den Hegelianske frigjøring*, der anerkjennelse og frihet er nært knyttet til hverandre. Ved å oppgi seg selv og sine særbehov, så setter man den andre i front ved at man anerkjenner den andre som en person som har verdier, rettigheter og særegenheter. Dermed vil man også oppleve å få den samme anerkjennelse tilbake, med påfølgende også sin frihet. Man kan ikke velge å være fri. Friheten er deg gitt gjennom den andre som anerkjenner din person og posisjon. Dette samspillet mellom mennesker og det intersubjektive forholdet er helt sentralt i Hegels tanker om frihet. Denne prosessen til frihet er avhengig av en gjensidig anerkjennelse, og kalles derfor: *The doble signification of recognition* (Williams, 2000). Han sier det slik: «Siden frihet består i min identitet med den andre, er jeg sant fri bare når den andre er fri og jeg anerkjenner at den andre er fri» (Førde, 2009).

Den Hegelianske frigjøringen kan beskrive prosesser ved å inngå i samarbeidsrelasjoner i en profesjonell kontekst, eller i møter mellom sosialarbeidere, foreldre og barn i barnevernet. Hegels tenkning beskriver ikke ytre prosesser først og fremst, men indre prosesser mellom de som møtes, der oppgivelsen av seg selv innebærer å se den andre og den andres behov, i stedet for å ha sine egne behov og intensjoner i front. Konsekvensen av en slik overgivelse til den andre er det neste steg i den hegelianske frigjøringen, det dan-

10 Jena skriftene og Åndenes fenomenologi

nes et *vi*. Man blir forent med den andre i et fellesskap. Dette intersubjektive fellesskapet er den arena anerkjennelsen mellom individene foregår.

Hos Hegel er kjærligheten den første formen for en slik intersubjektiv anerkjennelse som i hovedsak foregår i familie relasjoner og vennskap. Likevel så sier han at kjærligheten har en viktig funksjon i personens dannelsesprosess, som har innflytelse i personens deltakelse i det offentlige liv. Den har altså en innvirkning på menneskets deltakelse i samfunnet. Hegel uttrykker det slik:

Kjærlighet er et element i sedeligheten, og det kan bare bety at erfaringen av å bli elsket for ethvert subjekt utgjør en nødvendig forutsetning for å delta i det offentlige liv (Honneth, 2008, s. 47-48).

Allerede fra Hegels skrifter ser vi at kjærlighet hadde en funksjon utover den private sfære. Honneth (f.1949) bygger videre på denne forståelsen av kjærlighet i sin bok: *Kamp om anerkjennelse* (Honneth, 2008). I tillegg bygger han sine tanker på nyere sosial teorier av blant annet Mead og Winnicott. Hans arbeid anses som et hovedverk innen sosialfilosofien og legger grunnlaget for en kritisk samfunnsteori der sosial anerkjennelse og mennesket frihet er knyttet sammen. Utgangspunktet for Honneths teori om anerkjennelse er basert på de intersubjektive anerkjennelsesmønstre som i hovedformer er: Kjærlighet, rett og solidaritet.

Kjærlighet som beskrives som den primære anerkjennelsesformen, er i utgangspunktet tilhørende familien og de nære bånd en knytter i det private. *Retten* er hvordan personen blir anerkjent som en borger og rettsperson i samfunnet som kan kreve sin rett og bli gitt rettferdig behandling. *Solidaritet* er hvordan samfunnet og personen har en gjensidighet til hverandre, der man opplever solidaritet til de andre i fellesskapet og til stor-samfunnet. Sentralt i hans teori er at disse tre anerkjennelsesformene er knyttet sammen ved at bare i disse tre formene kan fundamentale aspekter ved vår menneskelige natur bli realisert. I den intersubjektive kjærlighetsrelasjonen utvikles *selvtillit* som igjen bidrar til dannelsen av rettspersonens selvbevissthet (s. 49). Gjennom å bli anerkjent som rettsperson utvikles *selvrespekt*, og anerkjennelse gjennom solidaritet bidrar til personens *selvverdsettelse*. Man har en verdi som et sosialt menneske. Denne sammenhengen fra kjærlighet til solidaritet uttrykkes i dette utsagnet fra Honneth:

Uten følelsen av å være elsket så ville det ikke kunne dannes en psykisk representant for den forestillingen som er knyttet til det sedelige fellesskap (Honneth, 2008, s. 48).

Solidaritet som anerkjennelsesform er den formen som omhandler personens muligheter til deltakelse i sosiale fellesskap som brukes for å synliggjøre underprivilegerte gruppers kamp for å bli inkludert i fellesskapet, enten det er snakk om sosiale fellesskap eller

arbeidsfellesskap. Det handler om å bli sosialt verdsatt med sine kvaliteter og særegenheter av fellesskapet. Hans teori er derfor viktig for grupper i samfunnet som kjemper sosiale kamper om aksept og inkludering i samfunnet. Sentralt i hans teori er at denne kampen om anerkjennelse gjennom de ulike formene er en kamp som pågår livet ut, og slik sett er det ingen lineær prosess der man oppnår anerkjennelse som et resultat en gang for alle. Alle kan komme i situasjoner der man blir krenket, ignorert og ikke anerkjent, avhengig av den sosiale kontekst man oppholder seg i.

I denne studien er det kjærlighet som anerkjennelsesform som er av særlig interesse. Hvordan begrunner han forholdet mellom kjærlighet og anerkjennelse? I kjærlighet som anerkjennelsesform vektlegger Honneth den psykoanalytiske forskningstradisjonen og objektrelasjonsteorien ved Winnicott som et begrepsapparat i sin anerkjennelsesteori (Winnicott, Shepherd, & Davis, 1997). Her er det intersubjektive forholdet mellom foreldre og barn kjernen for å forstå sammenhengen mellom kjærlighet og anerkjennelse. Det sentrale er interaksjonsprosessen hvor mor og barn løsriver seg fra tilstanden av å være en udifferensiert enhet, til at de lærer å akseptere og elske hverandre som uavhengige personer. Så lenge de er en symbiose så blir den andre ikke anerkjent som en annen. Det er gjennom bindingen mellom mor og barn og videre den gradvise løsrivelsen fra hverandre som Honneth kaller; «kampen om å bli elsket». Hvis de lykkes i denne kampen om grensetrekning der frustrasjonstoleransen til mor ofte blir satt på prøve, så kan mor og barn oppleve seg som gjensidig elsket og anerkjent for den man er, uten å gå opp i en symbiotisk tilstand. På denne måten blir barnet i stand til gjennom en følt intersubjektivitet; *til å være alene med seg selv*. Dette er grunnlaget for tillit til verden og til å kunne være alene, kreativ og skape noe selv. De samme mønster for interaksjon som man ser i foreldre – barn forholdet, kan overføres til mer modne former i voksen alder som blant annet vennskap. Dette relasjonsmønster er ikke en intersubjektiv tilstand, men heller en kommunikativ spenning som omhandler en gjensidig anerkjennelse av hvem den andre er (Honneth, 2008, s. 112-116).

I sitt senere arbeid og i et foredrag ved Universitetet i Oslo (Honneth, 2010), understreker Honneth i enda sterkere grad betydningen av anerkjennelse av personen og det individuelle særegne med personen. Det kan synes som kjærligheten har fått en utvidet betydning ved at han i større grad vektlegger verdien av å anerkjenne personen. Dette er også et sentralt tema i hans siste bok; *Reification*, der han undersøker tingliggjøring av mennesket som innebærer å ignorere personen og det personlige ved den andre, som er en type reduksjon av mennesket til å bli noe annet enn et menneske. Han presenterer her en fjerde form for anerkjennelse som er fundamental og som ligger bak de andre formene for anerkjennelse, og det er en universell form for anerkjennelse av mennesket og menneskeheten (Honneth & Jay, 2008).

Honneths teori om anerkjennelse som et overordnet begrep for menneskers kamp for rettferdighet, er også blitt kritisert på flere områder. Han er blant annet blitt kritisert for relativisme siden han i sin argumentasjon tar utgangspunkt i en universell antropologi som ikke tar stilling til samfunnets normative krav og politiske virkelighet. Han sier selv i et intervju (Lysaker & Jacobsen, 2010) at han har endret deler av sin teori på dette punktet, der han nå i langt større grad tar høyde for den historiske virkelighet og argumenter ikke lengre universalt. Han mener han i større grad har gått tilbake til røttene til Hegel, der rettferdighet er basert på den kulturelle og historiske virkelighet gjennom hverdagslivet til folk.

Honneths forhold til den politiske virkelighet er også noe av kjernen i diskusjonen mellom Nancy Fraser og Axel Honneth, når de drøfter forholdet mellom anerkjennelse, rettferdighet og omfordeling (Fraser & Honneth, 2003). Fraser argumenterer for at anerkjennelse ikke kan stå i et overordnet forhold til spørsmålet om en rettferdig fordeling. Hun foreslår å se disse begrepene som et to- dimensjonalt konsept av rettferdighet, der anerkjennelse og omfordeling må sees på i en sammenheng der de påvirker hverandre. Dette for å fange opp hvordan klasseforskjeller og hierarkiske strukturer opptrer samtidig i samfunnet. Hun peker på at den ujevne fordelingen i samfunnet mellom grupper og klasser er knyttet sammen med det å ikke bli anerkjent og møtt med disrespekt. Hun hevder at det er de samme gruppene som opplever undertrykkelse og som ikke får ta del i goder, som heller ikke opplever anerkjennelse som rettsindivider og inkludering i samfunnet (Fraser & Honneth, 2003, s. 89-91).

Honneth på sin side understreker at anerkjennelse er først og fremst en individuell erfaring av selvstendighet og frihet. Frihet kan altså oppleves forskjellig for mennesker. Begrepet omfordeling er derfor irrelevant og heller ikke egnet til å overføres til intersubjektive relasjoner som er kjernen i hans begrep om anerkjennelse. Anerkjennelse er derfor sterkt avhengig av sosiale relasjoner hvor rettferdighet bygger på disse sosiale relasjonene. Han viser til at personen er avhengig av intersubjektiv anerkjennelse for å bli i stand til å ta del i det sosiale liv og politikk. Målet om selvstendighet, frihet og rettferdighet er ikke bare avhengig av staten og statens politikk, men er basert på allerede etablerte sosiale relasjoner mellom mennesker (Honneth, 2010). Det man kan trekke ut av dette er at Honneths teori på mange måter ikke forholder seg til politiske prosesser i samfunnet, men har en avgrensing i at det er personen som er utgangspunktet for opplevd anerkjennelse. I dette kan man si at det likevel ligger en relativisme i hans teori der det hele tiden vil være bevegelig og i forandring hva frihet og rettferdighet innebærer. Det er altså ingen faste størrelser, men er kulturelt og historisk betinget. På samme måte vil spørsmålet om hva kjærlighet innebærer også være i forandring gjennom historien. Kjærlighetens innhold er altså ikke fundamental, men menneskets konstruksjon av kjærligheten vil være noe bestandig.

Axel Honneths teori om anerkjennelse er en omfattende teori som har mange aspekter og kan anvendes som perspektiv på menneskets deltakelse i samfunnet for ulike grupper og samfunn. Det som jeg særskilt trekker ut av hans teori for å forsøke å forstå den betydning kjærlighet kan ha i profesjonelle relasjoner, er at kjærlighet først og fremst er en emosjonell bekreftelse av den andre og at den er grunnleggende for utvikling av personens selvtillit. Det å inngå i intersubjektive relasjoner blir viktig og nødvendig for å bli sosialt akseptert og anerkjent i samfunnet.

Det er også noen problematiske sider ved å anvende hans teori for å beskrive en barnevernspraksis. Hans teori er basert på en faseinndeling av menneskets samhandling med omgivelsene som både kan virke statisk og lite fleksibel, som en beskrivelse av ungdoms utviklingsprosess. Dette er generelt de fleste teories svøpe, når de skal brukes som forklaringsmodeller for å beskrive en virkelighet som er langt mer kompleks, dynamisk og sammensatt enn hva som kan synliggjøres i en nivåinndelt modell om mennesket i samfunnet. Likevel er hans teori interessant som perspektiv for å belyse kjærlighetens plass i et velferdssamfunn, der kjærlighetens betydning for utvikling av selvtillit er en relevant innsikt i arbeid med utsatt ungdom. Hans beskrivelser av *kampen om anerkjennelse* kan belyse utsatt ungdoms kamp for å bli akseptert av omgivelsene og samfunnet. Her er det sentralt å se hans teori i et dynamisk lys der alle de tre formene for anerkjennelse henger sammen og spiller på hverandre, for å forstå menneskenes kamp om å bli inkludert som samfunnsborgere.

3.3. The Biology of love

Gjennom mine søk etter teorier om kjærlighet kom jeg over den chilenske biologen og systemteoretikeren Humberto Maturana som jeg fant ut var lite brukt innen helse og sosialfag i Norge, og innen sosialt arbeid i vestlige land generelt (Bilson, 2007). Han fanget min interesse fordi han med sin universelle og globale tenkning om menneskets væren i verden, omtalte kjærlighet som en grunnleggende kraft som skaper fellesskap og samhørighet mellom mennesker. Han sier det slik:

Love is the domain of those relational behaviors through which the other arise as a legitimate other in coexistence with oneself. Thus, there are no different kinds of love; however, love as a domain of relational behaviors entail many relational dimensions, and there are many different configurations of relational behavior in which love may take place (Maturana & Verden-Zöllner, 2008, s. 223; Maturana, 2004, s. 197)

Han viser her at samtidig med en universell tilnærming til kjærlighet, så er det de nære relasjoner som er utgangspunktet og området for hans studie. Han tar utgangspunkt i mennesket hvor han med sin mest kjente frase sier: «*Anything said is said by an observer*»

(Foerster, 2005). Det innebærer at man ikke kan adskille det som blir observert og sagt fra den personen som sier det. Det er personen som er utgangspunktet for all forståelse. Dette er noe av kjernen i hans teorier om kognisjon som han er mest kjent for å ha utviklet (Jacobsen & Luhmann, 1992). «The Biology of love» er en oppfølger av hans arbeid med kognisjonsteoriene, og er en blanding av vitenskapelige undersøkelser og etisk refleksjoner over de vitenskapelige resultatene. Slik kan man si den er sammensatt av ulike fagdisipliner som nevrologisk biologi, psykologi, filosofi, og sosiologi. Det vil være umulig her å gi en kortfattet og rettferdig oversikt over tenkningen i «*The Biology of love*». Som hans bokredaktør Brunell sier det:

Hans arbeid er et nettverk av ideer, innsikt og forklaringer fordi sammenhengene er sirkulære, komplekse og sammensatte [min oversettelse], (Maturana & Verden-Zöllner, 2008, s. 8).

Han ser mennesket deltakelse i verden i et systemisk bilde som er sammensatt av ulike domener og nettverk som vi lever og beveger oss innenfor og imellom, alt etter hvilke situasjoner vi er i, eller hvor vi oppholder oss. Vi lever vårt daglige liv i et biologisk-kulturelt fundament, samtidig som vi har et behov for å ha en etisk samhørighet med andre. Det er dette etiske domene som er hans hovedfokus i «*The Biology of love*». Han spør hvorfor det er slik at vi har etiske bekymringer og omsorg, når vi samtidig avviser det gjennom rasjonelle vurderinger og aggresjon? Samtidig søker vi mot å leve i samhørighet og felleskap med hverandre hvor vi er avhengige av kjærlighet, for å videreføre vår art og vårt fellesskap med hverandre. Slik han ser det, så er det kjærligheten som bygger de relasjonelle forbindelser som gir vekst og felleskap, og ikke aggresjonen. Vi er altså «kjærlighets avhengige dyr», slik han uttrykker det (Maturana & Verden-Zöllner, 2008, s. 224). Det at vi har etiske bekymringer og er opptatt av konsekvensene for våre handlinger, viser at vi har omsorg og ansvar for andre. Når vi ser den andre som han/hun er, som en *legitim andre*, så lever vi og handler vi i kjærlighetens domene ifølge Maturana. Det å anerkjenne den andre som en legitim andre er i dypest forstand å leve etisk, og dermed også å formidle kjærlighet videre. Samtidig forklarer han at vi ser den andre og viser kjærlighet overfor den andre bare i den grad vi har kultivert en levemåte der vi har utviklet omsorg for andre gjennom biologi, språk og kultur (Maturana & Verden-Zöllner, 2008, s. 80-82). Det å ha kultivert sin atferd og levemåte som et etisk menneske, omhandler at vi har betingelser rundt oss der ulike vekstforhold vil fremme eller hemme en etisk atferd. Mulighetene for vekst og utvikling av dyder og etisk atferd er avhengig av hvordan omgivelsene vanner og gir næring til at mennesket utvikler omsorg og omtanke for andre (Valera, 1999, s. 26-27).

I dette perspektivet kan vi også forstå kjærligheten som en dyd der det er mulig å utvikle en kjærlighetsfull væremåte ovenfor andre, ved at man selv deltar i samhandling med andre som er preget av kjærlighet. Det å se på kjærligheten som en dyd som kan

utvikles, trekker paralleller til Løgstrups tanker om kjærlighet som en grunnleggende fordring i møte med andre. Dette er aktuelle innspill i diskusjonen om kjærlighetens plass i profesjonelle relasjoner fordi Maturana her formidler en mulighet til å utvikle sin evne til å elske andre, og dermed også muligheten til å handle innenfor kjærlighetens domene, hvis man lar kjærligheten få en plass i samhandlingen med andre.

Et annet kjennetegn med kjærligheten i Maturana tenkning, er at kjærligheten uttrykker seg spontant. Det innebærer at den er ikke intensjonell og rasjonell der man på en beregnede måte vurderer om personen fortjener kjærlighet eller ei. Den er ofte uforbeholden og spontan, og den er det vi gjør uten å tenke over at vi viser kjærlighet og omtanke ovenfor den andre. Det kan være det umiddelbare uttrykket av glede over å se den andre, den innarbeidede reaksjonen man har i kroppen da man hopper ut i elva for redde et barn som holder på å drukne, eller medfølelsen man gir uttrykk for når man snakker med en venn eller en klient som har det vondt. Dette er alle eksempler på etiske handlinger som er blitt kultiverte i oss, og som er blitt en del av oss og vår atferd.

Dette betyr ikke at vi ikke har ansvar for vår atferd og hvordan vi opptrer ovenfor andre. Særsilt når han diskuterer behandler-klient relasjonen, så viser han tydelig at det å operere i kjærlighetens domene ikke innebærer å akseptere all slags uakseptabel atferd fra andre. Vi har tvert imot et ansvar for å gripe inn når noe skjer som kan være til skade for andre. Samtidig har den profesjonelle et ansvar for å legge vekk behovet for å kontrollere og bestemme over den andre, og ikke la forutinntatthet være førende for hvordan klienten blir møtt. Det å la kjærligheten få spillerom er å lytte til den andre med alle dine ører og la den andre få vise fram den han/hun er, slik han uttrykker det. Det du har mulighet til å endre er din egen holdning og hvordan du møter den andre for at du skal se han som en legitim andre (Maturana, 2004, s. 118).

Maturanas tanker og ideer gir et helhetlig perspektiv på hva kjærlighet kan være i sammenfunnet, men mest som han selv vektlegger; hvilke betingelser og forutsetninger som skaper et felleskap av kjærlighet. Hans perspektiver er svært relevante i sosialt arbeid hvor kjærlighet ikke kan forstås som ulike former av kjærlighet, men den kan uttrykke seg i ulike relasjonelle forhold, på ulike måter. Den profesjonelle relasjonen består av personer som med sine væremåter har kultivert og utviklet etisk atferd ovenfor andre. Dette perspektivet fremhever at det personlige er svært viktig i relasjonen om den skal bli oppfattet som god og utviklende for de som er en del av den. Ut fra hans syn kan man ikke skille personen fra de kompetanser og de faglige tilnærminger sosialarbeideren utfører. Disse er innved i hverandre, og personen som formidler omsorg og hjelp vil være avgjørende for hvordan den andre vil oppleve å bli sett og møtt. Dette perspektivet har mange sammenfallende elementer med både Løgstrup og Honneth. Der det å se og møte den andre som en *legitim annen* er selve kjernen i en etisk atferd.

Bilson (2007) drøfter Maturanas perspektiver i sammenheng med sosialt arbeids praksis, og mener hans tanker er aktuelle for å utvikle sosialarbeideres etiske vurdering, og vektlegge medfølelse og omsorg i større grad i praksisutøvelsen. Det å fremheve det umiddelbare og spontane i relasjonen, samt betydningen av å vise følelser i arbeidet, er et viktig perspektiv og supplement til vektlegging av rasjonelle vurderinger og beslutninger i sosialt arbeid.

3.4. Fellestrekk mellom teoriene om kjærlighet

Disse tre perspektivene på hvordan kjærlighet kan forstås har ulike teoretiske forankringer. Løgstrups kjærlighetsbegrep er først og fremst et moralsk anliggende. Honneth forankrer sitt kjærlighetsbegrep i stor grad fra psykologien og filosofien der kjærlighet er et intersubjektivt forhold basert på en emosjonell tilknytning. Maturanas hovedlinje ligger i en biologisk og systemteoretisk tenkning som vektlegger kjærlighetens universelle egenskaper, hvor kjærlighet er en kultivert del av oss etter påvirkning fra omgivelsene. Han knytter kjærligheten tydelig til det etiske domene som vi mennesker lever under. Til tross for ulike forankringer fra forskjellige fagdisipliner, har disse perspektivene på kjærlighet noen fellestrekk som peker på hvordan kjærlighet kan forstås i en hjelperelasjon.

Et hovedkjennetegn som går igjen er at kjærlighet innebærer å se den andre som en *legitim annen*. Dette er kjernen i Løgstrups (1991) *Etiske fordring*, som handler om betydning av å se den andre dypt ved å møte den andre med talens åpenhet, omsorg, forståelse og kjærlighet. I caritas (nestekjærligheten) er den andres behov for hjelp, omsorg og barmhjertighet løsrevet fra hvem personen er, hvordan personen oppfører seg, eller om han er din venn eller fiende. Enhver som en møter er din neste, så fremt personen er i behov for å motta barmhjertighet og omsorg. Denne sammenhengen mellom det å bli anerkjent slik en er som person og kjærlighetsrelasjonen, drøfter Lynn Froggett i sin bok; *Love, Hate and Welfare*. Hun viser hvordan anerkjennelse er innvevd i omsorgsetikken, hvor kjærlighet i form av caritas/ medfølelse, er å anerkjenne det unike og det som er fremmed og annerledes med den andre. Det er denne anerkjennelsen av den andres situasjon og nød, som fører til at den nødlidende blir sett og hjulpet (Froggett, 2002, s. 43, 117-118). Som Froggett poengterer så fordrer caritas nettopp en anerkjennelse av det fremmede og det som er annerledes med den andre.

Selv om Honneth på ingen måte drøfter caritas, er anerkjennelsen av det fremmede sentralt i den *Hegelianske frigjøringen*, som Honneth bygger mye av sitt anerkjennelsesbegrep på. Det å inngå i en intersubjektiv relasjon handler om å oppgi seg selv, for å gi plass til den andre. Det handler om å forene seg med en annen for slik å innta den andres perspektiv, og møte den andre med bekreftelse. Det å se den andre som en *legitim annen*, er også det fremste kjennetegnet på kjærlighet i Maturanas «Biology of love». Der det å se den andre er å anerkjenne personen som en som er forskjellig fra deg selv (Maturana, 2004).

Et annet sentralt kjennetegn på kjærlighet som en kan trekke ut av disse tre perspektivene, er å holde ut i utfordrende relasjoner med den andre. Enten man kaller det å inngå i en kamp som Honneth bruker som begrep, eller Løgstrups begrep om å gå den radikale fordring i møte med den andre. Det kan sies så sterkt at man utholder egen smerte for å kunne være til hjelp for en annen. Det er noe av det samme Maturana peker på når man setter seg selv til side, for å gi plass til den andre. Når vi opererer i «kjærlighetens domene», som han bruker som uttrykk, så kan vi gjøre spontane, gode handlinger fordi de er kultivert i oss som en væremåte, og derfor kan vi sette andres behov foran oss selv. Det er ikke rasjonelle vurderinger som ligger til grunn for kjærlighetsfulle handlinger, men de gode handlingene er kroppsliggjort og blitt en del av «det å være» (Maturana, 2004). Det kan på mange måter drøftes om handlingene er så spontant gode som han uttrykker. Her kan man stille spørsmål ved om det ikke alltid vil være en avveining som ligger bak om man er villig til å sette seg selv i fare eller på spill, for møte en annens behov for hjelp.

Et tredje kjennetegn på kjærlighet utfra disse perspektivene er at kjærligheten alltid har en eller annen form for *gjensidighet* i seg. Den kan ikke utfolde seg alene og adskilt fra andre, hvis man da ikke snakker om selvkjærlighet som kan grense opp mot narsissisme. Den er alltid i forhold til en annen, og begge parter får noe igjen for å inngå i en relasjon bestående av kjærlighet. Maktforholdet mellom hjelper og klient kan være skjevt der den hjelpetrengende er avhengig av hjelperen. Maktforholdet mellom mann og kvinne har tradisjonelt sett ofte vært skjevt, og forholdet mellom soldat og general er hierarkisk, likevel kan kjærlighet være en dimensjon i disse relasjonene fordi kjærligheten operer som Maturana sier, i et annet domene enn for eksempel makt. Slik han ser det kan de ulike domenene operere overlappende og samtidig, selv om de tilhører helt ulike domener (se også: Odent, 2001). Gjensidigheten i kjærligheten er derfor uavhengig av roller og posisjoner, men begge parter vil få igjen noe for å være i en relasjon bestående av kjærlighet. Det å få takknemlighet tilbake kan for hjelperen oppleves som en bekreftelse av seg selv som et viktig og betydningsfullt menneske. Begjæret etter å bli bekreftet som et godt menneske er også en del av kjærlighetens vesen. Dette forklares særskilt godt i Hannah Arendts analyse av Augustins *Caritas* begrep, der kjærligheten er både et krav og en gave. I dette ligger det iboende i mennesket, et behov etter å bli elsket og for å elske den andre. Den er derfor både tosidig og gjensidig (Arendt et al., 1996).

Disse teoretiske perspektivene gir ulike innfallsvinkler på hvordan kjærlighet kan forstås. De viser også hvordan kjærlighetsbegrepet kan bli forstått, og kjærlighetens betydning i mellommenneskelige relasjoner. Elementer fra disse teoriene er sentrale i artiklene som refleksjonsverktøy og som analytiske innfallsvinkler i drøftingen av det empiriske materialet.

3.5. Presentasjon av artiklene i avhandlingen

Avhandlingen består av tre artikler. Hvor en av artiklene bygger på data fra forskningsprosjektet: «Det nye barnevernet». To av artiklene bygger på empiri fra feltarbeidet som ble utført i et hjemmebasert oppfølgingstiltak for ungdom med atferdsvansker. De ulike metodiske framgangsmåtene for de ulike datakildene redegjøres det nærmere for i metodedelen. Dette er en kort presentasjon av artiklene, og empirien som ligger til grunn for disse artiklene blir bredere drøftet i avhandlingens avslutningsdel.

3.5.1. Det emosjonelle møte med barnevernet – foreldres erfaringer i møte med barnevernet (artikkel 1)

Denne artikkelen tar utgangspunkt i data fra det nasjonale forskningsprosjektet: «Det nye barnevernet (DNBV)», som er basert på en intervjuundersøkelse av 715 foreldre som har vært i kontakt med barnevernet. Undersøkelsen består av både standardiserte spørsmål med svaralternativer, og åpne spørsmål der foreldrene gir uttrykk for sine erfaringer i møte med barnevernet. Artikkelen bygger på de åpne spørsmålene i undersøkelsen, hvor det er tatt et utvalg av 388 foreldre som uttrykker hvordan de opplevde sitt møte med barnevernet. Fokuset i analysene har vært å undersøke hvilke emosjoner foreldrene beskriver de opplever, og hvilken betydning emosjonene har for det videre samarbeid med barnevernet.

Vi fant at 25% av foreldrene hadde gode følelser i møte med barnevernet, 20 % hadde ambivalente og 55% beskrev vonde og vanskelige følelser i møte med barnevernet. Vi fikk også fram hva disse ulike emosjonskategoriene inneholdt og hvilke typer følelser som er dominerende. Vi undersøkte videre opplevelsen av trygghet og anerkjennelse, og så at det var en klar sammenheng med disse variablene, og hvordan foreldrene beskrev sine emosjoner. De vonde og vanskelige følelsene ble forsterket av et møte der man ikke ble møtt på sine vanskelige følelser. Følelsen av å bli oversett, ignorert og ikke lyttet til, skapte utrygghet, og de opplevde seg ikke anerkjent som de foreldrene de selv mente de var, ovenfor barnevernet. Undersøkelsen viser at møtet mellom barnevern og foreldre først og fremst er et emosjonelt møte, til tross for at det er den formelle saksgangen som er i fokus i møtene. Funnene viser at emosjonene ofte står i front og blir enten en åpning eller et hinder for å ta imot videre hjelp fra barnevernstjenesten.

Artikkelen etterlyser innsikt og forståelse for hvordan barnevernsarbeidere kan møte foreldre på det emosjonelle plan i dette ofte vanskelige møte med barnevernet. Dette handler om en tilnærming der foreldre først og fremst har behov for å bli møtt der de er følelsesmessig, før man går i gang med å fatte vedtak og sette inn tiltak i familien.

3.5.2. Kjærlighet – en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom i barnevernet (artikkel 2)

I denne artikkelen er kjærlighet i profesjonelle relasjoner hovedtema. Artikkelen er basert på et feltarbeid som besto av deltagende observasjon og intervju av 14 ungdom i et oppfølgingstiltak for ungdom med atferdsvansker (Newpage). Ungdommens fortellinger og mine observasjoner i tiltaket, har dannet grunnlaget for en narrativ analyse av ungdommens historie fra før de kom inn i barnevernet, og deres fortellinger om å være i barnevernet. Ungdommene forteller om hvordan det oppleves å være utenfor og i opprør mot voksensamfunnet, hvordan det opplevdes å bli fanget opp av barnevernet, hva de legger i en god relasjon, og hvilke erfaringer av kjærlighet de har i en profesjonell relasjon. Historiene deres forteller om opplevelser av både fravær og nærvær av kjærlighet i denne perioden. Sentrale kjennetegn på kjærlighet slik ungdommene fortalte det, var det å bli sett slik en er, uavhengig av hvilken atferd de uttrykte. Videre opplevde ungdommene anerkjennelse av seg selv også gjennom å bli fysisk bekreftet ved klemming, bli holdt rundt, og fysisk kontakt gjennom sport og lek. I dette framkom et viktig element som kjennetegnet kjærlighet, og det var at relasjonen mellom ungdom og ansatt opplevdes gjensidig. Det mest markante uttrykket for kjærlighet som ungdommen koblet direkte til det å vise kjærlighet, var de ansattes utholdenhet i relasjonen. Det viste at de ansatte brydde seg oppriktig om dem og ville stå sammen med dem, selv om de mislyktes i sine forsøk på endring. Det var likevel et klart forbehold i hva de mente med utholdenhet. Her var det viktig at de ansatte var helhjertet og på en oppriktig måte viste dem sine følelser, både gleder og skuffelser. Det var altså ikke utholdenhet ved å følge program og metoder som ungdommene snakket om, men utholdenhet i relasjonen med et ekte engasjement fra sosialarbeideren.

Datamaterialet viser at kjærlighet synes å være en bærende kraft gjennom de ulike fasene i ungdommenes livsfortelling, ved at ungdommen søker å bli sett, å bli oppdaget og de ønsker å finne en som vil stå ved deres side når det er vanskelig. Artikkelen drøfter ungdommens fortellinger i lys av Honneths begrep om anerkjennelse som viser en sammenheng mellom kjærlighet som en grunnleggende form for anerkjennelse, og ungdommens mulighet for deltakelse i sosiale felleskap i samfunnet. Artikkelen avsluttes med å etterspørre hvilken betydning ungdommens perspektiver på kjærlighet kan ha for barnevernets praksis.

3.5.3. Kjærlighet - en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? (Artikkel 3)

Hovedtema for denne artikkelen er forholdet mellom profesjonell kompetanse og kjærlighet. Artikkelen stiller spørsmål ved om det er behov for å revurdere hvilke profesjonelle kompetanser som er betydningsfulle for sosialt arbeid med ungdom i utsatte livssituasjoner. Det empiriske grunnlaget for artikkelen er i hovedsak fokusgruppeintervju med ansatte i barnevernstiltaket Newpage. I tillegg brukes noe av datamaterialet fra ungdomsintervjuene. De ansatte forteller om episoder, erfaringer og de deler synspunkter om hvordan de forstår kjærlighetens plass i profesjonelle relasjoner. De viser fram en praksis som de selv sier er underkommunisert i offentlige tjenester. Denne praksisen av kjærlighet og omsorg er grunnsteinen i arbeidet deres med ungdommene, slik flere av de ansatte beskriver det. De viser til erfaringer der de viser følelser, deler noe av sitt personlige liv med ungdommen, og ser på ungdommen som et medmenneske som de også selv opplever at de får mye igjen for å være sammen med. Artikkelen drøfter disse erfaringene til de ansatte i lys av kjærlighet forstått som nestekjærlighet, og som en form for anerkjennelse. Artikkelen diskuterer muligheter for å se på kjærlighet som en kjernekompetanse som har innflytelse på de andre kompetanseområdene i relasjon mellom ansatte og ungdom. Det empiriske grunnlaget peker på at kjærlighet påvirker selve praksisutførelsen, relasjonsbyggingen med ungdommen, og ungdommens videre deltakelse som selvstendige personer i samfunnet. Artikkelen foreslår å inkorporere kjærlighet som en del av den profesjonelle kompetanse, der kjærligheten kan bidra til å hjelpe ansatte til å holde ut i vanskelige og krevende relasjoner i barnevernet.

3.5.4. Oppsummering av funn og sammenheng mellom artiklene

Artiklene er selvstendige og kan stå for seg selv, samtidig som de har en sammenheng. Denne studie har en klar eksplorativ profil, noe som var nødvendig for å utforske et fenomen som er lite utforsket i sosialt arbeids praksisområde. Det krevde å forsøke ulike innfallsvinkler for å få fram ulike perspektiver på hvordan kjærlighet kan vise seg fram i praksis. Derfor har artiklene ulike perspektiver og ulike datakilder.

Den første artikkelen som omhandler foreldres emosjoner i møte med barnevernet behandler ikke kjærlighet på en direkte måte. Den gir innsikt i foreldrenes følelsesmessige tilstand hvor mangel på anerkjennelse, opplevelse av å bli oversett og ignorert, er dominerende emosjoner. På mange måter kan dette også ses på som det motsatte av kjærlighet i praksisen, fordi kjærlighet ofte blir definert som det å bli sett, inkludert, anerkjent og elsket slik en er (Fromm, 2003; Honneth, 2008; Løgstrup, 2000; Maturana, 2004). Her skapte møtene for en stor andel foreldre, utrygghet og ikke-ankjennelse. Det hadde konsekvenser for foreldrene å ikke bli anerkjent på det emosjonelle plan, der erfaringen av ikke-ankjennelse for mange sto i veien for å utvikle et godt samarbeid med barne-

vernet. Forholdet mellom kjærlighet og emosjoner kan sies å være tett vevd sammen da anerkjennelse gjennom kjærlighet vil være en emosjonell bekreftelse av en selv (Honneth, 2008; Scheler, 2008).

Mens artikkel nummer 1, indirekte berører kjærlighet med å bruke begrepene anerkjennelse og trygghet som hovedbegrep, så går artikkel 2 rett på sak. Det passer også til informantgruppen som er ungdom fordi de gikk rett på sak, og sa det slik de konkret opplevde relasjonen. Ofte uoppfordret brukte de begrepet kjærlighet for å beskrive den følelsen de hadde når de på en ekte måte ble sett og holdt ut med i sin kamp for å mestre tilværelsen. Denne artikkelen viser fram kjærligheten i oppfølgingsarbeidet med ungdom og at det innebærer en prosess med tålmodighet, kamper, aktivitet og tillitsbygging. En langvarig prosess der sosialarbeideren er den som står ved ungdommens side i ulike situasjoner enten det er med familien, skole, møter med barnevern, eller blant jevnaldrende. Sentrale begrep her er sammenhengen mellom anerkjennelse, identitetsbygging og kjærlighet.

Artikkel 3, går videre og ser på kjærlighet fra de ansattes perspektiv. De ansatte forteller mange lignende historier som ungdommene, men med en større grad av kritisk blikk på sin egen praksis og barnevernets praksis. De får også fram de vanskelige sidene med å jobbe så tett på ungdom som fordrer nære relasjoner og følelser i relasjonen. De diskuterte balansen og grensene mellom sitt private liv, og det å være en profesjonell sosialarbeider. Samtidig kom de ikke med klare svar på hvor grenseoppgangene lå, men at det lå utfordringer å sette seg selv på spill ved å involvere seg sterkt i ungdommens liv. Skuffelsen kunne også bli desto større hvis oppfølging ble avsluttet eller tiltaket rundt en ungdom ble mislykket. Motivasjonen i arbeidet lå likevel i et sterkt ønske om å se endring hos ungdommen, og at de brydde seg om ungdommene. De opplevde at de ikke hadde et annet valg enn å være glad i ungdommene for å stå i slike krevende relasjoner. Sentrale perspektiv i denne artikkelen er de profesjonsetiske utfordringene ved å stå i nære relasjoner i sitt arbeid. Artikkelen ser likevel på kjærlighet som mer enn et spørsmål om etikk og moralske vurderinger, den forslår kjærlighet som en kjernekompetanse i barnevern og sosialt arbeid generelt.

Artiklene til sammen viser ulike aspekter av hva kjærlighet kan innebære i profesjonelle relasjoner. Her er særlig funnene gjennom feltarbeidet som dannet grunnlag for artikkel 2 og 3, som i størst grad belyser betydningen av kjærlighet som en del av en profesjonell praksis i barnevernet. Artikkel 1 som bygger på spørreundersøkelsen DNBV, gav indikasjoner på betydningen av emosjoner i møte med barnevernet, og slik kan emosjonene speile om foreldrene opplevde å bli møtt på en «kjærlighetsfull» måte eller ei. Den avsluttende drøfting vil i større grad sammenfatte hva denne studien kan bringe videre av kunnskap om kjærlighet som en del av profesjonelt sosialt arbeid.

4. Den empiriske studien - metodiske framgangsmåter

Prosjektets problemstilling er å undersøke hvilken betydning kjærlighet kan ha i en barnevernsfaglig praksis. Det er først og fremst informantenes erfaringer av hvordan kjærlighet uttrykkes og oppleves i den profesjonelle relasjonen, som danner det empiriske grunnlaget for undersøkelsen.

Studien består av to hoveddatakilder, der den ene er et feltarbeid i barnevernstiltaket Newpage, og den andre kommer fra en intervju-undersøkelse blant 715 foreldre i prosjektet: «Det nye barnevernet» (DNBV). Feltarbeidet i barnevernstiltaket belyser problemstillingen i størst grad ved at betydningen av kjærlighet i relasjonen mellom ungdom og ansatte er i fokus. Dette feltarbeidet er derfor sterkest vektlagt med to artikler, og vil også bli viet størst plass både i metodedel og drøftingsdel. Data fra intervjuundersøkelsen DNBV, belyser relasjonen mellom foreldre og barnevern, og gir et innslag i avhandlingen om emosjoner i møte med barnevernet og betydningen av trygghet og anerkjennelse i dette møte.

Jeg vil først i dette kapitlet utdype det vitenskapsteoretiske grunnlaget for studien. Valget av en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming vil implisitt besvare hvordan det kan være mulig å utforske kjærlighet empirisk. Jeg vil også her komme inn på de begrensinger som en slik undersøkelse gir, og vise de forskjellige utgangspunktene de to ulike datakildene har for studien. Jeg vil videre i beskrivelsen av den metodiske framgangsmåten behandle disse to undersøkelsene separat med beskrivelse av utvalg, gjennomføring av intervju, deltakende observasjon og analyse av empiri. Jeg vil her også drøfte de begrensinger som datamaterialet gav. Avslutningsvis vil jeg trekke inn etiske betraktninger som jeg gjorde meg underveis i studien, hvor jeg særlig vektlegger hensyn som er viktige å ta når ungdom i barnevernet er en del av informantgruppen.

4.1. Den fenomenologiske og hermeneutiske ide gir muligheter og begrensinger

I utgangspunktet kan man stille spørsmål ved om det er mulig å undersøke kjærlighet gjennom en empirisk undersøkelse. De teoretiske perspektivene som jeg har lagt til grunn for hvordan man kan forstå fenomenet kjærlighet viser noe av sammensattheten og kompleksiteten i begrepet, så vel som i fenomenet kjærlighet. Forskningsspørsmålet peker i midlertidig mot en praksis der jeg ønsker å undersøke hvilken betydning kjærlighet har i en barnevernsfaglig praksis. Det innebærer å søke etter kunnskap om menneskers erfaringer av det som de forbinder med kjærlighet. Disse erfaringene vil ligge i

den relasjonelle dimensjon ved at *kjærligheten* som Augustin sier: «*alltid retter seg mot et objekt hvor en søker en respons fra den andre*» (Arendt et al., 1996). Det betyr at det å forske på fenomenet kjærlighet, vil si å studere mellommenneskelige relasjoner ved å søke etter kvaliteter og innhold i relasjoner slik deltakerne i prosjektet opplever det.

Det er verdt å bemerke at forskningsspørsmålet som jeg stiller, legger til grunn og har som ontologisk utgangspunkt at kjærlighet er akseptert som et fenomen i mellommenneskelige relasjoner. Jeg har i utgangspunktet en forståelsesramme der kjærlighet kan forklares med Maturanas ord som hevder at kjærlighet er et mønster for menneskelig sameksistens, og er et grunnelement i menneskers sosiale omgang med hverandre (Maturana, 2004, s. 197; Maturana & Verden-Zöllner, 2008). For å forklare hvordan det kan være mulig å utforske fenomenet kjærlighet i mellommenneskelige relasjoner, så vil valg av vitenskapelig perspektiv bane vei i dette komplekse landskapet, og gi et ontologisk utgangspunkt som ifølge Heidegger betyr: *De fundamentale strukturer eller kategorier vi skal ta utgangspunkt i når vi vil forstå hverandre* (Opdahl, 1982, s. 2). Dette vil innebære hvordan jeg som forsker skaper mening av det som jeg studerer.

I en studie av mellommenneskelige relasjoner, så vil den fenomenologiske ide` ikke bare være et valg, men en nødvendighet for å utforske fenomenet kjærlighet, slik jeg ser det. Dette fordi det å utforske dimensjoner i mellommenneskelige relasjoner innebærer å bevege seg inn i menneskets *livsverden* hvor mennesket erfarer vil være deres sannhet om virkeligheten som andre kan lære av (Skirbekk, 1972). Man kan rett og slett ikke unngå å søke innsikt i deres livsverden for å få tak i erfaringene som deltakerne besitter. Samtidig er forskning i menneskers livsverden en krevende aktivitet da det å studere relasjoner vil være å bevege seg inn i et landskap der kommunikasjon mellom mennesker vil bestå av ulike uttrykk som gester, språk, emosjoner og handlinger (Scheff, 1997, s. 12). Scheff vektlegger at innenfor forskning av menneskelig interaksjon som omhandler følelsesaspektet, vil det være viktig å ta med alle deler av den menneskelige kommunikasjon, der uttrykk og følelser er vel så viktige som ord, tanker og aktivitet (s.14). Kjærlighet vil inngå i den relasjonelle og emosjonelle dimensjon som forbindes med ulike erfaringer, ord, følelser og tanker fra de som deltar i studiet, og som de igjen har knyttet til den kontekst de selv er en del av og har erfart sin virkelighet ut fra.

Et viktig vitenskapsteoretisk spørsmål vil være hvordan erfaringen som framkommer i livsverden (erfaringen av relasjoner), kan omgjøres til vitenskap som ligger på et annet abstraksjonsnivå enn menneskets erfaringsverden. I denne overføringsprosessen, eller som vi kan kalle transformasjonen, ligger det begrensinger i hva som er mulig å få kunnskap om fra livsverden. For å forklare muligheter for vitenskapelig produksjon med utgangspunkt i den erfaringsbaserte verden, vil jeg se noe nærmere på fenomenologiens grunnlag for forståelse, fordommenes betydning og hvordan fortolkningen framkommer i en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming.

4.1.1. Hvordan danne mening og forforståelsens betydning

Den fenomenologiske ide bygger på at utgangspunktet for meningsdanning ligger i den menneskelige erfaring med virkeligheten. Det er menneskets måte å erkjenne på. Edmund Husserl (1859-1938) som regnes for fenomenologiens grunnlegger, var opptatt av hvordan verden blir konstituert gjennom vår bevissthet. Bevisstheten er alltid rettet mot noe og den kjennetegnes ved dens *intensjonalitet*, som betyr at bevisstheten forsøker å danne seg en mening om det en sanser og forestiller seg gjennom erfaring og fantasi (Wyller, 2003). Det er intensjonen, altså hvordan vår bevissthet danner meningen med objektet, som fenomenologien er opptatt av er grunnlaget for forståelse. Det vil bety at den subjektive og mellommenneskelige erfaring er subjektiv, men også den eneste reelle. Det vil innebære at denne intensjonalitet ligger i vår bevissthet og derfor vil hvordan det enkelte subjekt konstituerer sin virkelighet, være umulig å fange vitenskapelig og empirisk. Allerede her vil de fleste vitenskapelige prosjekt som omhandler å forstå menneskets livsverden strande. Når man ikke får fram virkeligheten slik den er, hva får man da i en vitenskapelig undersøkelse? Her vil det komme inn flere elementer som skaper et grunnlag for forståelse. Et av grunnelementene som skaper forutsetning for forståelse er *forforståelsen*.

Hermeneutikkens sentrale tenker Hans-Georg Gadamer (1900-2002) lanserte begrepet *fordommer*, som er forutsetningen for å få forståelse. Våre tidligere erfaringer, språket og kunnskap er med på å skape den «for-dom» eller «før- forståelse» vi møter verden eller et fenomen på. Her er forholdet mellom språk, de ord og begrep vi bruker, og erfaring, sentralt for danning av kunnskap (Gadamer, Jørgensen, & Darling Nielsen, 2007). Dette innebærer en transformasjon fra praksis (erfaringsverdenen) gjennom kommunikasjon (språk), til abstraksjoner som dannes gjennom tolkning av språket i sin kontekst (vitenskap).

Hvordan foregår så denne forståelsesprosessen? I denne studien er mine fordommer eller som Heidegger kaller *forforståelse*, allerede tydeliggjort gjennom presentasjonen av de teoretiske perspektivene som legger føringer for kjærlighetsbegrepet. Jeg som forsker vil derfor være situert i den forstand at jeg har min før-forståelse av kjærlighet gjennom min erfaring, og en før-forståelse på hvordan kjærlighet er konstituert gjennom de teoretiske perspektivene som ligger til grunn i studien. Denne før-forståelsen vil derfor legge forutsetninger for hvordan kjærlighet oppfattes i dette prosjektet.

Når jeg går inn i en dialog med ungdom og ansatte i prosjektet, så settes min førforståelse i bevegelse. Det kan nærmest beskrives som en abduktiv forskningslogikk som tar utgangspunkt i empiri, men som har teoretiske forestillinger med i undersøkelsen som setter sitt preg på forståelsen. Det vil innebære å innlemme den relasjonelle dimensjon i forskningen der man får forståelse for menneskets virkelighet gjennom deres språk og

fortellinger om sin hverdag (Blaikie, 2007). Det vil også bidra til å utvide og endre på min oppfatning av kjærlighet i profesjonelle relasjoner. Bruken av Honneths teori om anerkjennelse i tolkningen av ungdommens fortellinger, er et typisk eksempel på abduksjon der jeg forsøker å forstå virkeligheten i lys av teori sammen med de forklaringer folk selv har om sin virkelighet.

I tillegg til valg av teoretiske perspektiv og forskningskontekst, så har jeg som forsker med meg fordommer bygd opp av mine egne kulturelle erfaringer fra oppvekst, miljø og ikke minst at jeg tilhører en fagbakgrunn der barnevern har vært mitt arbeidsområde over mange år. Disse fordommene om hva som er betydningsfullt i profesjonelle relasjoner, og at kjærlighet kan være en viktig dimensjon i det barnevernsfaglige arbeidet, vil danne en før-forståelse som jeg tolker intervju og data ut i fra. Fra et naturvitenskapelig vitenskapssyn vil kravet til nøytralitet være sentralt for å minimere påvirkningen fra forskeren. I et slikt perspektiv vil disse fordommene sette begrensninger og være feilkilder i tolkning av data fordi man i for stor grad er farget av egne forståelser av det fenomen som studeres (Aadland, 1997; Denzin & Lincoln, 2005; Silverman, 2001). Dette er en vanlig kritikk av den kvalitative forskningstilnærmingen som kan oppfattes som selvoppyllende ved at man søker bekreftelse av sine egne erfaringer og teorier. Fra et nøytralitetssynspunkt vil det i denne studien kunne stilles spørsmål med om jeg som forsker bekrefter min forutinntatte oppfatning om at kjærlighet er viktig i mellommenneskelige relasjoner.

Fra en fenomenologisk tenking derimot vil det jeg finner i denne studien være hva informantene legger i begrepet kjærlighet, og hvorfor det gir mening for dem. I hermeneutikken vil fordommene bli ansett som en forutsetning som gir et grunnlag for å tolke virkeligheten til informantene på. Uten fordommer kan man faktisk ikke erkjenne virkeligheten. Fordommene vil derfor ikke være en begrensning for vitenskapen som vil sette undersøkelsens gyldighet til side. Nei, denne forforståelsen vil tvert imot være en vitenskapsteoretisk innsikt som vil kaste lys over det fenomenet som studeres (Gadamer et al., 2007). Nøkkelen her for å komme fram til en mest mulig sannferdig forståelse er å være bevisst på at denne forforståelsen er virksom og tydelig tilstede i tolkningen av det man observerer. Bevissthet og innlemming av forforståelsen (eller den vitenskapsteoretiske innsikt) i selve studien blir viktig for å tydeliggjøre tolkningen av det man observerer.

4.1.2. Tolkning

Hermeneutikken utfyller fenomenologien med sin vektlegging av at forståelse skapes i en intersubjektivitet mellom forsker, fenomen og kontekst. Alfred Schütz som videreutviklet deler av fenomenologien fra Husserl, var opptatt av hvordan mennesket kategoriserer det man fanger opp gjennom bevisstheten (intensjonaliteten), og skapte typifiseringer

som til sammen skapte mening i det man observerte (Schütz, 1972). Det innebærer at gjennom tolkning av det man ser og gjennom språket, så skaper man kategorier av det som observeres. I tolkningen av data fra feltarbeidet som både inneholdt observasjoner og intervju, blir denne vekselvirkningen mellom det som informantene formidler og min tolkning av det de formidler, en dobbel tolkningsprosess som går i flere runder for å forsøke å forstå helheten i det som de formidler, og det som skjedde i tiltaket. Denne prosessen kalles innen hermeneutikken den «doble hermeneutikk funksjon», der all fortolkning går igjennom både informantens fortolkning og min fortolkning av det som informanten formidler. Tolkningen er samtidig situert i den forstand at den er kontekst-avhengig. Dermed er konteksten også avgjørende for hvordan man danner mening av det som studeres (Flyvbjerg, 2001; Huston, 2014).

Dette innebærer at det er en styrke å kjenne konteksten til informanten og vite i hvilken sammenheng informanten forteller om det som han/hun har på hjertet. Dette var sentralt i mitt metodevalg der den deltagende observasjonen i tillegg til intervju av ulike informantgrupper, skulle gi utfyllende og korrigerende informasjon om det samme fenomen. Dette gav også ulike innfallsvinkler og perspektiver på temaet; kjærlighet i profesjonelle relasjoner. I en hermeneutisk språkdrakt innebærer dette at det er ulike forståelseshorisonter som møtes, og de til sammen vil gi forståelse for det samme bilde. Dette kalles innen hermeneutikken en «sammensmelting av forståelseshorisonter» (Gadamer et al., 2007, s. 291, 355, 375). Det vil også si i min tolkning og analyse av data at det bildet som jeg forsøker å fange opp av kjærlighet i profesjonelle relasjoner, kan endres og utfylles etter som nye perspektiver fra blant annet nye informanter kommer inn. Jeg kan vise et eksempel på dette fra feltarbeidet.

En ung gutt fortalte i intervjuet at det hadde gjort inntrykk på han at ansatte i tiltaket, barnevernsarbeideren og foreldre gråt på møtet med han fordi han hadde hatt en positiv utvikling. Ungdommen sa at han først trodde det hadde klikka for dem, men så skjønnte han at det var gledestårer og han uttrykte i intervjuet: «Tenk, bare for meg!» De ansatte fortalte om samme situasjon og forklarte hvor mange møter de hadde deltatt på, der det bare hadde vært en negativ utvikling for gutten. På dette møtet følte de en enorm lettelse og glede da det endelig begynte å gå godt med han. Dette var følelsesmessig så sterkt at de begynte å gråte sammen med mor til gutten.

Disse fortellingene fra samme møte gir et utfyllende innblikk i hva som var årsaken til de følelsesmessige reaksjonene på dette møtet, og viste at de ansatte over tid hadde jobbet utholdende med denne gutten. Dette er et eksempel på en horisontsammensmelting som gir en dypere forståelse av det man studerer ved at man får flere perspektiver på ett og samme fenomen. Denne vitenskapelige innfallsvinkelen er sentral i *den interaktive - dialektiske metode* som jeg har hentet inspirasjon fra under mitt feltarbeid (kap.4.2) (Fleer, Hedegaard, Bang, & Hviid, 2008). Innenfor denne metodiske tilnærmingen og i

stor grad i kvalitativ forskning generelt, legges det vekt på at forskeren har en innvirkning på feltet, særlig gjennom interaksjonen mellom forsker og deltaker (Fleer et al., 2008; Huston, 2014; Kvale, 1997). En mer rendyrket fenomenologisk tilnærming derimot, vektlegger sterkere at intensjon med undersøkelsen må ligge nært opp til virkeligheten slik den oppleves av de involverte uten for mye tolkning av egne observasjoner fra forskeren. Hensikten vil være å fange opp deltakerens perspektiv på hvordan de erfarer virkeligheten i sin kontekst (Denzin & Lincoln, 2005; Postholm, 2010). Denne studien vil derfor ha et vitenskapsteoretisk perspektiv som er grunnlagt på både den fenomenologiske og hermeneutiske ide. Konsekvensen av å ha denne innsikten som et grunnlag for studien, er at det subjektive aspektet tas på alvor ved at jeg som forsker erkjenner at det jeg finner i studien, er mange ulike menneskers subjektive erfaringer av sin virkelighet. Det har også ført til en bevissthet om å søke virkeligheten så nært som mulig opp til slik informantene opplevde det de fortalte. Samtidig har jeg også vært opptatt av å ta høyde for at min egen deltakelse i feltet påvirker samhandlingen med informantene, tolkning og analyse av empiri, og ikke minst valgene som er tatt gjennom hele prosjektperioden.

4.1.3. Ulike utgangspunkt for de ulike undersøkelsene

Selv om studien har en tydelig fenomenologisk og hermeneutisk forankring, så har de ulike delprosjektene noen ulike vitenskapsteoretiske innslag, som jeg her kort vil komme inn på. Datagrunnlaget fra undersøkelsen: «Det nye barnevernet», består av en kombinasjon av både kvalitative og kvantitative metoder og ulike analysemetoder, som ofte går under betegnelsen; *Mixed methods*. I en slik tilnærming vil det også være ulike vitenskapelige paradigmer som møtes, både fra den positivistiske tradisjonen med naturvitenskapelige røtter, og den fenomenologiske/konstruktivistiske bygd på den subjektive erfaringsbaserte kunnskapen (Greene, 2007; Teddlie & Tashakkori, 2009). Resultatene som presenteres fra dette delstudiet i artikkel 1, viser at vi brukte kvalitative analysemetoder i et kvantitativt materiale, som også hadde kvalitative deler som jeg vil komme tilbake til.

Greene (2007) definerer mixed methods som en tilnærming der det er temmelig åpent for hvilke metoder en ønsker å anvende. Hun sier at formålet med en mixed methods tilnærming er å bruke sammensatte og ulike måter å høre på, og videre prøve å forstå hva som skjer i den sosiale verden man studerer (s. 20). Det er sentralt å unngå havne i den tradisjonelle dikotomeringen mellom kvalitativt og kvantitativt, eller det konstruktivistiske og post-positivistiske paradigme, men la forskningsspørsmålet styre retningen for valg av metoder og teknikker. Dette var også min hensikt med å trekke inn ulike datakilder og bruke forskjellige metoder for å belyse den overordnede problemstillingen i prosjektet. Spørreundersøkelsen skiller seg fra feltarbeidet ved at den har en sterkere vitenskapelig forankring med henhold til strukturerte spørsmål med svarkategorier, og har gjennomgått en sterkere spørsmålsvalidering enn feltarbeidet. Feltarbeidet har en åpen

tilnærming til utforskningsfeltet både gjennom deltakende observasjon og intervju, der formålet er å finne mening i ungdom og ansattes erfaringer med relasjoner i barnevernet. Felles for både spørreundersøkelsen DNBV og feltarbeidet, er i midlertidig at det er erfaringene til deltagerne som danner det empiriske grunnlaget, selv om datagrunnlaget og analysemetodene er forskjellige. Studien er derfor i sin helhet grunnlagt på den fenomenologiske og hermeneutisk ide' slik jeg ser det.

4.2. Feltarbeid i et barnevernstiltak

Hoveddelen av empirien kommer fra feltarbeidet som jeg gjennomførte i barnevernstiltaket Newpage. Hva innebærer et kvalitativt feltarbeid? Hammersley og Atkinson hevder at en feltstudie, eller etnografi er den mest grunnleggende formen for kvalitativ samfunnsforskning der man anvender ulike typer metoder i ulike fagområder (Hammersley & Atkinson, 1996). I grove trekk handler det om å være tilstede i et sosialt felt, i folks hverdagsliv hvor man som forsker deltar, observerer og stiller spørsmål og dermed samler inn data som belyser de problemer forskningen tar opp (ibid). Innenfor etnografien og den kvalitative forskningstradisjon er det en samstemmig enighet om at forskeren gjennom sin deltakelse i feltet påvirkes og påvirker omgivelsene, og dermed også dataene som samles inn (Fangen, 2005; Hammersley & Atkinson, 1996; Kristiansen & Krogstrup, 1999; Silverman, 2001). Dette gjenspeiler grunntanken i hermeneutikken som bygger på at det intersubjektive og dynamikken mellom deltagerne, er sentral i forståelsen av det som studeres.

I dette feltarbeidet er konteksten for undersøkelsen en barnevernspraksis der ungdom er i hovedfokus. Jeg har gjennom feltarbeidet latt meg inspirere av Hedegaard (2008) som er opptatt av å utforske barn og unge i praksis. Gjennom den «interaktive dialektiske metode», viser hun hvordan man kan få kunnskap om barns situasjon, ved å studere barn på flere ulike nivå. Metoden bygger på den hermeneutiske ide' hvor fortolkning foregår i et samspill mellom deltager og kontekst. Disse ulike nivåene viser ulike innfallsvinkler og perspektiv på samme fenomen som vil gi et sammensatt bilde av det man studerer. Hun inndeler undersøkelsen i tre nivå, hvor det første er *samfunnsmessig nivå* som handler om å se barnet i lys av de samfunnsmessige betingelser, som kan være ulike kulturer og samfunnsmessige strukturer som påvirker barns kompetanseutvikling. Det andre er *Institusjonelt nivå* som er studie av barnet i sin kontekst, som kan være ulike institusjoner som skoler, barnehager eller barnevernsinstitusjoner. I disse institusjonene deltar barnet i sine egne «*Activity settings*» som er den aktivitet eller de handlinger som utføres av barnets selv. Kunnskap fås i hovedsak gjennom å delta med barnet i ulike aktiviteter, samt observasjon og intervju av de som står barnet nær. Det tredje nivået er *individuell nivå* som er barnets eget perspektiv. Det er erfaringer og opplevelser formidlet av barnet selv gjennom intervju eller andre metoder, der den unge forteller om sine

erfaringer (Fleer et al., 2008; Hedegaard, 2008, s. 16).

Det er i hovedsak empiri på institusjonelt nivå og individuelt nivå som framkom gjennom mitt feltarbeid. Empiren inneholder informasjon om barnevernets praksis på et samfunnsmessig nivå, men da mer sporadisk etter hva som framkom i intervjuene om deltagerens opplevelse av systemene, og ikke gjennom en undersøkelse av systemene. Jeg skal nærmere konkretisere hvordan de ulike nivåene framkom i min studie i beskrivelsen av deltagende observasjon og intervju.

4.2.1. Feltet – barnevernstiltaket New Page

I valg av utforskningsfelt valgte jeg barnevernstiltaket Newpage av flere grunner. Jeg ønsket å oppsøke et felt der jeg mest sannsynlig ville få fortellinger som kunne belyse fenomenet kjærlighet i en profesjonell praksis. Jeg ønsket å få kjennskap til et tiltak i barnevernet der sosialarbeiderne involverte seg tett med ungdommene, og der det var mulig å få ta del i ungdoms og ansattes erfaringer gjennom selv å delta og snakke med ungdom og ansatte. I Newpage fikk jeg en åpen tilgang til tiltaket gjennom invitasjon av ledelsen fordi de anså forskningstemaet som relevant for deres arbeid med bakgrunn i verdiene; «kjærlighet, rettferdighet og positivitet», som var en del av verdigrunnlaget i tiltaket. Kjennskapen med tiltaket fikk jeg gjennom et for-intervju med leder av tiltaket, og ved lesning av rapporter og dokumenter fra tiltaket, samt deres nettsted (Irgan, 2007 og www.newpage.no).

Newpage er et privat oppfølgingstiltak i barnevernet beregnet på ungdom med problemer relatert til atferd, vold, kriminalitet, skole og familie. Tiltaket har vært etablert i tre av Norges største byer, og har på det meste hatt omtrent 80 ungdom under aktiv oppfølging til samme tid. I hver by var det et møtested hvor det foregikk faste aktiviteter noen dager i uka. Ungdommene var i alderen 13-21 år, og de fleste hadde tidligere erfaringer med barnevernet. Oppfølgingen av ungdommene foregikk på arenaer ungdommene oppholdt seg, enten det var skole, blant venner, i hjemmemiljø eller gjennom fritidsaktiviteter. De ansatte hadde ulike fagbakgrunn der hovedvekten hadde sosialfaglig utdanning, og en del hadde annen fagbakgrunn. De ansatte benevnes som «stifinnere», mens jeg bruker betegnelsen sosialarbeidere eller ansatte om gruppen. Aktørene i tiltaket besto av tre hovedgrupper: ledelsen, stifinnere (de ansatte) og ungdom. Utenfor tiltaket var det andre samarbeidende aktører knyttet til tiltaket som, saksbehandlere i barnevernet, lærere, arbeidsledere, fritidsledere, behandlere i BUP, og ungdommens egen familie.

Omfanget av oppfølgingen ble i hvert enkelt tilfelle avtalt med den lokale barneverntjenesten som var oppdragsgivere for tiltaket. De ansatte vektla en tett relasjon med ungdommene, og med stor tilgjengelighet døgnet rundt for de unge. Tiltaket bar preg av å være multi-etnisk og internasjonalt, da mange av både ansatte og ungdommene, hadde

en bakgrunn hvor de kom fra ulike kulturer og nasjoner. Samtidig var det en overvekt av etniske norske i tiltaket. Tiltaket er nå i skrivende stund lagt ned etter 10 års virksomhet. Bakgrunnen for nedleggelsen var at de gjennom anbudsforhandlinger med en av deres største oppdragsgivere ikke vant fram gjennom anbudsrunderne. De hadde fullt belegg av ungdom og viste til gode resultater, men så det ikke lengre økonomisk forsvarlig å drive uten en forutsigbar avtale med oppdragsgiver.

Min hensikt med feltarbeidet i tiltaket var først og fremst å legge til rette for at deltakerne fikk snakke om sine erfaringer. Det er derfor viktig å understreke at det ikke er tiltaket i seg selv som studeres eller evalueres, men det er relasjon mellom ansatte og ungdom i en profesjonell praksis. Likevel har utformingen av tiltaket og den kontekst praksisen foregår i, betydning for hva som framkom gjennom feltarbeidet. Min studie vil derfor også berøre viktige tilnærminger i arbeid med ungdom, som var sentralt i dette tiltakets praksis. Slik kan man si at undersøkelsen er en studie av en praksis der kjærlighet i profesjonelle relasjoner er tema.

4.2.2. Deltagende observasjon

Jeg startet feltarbeidet med å delta på en sommerleir med 40 ungdom og omkring 30 ansatte. Leiren var på en øy ved et velegna leirsted og varte i 4 dager. Jeg deltok på det meste av aktiviteter som sport, aktivitetsgrupper, turer, sosiale sammenhenger som lek, spill og samtaler mellom ungdom og ansatte. Formålet var å bli en del av miljøet for å bli kjent med tiltaket fra innsiden. Ved å delta i aktiviteter sammen med ungdom og ansatte, ble denne leiren også et utgangspunkt for å knytte kontakter for videre intervju og avtaler. Denne strategien går under betegnelsen deltagende observasjon, og vektlegger forskerens rolle som todelte. Man er både en deltager sammen med de andre, og man observerer hva som skjer av samhandlinger i feltet (Hammersley & Atkinson, 1996). Det innebar at jeg også tok en tilbaketrukket rolle og iakttok hva som skjedde.

I Dorothy Smiths (2006) institusjonelle etnografi, er deltagende observasjon en sentral tilnærmingsmåte. Hun understreker at den deltagende observasjonen gir et viktig bidrag for å se hvordan ting henger sammen, og hvordan det fungerer i praksis. Dette er en interaktiv metode mellom forsker og deltagerne, som også viser interaksjon mellom deltagerne, noe som er viktig for å undersøke hvordan det sosiale utspiller seg i det miljøet som utforskes. Dette var også min agenda gjennom deltakelsen; hva skjer i samspillet mellom ungdom og ansatt i dette tiltaket? Det å studere aktivitet og handlinger i en profesjonell praksis, kan utfylle det ungdom og ansatte forteller gjennom intervju ved at jeg som forsker danner meg et eget inntrykk av hva som skjer i den profesjonelle relasjon.

I tillegg til sommerleiren deltok jeg utover høsten 2010 på ulike aktiviteter ved tiltakets samlingssted. I tillegg var jeg med på oppfølgingen av ungdom sammen med

ansatte for å se hvordan de arbeidet direkte med ungdommen. Jeg var blant annet sammen med sosialarbeider på vekking av en ungdom i hans hjem der han bodde med sin mor. Vi møtte opp i leiligheten kl. 07 om morgenen for å få gutten med på skolen. Slik deltakelse gav meg innsyn i den nære relasjonen mellom ungdom og ansatt, og viste ulike sider av den profesjonelle relasjonen. Jeg skrev jevnlig forskningslogg hvor jeg nedtegnet hva som hendte og mine refleksjoner over det som skjedde.

Det å studere relasjonen i ulike settinger, enten det er snakk om gjennom en fritidsaktivitet, eller i et møte med barnevernstjenesten, vil få fram det situerte i relasjonen. Det betyr at de konkrete kontekstene (settingene) og deltakernes erfaring med disse settingene, blir svært viktig for hvordan de unge opplever relasjonen med ansatte i tiltak og barnevernet. Det å gå inn i slike «settinger» der forsker, ansatte og ungdom deltar sammen, vil ifølge Hedegaard bidra til at man får innsikt på innsiden, altså av relasjoner mellom deltagerne, og innsikt i de ytre handlinger/aktiviteter som skjer i feltet (Hedegaard, 2008, s. 35).

Ved å delta på sommerleiren fikk jeg muligheten til å observere hvordan interaksjonen mellom ungdom og ansatt utspilte seg i ulike settinger, enten det var til frokost, i lek og på kveldstid da de skulle legge seg. I tillegg til å få innsyn i det relasjonelle forholdet mellom ungdom og ansatt, så gav min deltakelse i feltet også muligheten til å se om det de forteller om praksis gjennom intervjuene, var i samsvar med det som skjedde i interaksjonen mellom ungdom og ansatt i virkeligheten. Dette vil i en narrativ tradisjon tilsvare en «tykk beskrivelse» (Geertz, 1973), som vil sammenfatte forholdet mellom språk og praksis. Det vil si; det som ungdommen forteller og den praksis som foregår i tiltaket. Denne praksisen vil derfor ha en sterk innvirkning på hvordan ungdommene oppfatter kjærlighet i en barnevernssetting. Denne «tatt-for-gittheten» av en «kjærlighetsbærende praksis», blir derfor utfordret ved at jeg gjennom samtaler med ungdom og ansatte får et innblikk i hvordan deltakerne opplever denne praksisen. Det jeg kanskje først og fremst satt igjen med fra den deltakende observasjonen både fra sommerleiren og i tiltakets arbeid utover høsten, var at jeg fikk innsikt i gjensidigheten og samspillet mellom ansatte og ungdom i barnevernet, og jeg fikk kunnskap om hvordan praksisen var i dette tiltaket.

4.2.3. Intervju med ungdom

Utvalget av ungdom

Ungdom som har erfaringer fra barnevernet har vært helt sentrale i det empiriske grunnlaget for denne studien. Jeg har valgt å intervju ungdom av flere grunner. Ungdom står i en mellom-posisjon mellom det å være barn og voksen der de på samme tid er avhengige av voksne og er mottakere av omsorg og oppdragelse, samtidig som det ligger

forventninger til de om å være ansvarsfull og bli selvstendige (Ziehe, Fornäs, & Retzlaff, 1993). De står altså i spennet mellom «kjærlighetsrelasjonen» i familien, og spranget ut i samfunnet som et selvstendig individ med fulle rettigheter. Ungdommene har opparbeidet seg erfaringer med å være klienter i barnevernet, og derfor vil deres synspunkter på hva som oppleves som nyttig hjelp, være viktig kunnskap for barnevernets praksis. Deres perspektiver gir et annet blikk på barnevernet hvor faguttrykk og metoder ikke står i sentrum, men deres erfaringer vil være et bidrag for å gi kunnskap om hva som er virksomt og hensiktsmessig barnevernsarbeid.

Ungdom som var tilknyttet tiltaket Newpage ble forespurt om deltakelse i undersøkelsen ved at de fikk informasjon om prosjektet både muntlig og skriftlig under sommerleiren i barnevernstiltaket. Alle ungdommene fikk tilbudet om å delta på undersøkelsen. Noen ungdommer ble også direkte forespurt utover høsten 2010 av ansatte i tiltaket, men det var ingen utvalgsriterier for hvem som ble forespurt. Utvalget var derfor tilfeldig etter hvem som selv meldte seg for å delta. Jeg intervjuet ungdom fortløpende etter hvert som de samtykket til deltakelse. For de som var under 18 år, ble det også innhentet samtykke fra foreldrene. Jeg endte opp med 14 ungdom og opplevde at det var tilstrekkelig for å få mest mulig utfyllende empiri. Utvalget av ungdom ble variert både med hensyn til alder, kjønn og hvor lenge de hadde stått i tiltaket. Aldersspennet var fra 15-21 år. Det var likt fordelt mellom gutter og jenter, og varigheten av oppfølgingen for den enkelte, var fra et halvt til fem år. Fire av informantene hadde avsluttet tiltaket på intervjudtidspunktet og uttalte seg om barnevernet og tiltaket retrospektivt. De fleste ungdommene hadde mye å fortelle, og jeg fikk inntrykk av at de fleste også i hovedsak var positive til tiltaket som de var en del av. I tillegg hadde ingen av de som ble intervjuet avbrutt oppfølgingen på intervjudtidspunktet. Nå var det nettopp erfaringen av gode relasjoner jeg i stor grad var ute etter, og derfor opplevde jeg at utvalget av ungdom var svært treffende for den problemstillingen jeg skulle belyse. Hadde prosjektet derimot vært en evaluering av barnevernet eller av det spesifikke tiltaket, ville utvalget vært skjevt og vist liten bredde.

Gjennomføring av intervjuene

Hensikten med intervjuene var først og fremst å legge til rette for at ungdommen fikk fortelle mest mulig fritt og åpent om sine erfaringer av relasjoner med ansatte i barnevernet. Det kvalitative intervjuet vil være den metoden som er spesielt egnet til få fram barnets eller ungdommens perspektiver og opplevelser (Kvale, 1997). Den gir dermed kunnskap på individuelt nivå etter den interaktive dialektiske metode (Fleer et al., 2008; Hedegaard, 2008).

Jeg ønsket å skape en «narrativ setting» der historien til ungdommen skulle komme fram. Den narrative tilnærmingen bygger på den fenomenologiske ide og den hermeneutiske fortolkningstradisjon der fortellingen «skapes» i den settingen man er en del av

med bakgrunn i den kulturelle- historiske kontekst (Polkinghorne, 1988, s. 7, 27-31). I forberedelsene til intervjuene laget jeg derfor en veiledende intervjuguide (vedlegg 3) med åpne spørsmål, som ble utformet for å få fram prosessen og vendepunktene i livet til ungdommene, slik de opplevde de. Dette er en typisk narrativ utforming av et intervju som får fram historien og historiens forløp, og hva som trigget endringer og vendepunkt (Polkinghorne, 1988). Det var derfor viktig å få fram hva som hadde skjedd før de kom i tiltaket, hva som skjedde da ting både ble verre og bedre, og ikke minst hvordan de opplevde relasjonen med de ansatte og andre som skole og barnevern mens de var i tiltaket. Jeg ønsket i dette å få fram konkrete episoder, hendelser og personer som viste eksempel på gode og betydningsfulle relasjoner innenfor barnevernet. Dette fikk også fram vendepunktene i deres historie og kunne dermed gi kunnskap om hva som var viktig i oppfølgingen av ungdommene.

I spørsmålene brukte jeg også begrep som ligger innenfor et «kjærlighetsperspektiv», som blant annet; godhet, respekt, anerkjennelse, omsorg og medfølelse i spørsmålene jeg stilte. Jeg var likevel opptatt av å ikke snevre inn intervjuene ved å legge kjærlighetsbegrepet i deres munn, men la deres åpne beskrivelser av relasjonen komme mest mulig fram. Likevel var kjærlighet et uttalt tema siden de visste at prosjektet handlet om kjærlighet i barnevernet, og flere ville snakke om dette fordi de mente de hadde noe fortelle om dette tema. Jeg opplevde derfor at jeg uoppfordret fikk eksempler på hvordan de har erfart kjærlighet i en profesjonell praksis. Underveis i intervjuet stoppet jeg opp for å oppsummere hva vi hadde snakket om for å forsikre meg om at jeg hadde forstått hva de ville formidle. Dette for å få deres beskrivelser så riktige som mulig ut fra deres perspektiv. Gjennomføringen av intervjuene ble gjort enten ved tiltakets møtested, eller på avtalt sted i byen hvor vi kunne sitte uforstyrret å snakke. Jeg brukte digital opptaker og intervjuene varte i hovedsak fra 45 min til 2 timer. Alle de 14 intervjuene er anvendt i analysene, selv om det var store variasjoner i hvor fylldige og ordrike de enkelte intervjuene var. Intervjuene ble i ettertid transkribert i sin helhet, og jeg satt med et omfattende datamaterielt med mye tekst som var klar til å systematiseres og analyseres.

Jeg opplevde intervjuene svært forskjellige og mye fylt av følelser. Noen av ungdommene opplevde det sterkt å fortelle sin historie og gråt i deler av intervjuet. Andre viste glede og tilfredshet over å bli forstått, og andre igjen viste sinne og bitterhet ovenfor et barnevern som ikke hadde gitt dem den riktige hjelpen tidligere. Her var følelser både et tema i intervjuene, og en del av intervjusetting som indirekte ble en del av min fortolkning av det som kom fram. Det var tydelig at det å snakke om opplevelser som omhandlet kjærlighet eller mangel på kjærlighet var sterkt følelsesmessig både på godt og vondt, men ungdommene ønsket å dele og de anså ikke sine egne følelser som en hindring for å fortelle. Dette utdyper jeg noe nærmere under delen «etiske betraktninger» (se kap.4.4).

Hedegaard (2008) sier det slik at intervjuet bidrar til å få fram barnets perspektiv og kan

derfor generere kunnskap om forholdet mellom barns perspektiv og omgivelsene. Dette vil bety at praksisen beskrives av de slik de ser og opplever den, og derfor blir praksisen «en annen» etter at den er blitt beskrevet av ungdommene. Man får altså ny kunnskap gjennom ungdommens perspektiv på praksisen. Dette tatt i betraktning av at deres perspektiv er farget av den samme praksis som de selv beskriver (jfr. «tykke beskrivelser»). Deres perspektiv på praksisen vil derfor ikke bare være viktig for at deres stemmer skal bli hørt, men kan også være viktige bidrag for utviklingen av kompetanse i barnevernspraksisen.

4.2.4. Fokusgruppeintervju med ansatte

Den siste fasen i feltarbeidet var intervju med ansatte i tiltaket. Formålet var å få fram deres perspektiver på det å jobbe i nære relasjoner med ungdommene. Jeg ønsket å få belyst deres verdigrunnlag, og hva som lå bak deres motivasjon for arbeidet. Jeg ønsket også å få fram erfaringer fra praksis der de har opplevd å bli glad i ungdommene, og på hvilken måte dimensjonen kjærlighet eventuelt hadde påvirket arbeidet med ungdommen og ungdommens utvikling. I tillegg ønsket jeg å få fram de problematiske sidene med å være profesjonell i en setting der man vektlegger tette og nære relasjoner med ungdommene i tiltaket.

Jeg vurderte fokusgruppe intervju som hensiktsmessig for dette formålet. Fokusgruppeintervju innebærer å samle en gruppe mennesker som har noe felles for å drøfte et bestemt tema, eller ha fokus på en bestemt oppgave. Gruppedynamikken kan bidra til å gi spennende diskusjoner og refleksjoner i gruppen (Krueger & Casey, 2009). Kalleberg sier at fokusgruppe intervju fremmer vurderende spørsmål som innebærer normative spørsmål for hvordan praksisen både er og burde være, og gir et innslag av samfunnskritikk (Kalleberg, i Hammersley & Atkinson, 1996). Dette var noe jeg ønsket med fokusgruppen. Jeg ville at de utfordrende sidene med å stå i nære relasjoner i en profesjonell setting skulle belyses, og jeg ønsket at kritiske refleksjoner ved bruk av begrepet kjærlighet kunne komme fram. Roultsen (2010) sier at fokusgruppe- intervju innehar en annen mulighet enn individuelle intervju. Dette fordi diskusjonene i en gruppe vil gi en refleksiv dimensjon, og det vil komme fram ulike synspunkter fra deltagerne i et og samme intervju. I følge Hedegaards «interaktive dialektiske metode», vil data fra disse intervjuene kunne gi kunnskap både på institusjonelt og relasjonelt nivå. Dette er avhengig av hvor aktive deltagerne selv er til å drøfte sammenhengen mellom sin praksis, og forutsetningene i omgivelsene for utøvelsen av praksisen.

Utvalget av de ansatte til gruppeintervju var et strategisk utvalg der ansatte med ulik bakgrunn og erfaringer ble forespurt om å delta for å få variasjoner i gruppa. Det ble en sammensatt gruppe med både menn og kvinner, med ulik utdannelsesbakgrunn og ansatte både med og uten egen familie. Det var 6 ansatte i fokusgruppa som ble gjen-

nomført i 2 deler. Varigheten var til sammen i 4 timer. I tillegg foretok jeg intervju av 3 ansatte, av dem to som ikke deltok i fokusgruppen. Dette fordi det var opplysninger om arbeidsprosessen i tiltaket som det var behov for å få utdypet, og jeg ønsket å få noen av de ansattes sammenhengende historie på hvordan det var å jobbe i nære relasjoner med ungdom. Til sammen hadde jeg 8 ansatte som deltakere i prosjektet. Tema som var sentrale i fokusgruppe- intervjuene var; den profesjonelle rolle, kjærlighet og betydningsfulle kompetanser i arbeidet med ungdom (vedlegg 4).

Gruppesamtalen var ikke vanskelig å få i gang. Jeg så fordelen med at jeg hadde vært deltagende observatør i tiltaket ei stund før gruppeintervjuet ble gjennomført. Det gjorde at ansatte kunne ta opp ting vi hadde diskutert «på gangen», og jeg kunne også ta tak i situasjoner og hendelser jeg selv hadde deltatt i og observert. Dette var en svært spennende måte å lede et gruppeintervju på ved at jeg på forhånd kjente noe av deres praksis, samtidig som jeg ville ha fram en diskusjon og erfaringer fra dem om praksisen. De ansatte var mest ivrige på å fortelle om historier der de hadde lyktes, og refleksjoner rundt hva som gjorde at de fikk det godt til i den enkelte sak. Det var jeg som måtte introdusere spørsmål om hva som var vanskelig i arbeidet.

Vi fikk også en utfyllende diskusjon om grenseoppgangene mellom å være privat og profesjonell og hva som ligger i den profesjonelle rolle. De var tydelige tilfredse med at kjærlighet endelig var et tema som man kunne snakke om i en faglig sammenheng. Fokusgruppeintervjuene og de individuelle intervjuene ble også tatt opp med digital opptaker og transkribert i ettertid.

4.2.5. Tolking og analyse av feltarbeidet

Etter at feltarbeidet var gjennomført satt jeg igjen med et sammensatt og omfattende materiale. Jeg hadde data fra deltagende observasjon, individuelle intervju med ungdom, og fokusgruppeintervju og individuelle intervju med ansatte. Jeg innså at det å omsette data fra den deltagende observasjonen til konkrete funn var svært vanskelig og heller ikke hensiktsmessig. Jeg så at tiden da jeg oppholdt meg i feltet ble en ramme som jeg kunne se intervjuene ut ifra, og for å bli kjent med den kontekst ungdommen og ansatte var en del av.

Kontekstens betydning for hva som framkom i intervjuene er samtidig en svært sentral dimensjon i en undersøkelse bygd på den fenomenologiske ide. Når jeg skulle tolke feltobservasjonene i ettertid, så jeg at min tilstedeværelse i feltet gav meg et bakgrunnsbilde som jeg tolket intervjuene ut i fra. På denne måten kan man si at analysen av empirien allerede er i gang mens man er midt i feltarbeidet (Kvale, 1997). Det jeg så og observerte kunne jeg dra med meg i intervju med ungdom og ansatte, og slik ble intervjusettingene en del av deres kontekst og virkelighet.

Det var også vanskelig i analysen i ettertid å trekke ut bestemte observasjoner i feltet for å underbygge eller beskrive et samspill. Hvis hensikten var å beskrive et samspill, så skulle jeg heller hatt gjentakende observasjoner i samme setting som ved bestemte aktiviteter over en tidsperiode. Nå var det ikke prosjektets hovedhensikt å analysere konkrete samspill mellom mennesker, selv om opplevelsen av relasjonen mellom ansatte og ungdom var viktig i analysene. Jeg så likevel at min deltakelse ved å følge en ansatt i oppfølgingen av ungdommen i hverdagen, gav konkrete observasjoner som bidro til å få utfyllende forståelse om situasjoner som ungdommen senere fortalte om i intervjuet. Her ble ungdommens fortellinger, og den deltakende observasjonen til en narrativ i den forstand at jeg fikk en tykk beskrivelse av hvordan ungdommens historie var en del av barnevernspraksisen (se artikkel 2, fig 1). Disse glimtene inn i praksisen som jeg fikk gjennom min deltakelse i feltet, ble også brukt i intervjuene for å få ungdommens eller de ansattes tanker om praksisen slik jeg hadde observert den. Stemmer det som jeg hadde observert? Hadde de andre tanker om det som skjedde? På denne måten kan også dette samspillet mellom deltagende observasjon og intervju bidrar til en validering av både spørsmålene som stilles og videre fortolkningen av funnene. Det man ser, hører og observerer blir utprøvd i samtale med de involverte, der de kan korrigere det bildet man har dannet seg. Hammesley og Atkinson (1996) omtaler dette som sentralt i analysen av en etnografisk studie, der metodene utfyller og underbygger hverandre for å få forståelse av den praksis man studerer.

Analyse av intervjuene

Intervjuene med både ansatte og ungdom ble tematisk analysert der det ble utviklet temakategorier på tvers av materialet. Jeg brukte Nvivo som analyseverktøy til dette som er svært anvendbart når man har data fra ulike kilder for å skaffe seg oversikt over data-materialet. Dette kan sees på som meningskategorisering, der man finner mening med materialet ved å sette begrep og uttalelser som tilhører samme tema i egne kategorier (Kvale, 1997). Dette forklarer starten på den analyse/tolkning jeg fortok meg allerede fra feltet, men også videre i det konkrete analysearbeidet av all transkribert data.

I analysen av intervjuene (både ansatte og ungdomsintervju), så jeg på ulike aspekter som informantene knyttet til en kjærlighetsfull relasjon og systematiserte de i ulike kategorier om hvordan kjærlighet uttrykte seg i praksisen. Det kunne for eksempel være at en ungdom sa at han merket at en ansatt var glad i han når han fikk en klem. Flere ungdom fortalte om klemmer og annen fysisk nærhet som uttrykk for kjærlighet. Dette ble til en egen kategori der fysisk nærhet settes i sammenheng med å vise at man er glad i noen. Slike eksempler som ungdommen kom med ble til hoved kjennetegnene på kjærlighet som blant annet var: Fysisk nærhet, utholdenhet, vise følelser, å bli sett og gjensidighet. Denne analyseformen ser på likheter i materialet, forskjellene og unntakene som skal forsøke å få et helhetlig bilde av det man undersøker (Yin, 1994). Jeg opplevde at særlig

i ungdomsintervjuene hadde denne formen for analyse sine begrensninger i å få et helhetlig inntrykk av relasjonen mellom ungdom og ansatt. Det jeg fikk var kunnskap om hva de la i ulike uttrykk, men lite om sammenhengen i deres erfaringer og den prosess de gikk igjennom i barnevernstiltaket. I ungdomsintervjuene foretok jeg derfor en narrativ analyse.

Hall og White (2005) som drøfter narrativ analyse i etnografiske tilnærminger i sosialt arbeid, understreker at narrativ analyse fokuserer på kommunikasjon gjennom fortellinger, enten nedskrevet eller i muntlig form. En slik tilnærming handler om å gripe historien som folk forteller og prøve å forstå hva som er deres hovedbudskap. Polkinghorne kaller denne analyseformen for å finne en meningsstruktur i det som studeres, enten det er observasjoner av hendelser eller beretninger fra folk (Polkinghorne, 1988, s. 17-19). Det innebar at jeg gikk igjennom hvert enkelt intervju for å se helheten i deres historie, og merket meg særskilt vendepunkt og overganger i deres historie. Det å finne vendepunktene i fortellingene er typisk for narrativ analyse, hvor man merker seg spesielt hva som skjedde når noe endret seg i deres fortelling (Polkinghorne, 1988). Dette var en nyttig innfallsvinkel for meg når jeg var ute etter å forstå prosessen ungdommen var igjennom fra før de kom inn i barnevernet, og gjennom oppfølgingen. Den røde tråden gjennom fortellingene omhandlet hvordan deres relasjon var til de voksne på de enkelte stadiene i den perioden de fortalte om. Etter gjennomgang av alle intervjuene, satte jeg historiene sammen og så på fellestrekk. Jeg så at ungdommene beskrev en felles prosess fra de opplevde seg utenfor, til de kom innenfor oppfølging fra barnevernet. Slik ble de mange historiene til en felles historie om det å være en ungdom som inngår i en tett relasjonell oppfølging av barnevernet (Se figur 1, art.2).

Hva kan en narrativ analyse gi av vitenskapelige funn?

Denne analyseformen kan få fram den generelle strukturen i fortellingene ved å redusere innholdet til en generell struktur eller en prosess. Polkinghorne viser til Labov (1977) når han drøfter denne formen for narrativ analyse, og forklarer at historiene på denne måten blir individuelle eksempler på et mer abstrakt nivå som også kan være generaliserbare som mønster for andre sosiale interaksjoner (Polkinghorne, 1988, s. 165). Det var først i ettertid at jeg så at mitt materiale hadde denne muligheten. Dette innebærer en analytisk generaliserbarhet som betyr at den felles fortellingen(narrativ), kan være overførbart til andre kontekster hvor det også inngår andre deltakere. Den narrative analysen ble et utgangspunkt for videre å se de «tykke beskrivelsene» (Geertz, 1973) der fortellingene sees i kontekst både i lys ungdommens barnevernskontekst, min egen forforståelse og analytiske begrep som anerkjennelse og nestekjærlighet.

Dette betydde for meg i analysen at «de tykke beskrivelsene» er å se det ungdommene forteller i sammenheng med den kontekst de var en del av. Gjennom de tilrettelegginger

som var i tiltaket, og den oppfølging de fikk, så sto ungdommene i en sammenheng der de hadde dannet seg en mening med sin tilværelse i barnevernet. Det at tiltaket vektla kjærlighet som en av kjerneverdiene i arbeidet med ungdommene, kunne derfor indirekte «virke» på ungdommenes opplevelse av kjærlighet i tiltaket. Det de forteller vil derfor henge sammen med det de har fått formidlet av de ansatte i tiltaket gjennom oppfølgingen. Kjærlighet blir derfor et konsept i tiltaket, og allerede en uttalt dimensjon som de hadde et forhold til. Så kommer spørsmålet; hvordan innvirker det i analysen og tolkning av empiri? Her er vi igjen inne på at dette også er en av forutsetningene og en del av forforståelsen til ungdommene som jeg fikk formidlet gjennom intervjuene. Dette er sentralt å peke på da ofte disse forutsetningene for hvorfor folk deler de erfaringene de gjør, blir tatt for gitt. Ungdommenes tilstedeværelse i tiltaket vil derfor prege det de svarte om hva som var sentralt i relasjonen med de ansatte i tiltaket. De tykke beskrivelsene blir på en måte en «gjentakende sannhet» for ungdommene som er en del av det samme tiltaket.

Denne narrative analysen i kombinasjon med den temabaserte analysen gav flere dimensjoner i materialet. Den temabaserte analysen utfylte detaljer og beskrivelser av hva ungdommen opplevde ut fra deres perspektiv, og den narrative analysen hadde fokus på den helhetlige historien til den enkelte ungdom og ungdommene samlet. Jeg fikk derfor fram en dimensjon som omhandlet ungdommens livshistorie fra å være utenfor fellesskapet, til anerkjennelse og deltakelse i et fellesskap, og deres muligheter videre i samfunnet (se figur 1, art.2). Denne figuren viser de ulike stadier ungdommene gikk gjennom i livet sitt med bakgrunn i hvordan ungdommene selv har fortalt det. De konkrete beskrivelsene og synspunktene til ungdommene var verdifulle for å forstå og utfylle denne prosessen som fortellingene deres viste. De ble i hovedsak framvist som sitater i artiklene.

4.2.6. Begrensninger i det empiriske materialet

Jeg ser i ettertid at de metodiske valgene jeg tok i stor grad belyste den problemstillingen som jeg skulle undersøke. Likevel ser jeg at i valg av tiltak, så hadde det vært vel så nyttig å velge et offentlig tiltak i barnevernet, som ikke hadde framhevet kjærlighet som en av sine kjerneverdier. Grunnen til at det hadde vært spennende, var i tilfelle å se om kjærlighet var framtreddende i sosialarbeiderens bevissthet i et tiltak som arbeider etter de mer tradisjonelle metodene i barnevernet. Likevel var mitt valg av tiltak også et bevisst valg om å oppsøke kunnskap om et tema der man trodde at man har størst sjanse for å finne det. Det gir også et godt kunnskapsgrunnlag for eventuelle videre studier av dette forskningsområdet. Dette gjelder også i utvalget av ungdom.

De ungdommene som meldte seg til intervju syntes tema var spennende, og ville formidle noe om sine erfaringer av kjærlighet i profesjonelle relasjoner. Her kan det tenkes

at jeg fikk en overvekt av de som hadde gode erfaringer og har opplevd kjærighet i barnevernet. Samtidig var hensikten å få mest mulig kunnskap om hva dette kunne være, og derfor gav også intervjuene mange fortellinger som var svært utfyllende på dette tema. Hensikten var ikke å undersøke om kjærighet finnes i barnevernets praksis, men hvordan ungdommene erfarte kjærighet. Jeg fikk også som en del av ungdommens historie i barnevernet, mange fortellinger om nederlag og hvordan de opplevde at barnevernet ikke så dem og gav dem hjelp. Dette ble på mange måter historier om fravær av kjærighet.

Jeg ser også i ettertid at fokusgruppe intervjuene kunne vært gjennomført i flere omganger, da jeg så at resultatene jeg fikk var noe sprikende på hvordan de arbeidet i tiltaket, og jeg fikk lite helhetlige historier om erfaringer med relasjonen med ungdom. Det var også grunnen til at jeg valgte å ta noen individuelle intervju av ansatte i tillegg. Jeg ser også tydelig i ettertid at det hadde vært fruktbart å intervju saksbehandlere i barnevernet. Dette fordi ungdommen i mange av intervjuene snakket mye om saksbehandleren og det problematiske forholdet de ofte hadde til sin saksbehandler. Dette hadde gitt materialet en spennende dimensjon, der jeg også hadde fått fram motsetningene i barnevernets praksis i større grad.

En annen side er tolkningens fallgruver og begrensninger. Faren i en hermeneutisk tilnærming er at man lett kan legge for stor vekt på sin egen tolkning av det man finner. Her kan man overfortolke ved å gå for langt i hvordan empirien kan forstås. Dette omhandler spørsmålet om valideringen av datamaterialet gjennom hele prosjektet. En måte jeg forsøkte å sikre meg på dette var å sjekke med informantene fortløpende gjennom intervjuene, at jeg hadde forstått dem riktig. Den deltagende observasjonen både på lei- ren og i tiltaket bidro til at jeg var tilstede og registrerte om det de fortalte var en del av praksisen i tiltaket. Slik kunne jeg sikre noe av de opplysningene som jeg fikk gjennom intervju. Var det ting jeg observerte som jeg ikke forsto, eller som ikke var i samsvar med det de fortalte, så hadde jeg god mulighet til å spørre om det når jeg var tilstede i tiltaket. Dette er den kontinuerlige valideringen som pågår fortløpende mens man utfører feltarbeidet (Hammersley & Atkinson, 1996)

Et spørsmål som jeg ofte stilte meg gjennom analysearbeidet, var om dette handlet om kjærighet, eller om det var grunnleggende omsorg og omtanke i generelt klientarbeid som vi snakket om. Dette spurte jeg både ungdom og ansatte om i intervjuene, og de var tydelig på at kjærighet var noe annet enn omsorg. En type validering av akkurat dette spørsmålet fikk jeg også i avslutningen av prosjektet da jeg deltok på et seminar med Barnevernesproffene ved Høgskolen i Sør- Trøndelag. Ungdommen der tok opp spørsmålet om omsorg og kjærighet var det samme, og de var tydelige på at det var kjærighet som var deres ord om det de hadde behov for i barnevernet. Omsorg var noe annet. Fortellingene fra barnevernsproffene der kjærighet var veldig sentralt i hva

de mente var viktig i barnevernet, bekrefter mye av det ungdommene fortalte i dette prosjektet. Det gav en ekstra validering av intervjuene og en bekreftelse på at jeg hadde tolket ungdommene på den måten de selv ønsket å bli forstått.

4.3. Intervju-undersøkelsen «Det nye barnevernet»

Jeg valgte å gjøre analyser av relasjonen mellom barnevern og foreldre ved å benytte meg av data fra forskningsprosjektet «Det nye barnevernet» (DNBV). Resultatene fra denne analysen er publisert i artikkel 1.

DNBV startet i 2007 som et landsdekkende prosjekt basert på et samarbeid mellom ulike forskningsinstitusjoner, Barne- og familiedirektoratet og barnevernkontorer i ulike kommuner (Se Fauske et al., 2009, for nærmere beskrivelse av prosjektet). Min rolle i prosjektet var som forsker ved Nordlandsforskning der jeg deltok i prosjektutviklingen fra starten av i form av utvikling av spørreskjema i forskergruppen, og jeg bisto med koordineringen av intervjuundersøkelsen i Nordland fylke. I tillegg intervjuet jeg selv 38 av foreldrene ved de to lokale barnevernkontorene vi samarbeidet med.

Selve undersøkelsen er omfattende og spørsmålsbatteriet er sammensatt av ulike kilder og validerte studier (Allertsen & Kalve, 2006; Cox & Bentovim, 2000; Fangen, Grønningseter, Lorentzen, & Øverås, 2002; Kalve & Sørøy, 2000; SSB, 2005). I tillegg inneholder spørreundersøkelsen spørsmål utviklet av forskergruppen i DNBV. Jeg går ikke inn på selve valideringsprosessen for hele undersøkelsen, da det er et begrenset utvalg av data fra undersøkelsen jeg har benyttet meg av i analysene. Nærmere utdyping av spørsmålsvalidering, utvalgsriterier og analysemetoder er beskrevet i prosjektets rapport (Fauske et al., 2009). Jeg har begrenset utvalget av data fra denne undersøkelsen til de åpne spørsmålene som er utviklet av forskergruppen (vedlegg 2). Andre spørsmål fra surveyen har jeg brukt som bakgrunnsvariabler i analysene. Survey undersøkelsen har i hovedsak lukkede spørsmål med faste svarkategorier og seks åpne spørsmål. Tematisk inneholder surveyundersøkelsen følgende temaer:

Veien inn i barnevernet (herunder også åpne spørsmål)

Om barnet

Stressfaktorer hos foreldre/familie (herunder også åpne spørsmål)

Foreldrerollen

Levekår og bakgrunn

Vurdering av barneverntjenesten (herunder også åpne spørsmål)

Jeg valgte ut to av de åpne spørsmålene for analyse.

Det ene var fra del 1: Hvordan opplevde du ditt første møte med barnevernet?

Det andre var fra del 6: Har du noe du vil si avslutningsvis?

Disse ble valgt ut fordi de inneholdt tekst som omhandlet foreldrenes opplevelse i møte med barnevernet som kunne gi kunnskap om relasjonen mellom foreldre og barnevern.

4.3.1. Utvalget og gjennomføring av intervjuundersøkelsen

Det var 715 foreldrene fra 12 kommuner i Norge som deltok i undersøkelsen. Utvalget besto av foreldre med ulik kontakt og relasjon til barnevernet. For å sikre en bredde i utvalget ble foreldrene inndelt i tre grupper.

Gruppe 1: Foreldre i undersøkelsesfasen. Det innebærer at de var i oppstarten av sin kontakt med barnevernet og undersøkelsen av barnets situasjon var påbegynt.

Gruppe 2: Har mottatt tiltak fra barnevernet for første gang i løpet av de to siste årene.

Gruppe 3: Foreldre som har mottatt tiltak fra barnevernet for lengre tid enn de siste tre årene.

Dette gav en bredde i utvalget som innebar at vi fikk foreldre som nylig hadde fått kontakt med barnevernet for første gang, foreldre med ulike hjelpetiltak og foreldre med lengre tiltak som omsorgstiltak som fosterhjem og institusjon. Foreldrene ble rekruttert ved at det ble gitt informasjon skriftlig og muntlig om forskningsprosjektet av medforskere i barnevernstjenesten i den enkelte kommune.

For å få en mest mulig lik gjennomføring av undersøkelsen i alle kommunene, brukte forskergruppen tid på å samle forskere og medforskere for å gjennomgå og samkjøre hvordan selve undersøkelsen skulle gjennomføres. Undersøkelsen ble gjennomført som et personlig intervju med en varighet fra 1-2 timer. Spørsmålene ble utdelt til foreldrene, og forsker stilte spørsmål og utfylte svarene sammen med forelderen, enten ved at forelderen selv fylte inn svar, eller at forsker gjorde det for forelderen. Det som var gunstig med at forsker og foreldre var sammen under utfylling av skjema, var at oppklaring av spørsmål eller misforståelser kunne tas opp der og da. I etterkant ble alle skjemaene manuelt lagt inn i Questback. Videre ble datamaterialet fra hele undersøkelsen analysert gjennom programmet SPSS (Fauske et al., 2009).

4.3.2. Analysene som er grunnlaget for artikkel 1

Jeg gjennomgikk svarene på de to åpne spørsmålene som beskrevet ovenfor, for alle de 715 informantene. Jeg sto igjen med 488 utsagn der opplevelser/emosjoner ble beskrevet av foreldre fra begge spørsmålene. Det vil si at det var svar fra 388 foreldre som utgjør det empiriske materialet for denne undersøkelsen. De som ble utelatt fra det opp-

rinnelige utvalget, var de som ikke svarte på disse spørsmålene, eller at svarene var lite utfyllende for å beskrive en opplevelse av relasjonen med barnevernet. Dette utvalget kan betraktes som et underutvalg av foreldrene som er intervjuet, og de har i hovedsak de samme kjennetegn som de øvrige foreldrene i undersøkelsen. En forskjell fra mitt foreldreutvalg, var at det var en noe større andel som hadde vært relativt lenge i kontakt med barneverntjenesten. Utvalget er nokså representativt for foreldre som har kontakt med barnevernet. Der det er både foreldre som selv tok kontakt, ble meldt av andre og etter hvilke type tiltak de har fra barneverntjenesten. De har mottatt hjelpetiltak, omsorgstiltak og atferdstiltak, og flere har også mottatt flere ulike typer tiltak over tid.

Tekstmaterialet ble kategorisert ved bruk av Nvivo ut fra hvilke følelser som uttrykkes av foreldrene, noe som har resultert i 22 emosjonskategorier, (se fig 1, art.1). Dette er en temabasert analyseform der ord og utsagn som inneholder samme mening blir kategorisert under samme tema. Dette er en tradisjonell form for analyse i kvalitative undersøkelser for å fortette, samle og som utkrystalliserer ulikheter og likheter i materialet (Silverman, 2001). Min strategi i analysene var å utkrystallisere overordnede emosjonskategorier som framkom i materialet. Det er viktig å nyansere hva man får innsyn i av foreldres opplevelser ved å lese tekster som de selv har skrevet i et spørreskjema. Her får man et begrenset materiale med korte nedskrevne tekster, som man må gå ut i fra inneholder det som foreldrene opplevde som viktigst i møte med barnevernet. Allerede her er det en sterk sortering fra deres erfaringsverden til språket i form av skrevet tekst. Dette er en omfattende transformasjon som først er en fortolkning der foreldrene selv tolker egne opplevelser som de gir uttrykk for gjennom skriftspråk. Deretter er det min fortolkning av teksten, som jeg har vært inne på forklares gjennom den doble hermeneutikkens funksjon. Jeg som forsker, eller «observatøren» som Schütz sier, foretar da en kategorisering av det som blir observert og det vil være en del av tenke prosessen som kan gå i flere omganger gjennom refleksjoner over det man observerer (Schütz, 1972). Denne beskrivelsen av Schütz, er en gjenkjennbar prosess i min tolkning av materialet fra foreldrene som ble gjentakende ganger analysert og kategorisert.

Systematiseringen av utsagnene ble gjort i henhold til innholdet i utsagnene. Dette utkrystalliserte mine emosjonskategorier. Jeg kan gi et eksempel. Et utsagn var: «Jeg var livredd der jeg satt,». Dette utsagnet ligger nært opp til emosjonen redsel som er en konkret erfaring for de som opplever den. Andre begrep som enten var synonymer, eller som lå nært opp til ordet redsel ble da plassert i denne emosjonskategorien. Det kunne være utsagn som innhold ordene: skremt, frykt eller engstelse. Kategorien redsel ble igjen plassert under hovedinndelingen; negative emosjoner (se fig 1, art.1). Slik utkrystalliserte det seg de 22 emosjonskategoriene. Det er viktig å understreke at tekstene ikke gir svar på hva som er årsaker til de ulike emosjonene, men de belyser sammenhengen emosjonene har oppstått i med bakgrunn i foreldrenes utsagn. Vi gikk derfor videre med

materialet og foretok analyser av bakenforliggende variabler, da vi så gjennom tidligere analyser at en betydelig andel av foreldrene har levd i en svært marginal situasjon med både psykiske og sosiale belastninger.

For å få mer kunnskap om bakgrunnen til foreldrene foretok vi derfor en faktoranalyse. Datamaterialet fra spørreundersøkelsen inneholdt opplysninger om hver informants status i barnevernet, levekårsindikatorer og opplysninger om deres livssituasjon. Vi foretok derfor analyser av disse bakgrunnsvariablene sett i forhold til deres emosjoner i kontakten med barnevernet for å se om det var noen forhold som kunne innvirke på foreldrenes relasjon til barnevernet. Dette kvantitative materialet er analysert ved hjelp av SPSS. Disse bakgrunnsvariablene var; hvem som meldte saken til barnevernet, om foreldrene mente at barnet trengte hjelp, om grunnlaget for meldingen var hos barnet eller hos foreldrene, barnets alder, barnets fungering/helserelaterte forhold, familiestruktur, foreldrenes problembelastning, type tiltak og sosial klasse (vedlegg 2).

Når denne analysen var gjennomført, sto vi igjen med tre variabler som viste seg å ha en innvirkning på foreldrenes emosjoner i kontakten med barnevernet. Det var: Foreldrene selv tok kontakt med barnevernet for å få hjelp, foreldrene mener at barnet trenger hjelp, og barnet var grunnlaget for meldingen. Ut fra disse tre variablene laget vi en additiv indeks for å vise sammenheng mellom bakgrunnen for kontakten med barnevernet og emosjonene i møtet med barnevernet (se fig. 2 og tabell 2, art. 1).

4.3.3. Begrensninger i datamaterialet

Ved å bruke få utvalgte svarkategorier fra datamaterialet (vedlegg 2), der noen av informantene også svarer kort på spørsmålene, så ser jeg at materialet har sine begrensninger i hvor mye kunnskap det gir om foreldres følelser i møte med barnevernet. Skulle vi fått et rikholdig materiale som viser et større omfang og dybde i dette noe store spørsmålet om emosjoner, så kunne jeg gjennomført en egen kvalitativ dybdeintervjuundersøkelse med et begrenset utvalg informanter. Da hadde jeg fått flere nyanser og sett sammenhenger i større grad om hva som utløser ulike emosjoner i møte med barnevernet. Foreldrenes historie i barnevernet hadde her vært interessant for å se deres forhold til barnevernet over tid. Som jeg har vært inne på, er det også begrensninger i materialet ved at dette er korte tekster som foreldre eller forsker har skrevet gjennom intervjuet. Disse tekstene var ikke fyldige nok til å gjennomføre en utfyllende analyse av tekstmaterialet. Tekstene inneholdt noen enkeltsetninger, og noen steder stikkord som ikke sto i en narrativ sammenheng. De beskrev det umiddelbare som foreldrene opplevde i møte, og som gav indikasjoner på om dette møtet hadde vært positivt, blandet eller negativt. Derfor svarer materialet på hvilke emosjoner foreldrene beskriver, og frekvensen av de ulike emosjonene.

Jeg ønsket med denne analysen å få et bilde av hvordan foreldre opplever møte med barnevernet, og hvilke følelser som de selv beskriver kommer fram i dette møte. Dette fikk jeg et godt bilde av gjennom analysene, både fordi jeg hadde et stort utvalg av foreldre som styrker datamaterialet, og i tillegg kunne deres beskrivelser sees i sammenheng med deres opplevelse av anerkjennelse og trygghet i møte med barnevernet (se fig 2, art 1). Dette hadde derfor en god relevans og sammenheng med mine overordnede forskningsspørsmål.

En annen begrensing i materialet er at det inneholder kun svar fra foreldrene og ikke fra barnevernsarbeidere. Emosjoner oppstår i et samspill mellom to parter, og det hadde vært interessant å kartlegge barnevernsarbeideres emosjoner i dette møtet. Nå har jeg i artikkelen trukket inn andre studier som drøfter emosjonene i møtet generelt mellom partene, noe som gir litt av denne dimensjonen. Samtidig er denne studien tydelig på at det kun er foreldrenes side her som presenteres, og ikke barnevernsarbeiderens side på dette spørsmålet. Emosjoner fra barnevernsarbeidere kommer i midlertidig fram i fokusgruppe intervjuene, men da i sammenheng med spørsmålet om kjærlighetens plass i barnevernsarbeidet.

4.4. Ethiske overveielser gjennom forskningsprosessen

Det å gjennomføre et forskningsprosjekt innen samfunnsforskning der både foreldre, ungdom og ansatte er informanter, krever etiske overveielser gjennom hele prosjektgjennomføringen. De forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap og humaniora, peker på at forskningsetikk handler om; *et mangfoldig sett av verdier, normer og institusjonelle ordninger som bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet* (NESH, 2006). Retningslinjene understreker at ansvaret for å ivareta forsknings etiske hensyn hviler både på den enkelte forsker og forskningsinstitusjoner. Jeg vil i dette avsnittet trekke fram noen av de mest sentrale etiske betraktningene jeg som forsker har gjort gjennom avhandlingsarbeidet. Det vil i hovedsak omhandle hensynet til personer som deltar, som beskrives i retningslinjene del B og C. For alle deltakere gjelder viktigheten av å gi tydelig og god informasjon om prosjektet, et fritt samtykke, anonymitet og frivillighet for deltakelse gjennom hele datainnsamlingen. Dette er gjennomført i samråd med Norsk samfunnsforsknings datatjeneste (NSD), som har godkjent prosjektet ved å vurdere intervjuguider, samtykkeskjemaer og informasjonsskriv (se vedlegg 1).

Det er gitt særlige retningslinjer for forskning der barn er involvert, der det understrekes at barn har særlige krav på beskyttelse i tråd med deres alder og behov (pkt.12). Ungdommene som ble intervjuet var i alderen 14-21 år, og var derfor i hovedvekt pr. definisjon barn, som defineres inntil myndighetsalderen på 18 år. I tillegg kan også barn og voksne som er i barnevernet bli betegnet som utsatte/sårbare grupper, der forskeren har et spesielt ansvar gjennom forskningsprosessen (pkt. 22).

Ungdommene ble informert både skriftlig med et informasjonsskriv om prosjektet, muntlig av ansatte i prosjektet, og av meg gjennom den deltagende observasjonen. De ble informert om det frie samtykket, og at de hadde anledning til å ombestemme seg hvis de ønsket det. For de som var under 18 år, ble det også innhentet samtykke fra foreldrene. Det var flere av ungdommene som først samtykket til å delta, men når intervjutidspunktet kom, trakk de seg. De begrunnet det med at det ikke passet, eller at de hadde andre ting som kom i veien. Ingen utrykte at det var vanskelig for dem å bli intervjuet, men at det var andre gjøremål som fristet mer. De fleste tok selv kontakt for å bli intervjuet, da de mente de hadde mye å bidra med som kunne være viktig for forskningen. Ungdommene var svært bevisste på sin egen deltakelse, og framsto på ingen måte som usikre eller at det var vanskelig for dem å snakke om tiden i barnevernet.

Strandbu og Thørnblad (2010) drøfter de motstridene perspektivene som kommer fram gjennom de forskningsetiske retningslinjer (NESH). Der barn på den ene siden er sårbare og trenger først og fremst beskyttelse, og på den andre siden betydningen av barn som deltakere som har en rett til å bli hørt også gjennom forskningsprosjekter. I dette ligger det en oppfatning om at barnet/ ungdommen også trenger en beskyttelse fra å snakke om tema om vanskelige opplevelser og hendelser i livet deres (Backe-Hansen, 1999). De er betegnet til å være i en sårbar posisjon fordi de er barn, og fordi de er barn i barnevernet. Dette hensynet kan imidlertid komme i konflikt med barnets selvstendige rett til å si sin mening om forhold som er viktige for dem, og at de innehar en kunnskap og kompetanse som er viktig for fagfeltet kommer fram.

For de ungdommene jeg snakket med, var det særlig i et intervju ei jente som gråt mye da hun fortalte om en vanskelig tid på skolen da hun ble mobbet. Denne jenta var 20 år, og sa under intervjuet at hun ofte begynte å gråte når hun fortalte om dette, da dette var ei tøff tid for henne. Jeg spurte henne om hun ville avbryte intervjuet, eller snakke om noe annet. Hun presiserte at det på ingen måte var farlig for henne å vise tårer. Det var rett og slett viktig for henne å få fortelle denne historien fordi den var en del av hennes liv som kanskje kunne være til hjelp for andre. Det å gjennomføre en etisk forskning i dette tilfellet betydde å ta jenta på alvor ved å lytte til henne uavhengig av hennes tårer, og la henne fortelle ferdig den historien hun ønsket å fortelle. Samtidig også å gi henne muligheten til å avslutte hvis hun ønsket det. Dette er et eksempel på hvor viktig det er for ungdommen selv å få lov til å formidle til forskningen deres egne erfaringer. Samtidig er en intervju situasjon et møte som ofte kan utrykke ulike følelser og atferd. Sheff (1997) vektlegger betydningen av å ta emosjonene på alvor i forskningen. Ved at man må se emosjonene i sammenheng med det verbale og fysiske uttrykk, som bidrag til forskningsresultatet, og som det derfor er viktig å åpne opp for.

Samtidig er det viktig å ivareta informanten i en slik setting. Jeg merket at i intervju-situasjoner der vi snakket om følsomme temaer, så var det en fordel at jeg selv hadde

sosialfaglig kompetanse for å snakke med barn og ungdom. Det innebar å møte dem også på det som var emosjonelt vanskelig, selv om min rolle ikke var å gå inn i en «te-rapeutrolle». Strandbu og Thørnblad (2010) hevder at det er nettopp nødvendig at forskeren har kompetanse på å møte barn i vanskelige livssituasjoner for å gjennomføre en etisk forskning i slike forskningssettinger. Samtidig la jeg vekt på gjennom intervjuene, og utføre spørsmålene på en måte der ungdom skulle slippe å fortelle om ømtålige tema som heller ikke i utgangspunktet var viktige for å belyse forskningsspørsmålet. Det å være avgrenset i hvilke spørsmål en stiller er en måte å ivareta respekten for individet på, der man er bevisst på at man ikke innhenter informasjon fordi man er nysgjerrig eller ønsker å vite mer i seg selv.

Spenningsforholdet mellom beskyttelsen av barnet og barnets deltakelse i forskning situasjonen som jeg her er inne på, omhandler i stor grad også hvilket syn på barn og ungdom som ligger til grunn. Dette prosjektet har i utgangspunktet anlagt et perspektiv på barn og unge som kompetente deltakere i sitt eget liv. Det innebærer at det anses som betydningsfullt å studere barnets egen kompetanseutvikling ved å la den unge delta i ulike praksiser (P. Nygren & Thuen, 2008). Det å delta i en forskningspraksis er å la ungdommen anvende sin kompetanse på det å være barn i barnevernet. Deres kompetanser på hvordan barnevernet fungerer for dem og hvordan de opplever sin livssituasjon, vil slik være både viktig og nyttig å videreformidle gjennom forskningen, og vil ovenfor ungdommen formidle en respekt for dem som deltakere som er viktige å lytte til, på lik linje som fagansatte og foreldre.

Det vil også bety, som i eksemplet ovenfor, at det er ungdommen selv som avgjør om hun/han vil snakke om sin historie i barnevernet, som også innebærer å fortelle om vanskelige hendelser og opplevelser. Her kan vi også stille spørsmål om hvorfor vi har definert dette som vanskelig for de unge å snakke om? Er det de voksne som opplever det vanskelig å møte en ungdoms følelser? og tenker vi at det derfor også det er vanskelig for barnet? Synes ungdom generelt det det er vanskelig å snakke om tiden i barnevernet? Min erfaring gjennom intervju med ungdom er at dette er svært individuelt, og vil variere fra ungdom til ungdom. Derfor vil det være forskerens oppgave å være oppmerksom på hvordan ungdommen opplever å snakke om ulike tema, men la ungdommene selv vurdere hva de vil snakke om.

Det å gjennomføre deltagende observasjon sammen med 40 ungdommer fra barnevernet der man overnatter sammen på et leirsted i fire dager, krever bevisste etiske refleksjoner gjennom hele feltarbeidsperioden. Her erfarte jeg at det var viktig å ha en tydelig bevissthet i forskerrollen, ved blant annet å være varsom på og ikke trå over grenser som kan være private for ungdommen. Det kunne bety å ikke komme for nært innpå private settinger med ungdommen som man ikke er invitert inn til. Det var mange ansatte med på turen som sto i nære relasjoner med ungdommene. Jeg var en del av miljøet på leiren

med at jeg deltok på det meste av fellesaktiviteter, samtidig som jeg ikke gikk inn i oppgaver som var typiske for ansatte. Min rolle som forsker på leiren ble tydeliggjort ved at jeg i oppstarten ble presentert som forsker av leder for tiltaket, og derfor tok både ungdom og ansatte selv kontakt og snakket med meg om hva jeg forsket på. Leiren besto av mange ulike aktiviteter i små grupper. Jeg deltok på noen smågruppeaktiviteter som jeg ble i invitert til å delta i av ungdom eller ansatte. I tillegg spurte jeg når kom inn på rom med aktiviteter, om det var greit at jeg deltok. Jeg inviterte heller ikke til å inngå i nære relasjoner med ungdommen, men holdt enesamtalene i stor grad til intervju- avtalene med ungdommene. Dette var for meg en måte å bevisstgjøre meg selv og omgivelsene på hvilken rolle jeg hadde på leiren.

Det er mange episoder og vurderinger som omhandler de etiske overveielsene man gjør seg underveis i prosjektet. Dette gjelder også foreldreintervjuene og ansatte intervjuene. Hensynet til de personer som deltar har slik vært en kontinuerlig prosess fra utarbeidelse av problemstilling, til slutføringen av det skriftlige arbeidet. Det innebærer også å gjennomføre en valid undersøkelse der deltagerne gjennom analyseprosessen og sluttproduktet vil gjenkjenne sine egne bidrag, og at de blir framstilt på en måte hvor de kan kjenne seg igjen. Jeg har erfart gjennom dette prosjektet at det å bruke både deltagende observasjon og intervju over tid, sikrer min kjennskap til både ungdom og ansatte ved at jeg gjentagende ganger kan snakke med deltagerne om de samme tema. Dette kan også løse opp misforståelser, og bidra til å få en mest mulig helhetlig syn på det feltet man studerer. Slik sett er forskningsetikken innved i de metodiske valg man gjør gjennom datainnsamling og feltarbeid.

5. Betydningen av kjærlighet i barnevernets praksis

Gjennom feltarbeidet i barnevernstiltaket og intervjuundersøkelsen av foreldre i kontakt med barnevernet, så er ulike kvaliteter i den profesjonelle relasjonen i barnevernet undersøkt. Hvordan kjærlighet uttrykkes og oppleves i slike relasjoner er særlig tydeliggjort gjennom intervjuene med ungdommene. Kjærlighet er ut fra det empiriske grunnlaget forstått som det å se ungdommen som en «legitim annen», utholdenhet i relasjonen, fysisk og emosjonell bekreftelse og gjensidighet i relasjonen (artikkel 2). Med bakgrunn i den betydning kjærlighet har som et grunnfundament i relasjonen mellom ungdom og ansatt, fremstår kjærlighet i denne studie som en kjernekompetanse i sosialfaglig arbeid (artikkel 3).

I denne avsluttende delen vil jeg med utgangspunkt i datamaterialet drøfte kjærlighetens berettigelse i barnevernets praksis. Denne diskusjonen fører to linjer der den ene linjen peker på kjærlighet forstått som nestekjærlighet, og den andre er kjærlighet forstått som en form for anerkjennelse. Nestekjærligheten har som funksjon at den bidrar som en moralsk kompetanse hos sosialarbeideren, og dermed også kan inngå som en del av barnevernets verdigrunnlag og etisk tilnærming i utførelsen av faget. Kjærlighet som en form for anerkjennelse peker på barn og unges behov for å bli sett og anerkjent som et unikt menneske, og som et fundament for å bygge selvtillit. Særlig relevant i arbeid med ungdom i barnevernet, er Honneths forståelse av kjærlighet som en nødvendighet for menneskets selvstendiggjøring og deltakelse i samfunnet. Avslutningsvis drøfter jeg kjærlighetens plass i barnevernets praksis, og spør til slutt om vi har noe annet valg enn å velge en praksis basert på kjærlighet ovenfor utsatte familier og barn i vårt samfunn.

5.1. Kjærlighet i form av nestekjærlighet i barnevernets praksis

Feltarbeidet og spesielt intervjuene med de ansatte viste en oppfatning av kjærlighet som en grunnleggende verdi og holdning i arbeidet med mennesker. Det innebar medfølelse for de som hadde det vanskelig, og en innstilling om «å gi av seg selv» i møte med ungdommene. Denne var en generell kjærlighetsholdning som ikke var spesifikk mot utvalgte ungdom, men ovenfor dem man sto i en hjelperelasjon med, uavhengig hvem de var. Kjærlighet vil i dette perspektivet innebære en etisk kompetanse som omhandler de ansattes personlige moral om å elske sin neste, og det å være en betydningsfull annen for sin neste. De ansatte mente at denne nestekjærligheten var grunnleggende og lå i den profesjonelle kompetansen (artikkel 3).

Løgstrup (1991) som er opptatt av at møte med *den andre* er en etisk fordring for den enkelte, beskriver at det som kjennetegner nestekjærligheten, er at den handler om å se

den andre som en «legitim andre.» Det er i relasjonen mellom personene at nestekjærligheten har sin berettigelse og hvor den utøves. Den vil derfor være personavhengig og avhengig av den enkelte sosialarbeiders etiske kompetanse, som avgjør om den andre opplever å bli møtt med nestekjærlighet eller ei. Sara Banks (1998) er inne på noe av det samme når hun hevder at den personlige moral er en viktig og radikal del av sosialarbeiderens profesjonelle etikk. Hun kaller den radikal fordi den bryter ned barrieren mellom den profesjonelle sosialarbeider og klient. Denne barrieren kan forstås som en profesjonell barriere som i større grad fremmer en distanse til klienten, enn nærhet. Datamaterialet viser nettopp at barrieren mellom ungdom og ansatte i mange tilfeller er brutt ned, ved at ungdom og ansatte inngår i et gjensidig forhold til hverandre. De viser følelser ovenfor hverandre, ansatte inviterer ungdom hjem til middag i sitt private hjem, eller de deltar i lek og felleskap sammen (artikkel 3). Dette viser en sosialarbeiderrolle der ansatte og ungdom inngår i felleskap som deltakere i hverandres liv i større og mindre grad. En lignende type sosialarbeiderrolle beskrives også i medlever-rollen på Selbukollektivet, der nærheten i relasjonen med ungdom var sentralt for ungdommens utvikling (Finstad, 1990; Lie & Granby, 2011). Nestekjærligheten går slik utover, eller man kan si befatter seg ikke med hva den profesjonelle rolle skal være. Det betyr at den ikke befatter seg med om relasjonen er mellom ungdom og sosialarbeider, eller den er med en venn eller fremmed. Den har et mål, og det er at «din neste» skal bli møtt med medfølelse og hjelp i sin situasjon der og da, enten man møter «sin neste» gjennom jobb eller i livet forøvrig. Det er også her nestekjærligheten har sine begrensinger ved at den utøves i det enkelte møte, og mellom to personer i et lukket rom. Den kan derfor sees på å være isolert fra omverden og omgivelsene, da utøvelsen vil være avhengig av den enkelte sosialarbeiders personlig moral, som Banks hevder. Det er her kjærligheten møter et problem med å inngå som en del av en profesjonell praksis i en offentlig velferdstjeneste, fordi den er personavhengig, individuell og den kan ikke vedtas som en prosedyre eller «metode» i arbeidet.

Hannah Arendt (1996) tar opp de problematiske sidene ved å anse kjærlighet som en del av det offentlige liv, da hun hevder at kjærligheten ikke forholder seg til politikk og dermed befinner seg av en annen verden enn politikk. Kjærligheten befinner seg på et mellomnivå, slik hun ser det. Mellom det private og offentlige, og hun bruker nestekjærligheten som et eksempel på kjærlighet som er forbeholdt individer i en lukket gruppe eller i et bestemt samfunnsfelleskap (s. 66-67). Som Arendt ganske så riktig påpeker, så har nestekjærligheten historisk sett ikke vært forbundet med å gripe inn i den politiske virkelighet ved å gjøre noe med selve grunnlaget for at folk er kommet i utsatte posisjoner. Den vil derfor ha sine begrensinger som en inkluderingsstrategi ovenfor utsatte grupper i samfunnet, ved at den ikke forholder seg til hvordan samfunnet utfører en rettferdig, eller urettferdig politikk ovenfor de utsatte gruppene i samfunnet.

Lynn Frogett (2002) tar også opp spørsmålet om nestekjærligheten plass i samfunnet, og hevder at den er avhengig av at folk først er blitt sviktet og utsatt for undertrykkelse og urettferdighet, for at den finner sine utstøtte og hjelpetrengende for å komme i virksomhet. I et slikt perspektiv kan nestekjærligheten beskyldes for å bidra til å opprettholde en skjevfordeling i samfunnet, fordi maktthaverne som forårsaker fattigdom kan fortsette sin undertrykkende praksis så lenge noen plukker opp de utstøtte og leger deres sår. I Norge har vi et eksempel på dette gjennom forslaget fra nåværende regjering om å forby tiggings på offentlige steder. Dette viser et syn der man ikke tror at nestekjærligheten, det vil si det å gi til enkelt individer som trenger det, har noe betydning for de utsatte gruppene i sin helhet. Det argumenteres tvert imot for at det å gi til den enkelte vil bidra til å opprettholde deres status som tiggere. Dette viser en politikk der de individuelle behovene blir tilsidesatt, som et argument for å ivareta de kollektive interessene. Det kan stilles spørsmål med om dette er en begrenset og snever oppfatning av nestekjærligheten som bidrar til en ansvarsfraskrivelse av enkeltindividers problemer da man heller ikke har en strategi for å ivareta interessene for denne gruppen i sin helhet.

I intervjuene med de ansatte i barnevernstiltaket, så omtalte de nestekjærligheten i en mer utvidet forstand enn at den alene tilhørte de privates sfære og en personlig/privat praksis. De omtalte nestekjærligheten som en del av den profesjonelle kompetanse som lå som en grunnmur i arbeidet ovenfor ungdommen, og at dette var et ansvar som også organisasjonen hadde for å fremme et godt faglig arbeid ovenfor ungdommen. Denne forståelsen av nestekjærligheten som de ansatte fremmer, ligger nærmere opp til Maturanas kjærlighets begrep, enn Arendts forståelse av kjærligheten som tilhørende bestemte lukkede rom. Maturana klassifiserer ikke kjærligheten inn i ulike former for kjærlighet med ulike egenskaper. Han mener at kjærlighet har de samme kjennetegnene uansett hva vi kaller kjærligheten, bare at den opererer i ulike relasjonelle forbindelser og dermed også får ulike uttrykk. Kjærligheten kan derfor ikke alene være avhengig av den enkeltes valg om å elske andre, men det handler om å leve og være i *kjærlighetens domene*, slik han uttrykker det. (Maturana & Verden-Zöller, 2008, s. 22,82,223). Det innebærer at kjærligheten har ulike vekstvilkår, og han hevder at kjærligheten praktiseres av de som har kultivert kjærligheten som en del av sin etiske handlemåte (Valera, 1999). Denne kultivering innebærer at omgivelsene har en innvirkning på i hvor stor grad kjærligheten kommer til syne i praktiske handlinger. Den er med andre ord en del av miljøet og omgivelsene. Her kan vi trekke sammenligninger med at tiltaket, eller den organisasjonen den ansatte jobber innunder, vil ha en innvirkning på hvordan den enkelte sosialarbeider praktiserer relasjonsarbeidet og blir gitt muligheter til å utføre en «kjærlighetsbærende praksis».

I dette tiltaket som er utgangspunktet for feltarbeidet, var nestekjærlighet en uttalt verdi i tiltaket. Det er tydelig at organisasjonens tydeliggjøring av nestekjærlighet som en

viktig strategi i det individuelle arbeidet med ungdommene, også hadde en innflytelse på de ansattes praksisutøvelse. Både gjennom at de selv var bevisste på dette som en del av kompetansen, og ungdommens fortellinger om opplevd kjærlighet i tiltaket. Likevel er det viktig å understreke at i barnevernets arbeid ovenfor ungdom, så vil nestekjærligheten først og fremst bidra til at ungdommene opplever seg sett og møtt på sine behov. I tillegg vil ungdommene være avhengig av et inkluderende samfunn som innlemmer de med sin bakgrunn og historie, i felleskap som skole og andre samfunnsinstitusjoner. Selv om nestekjærligheten vil ha sine begrensinger i å fungere som en inkluderingsstrategi for utsatte grupper, så kjennetegnes nestekjærligheten ved at den viser en ubetinget inkludering av enkeltindividet slik det er, uten krav om endring (se artikkel 3). Som jeg har vært inne på innledningsvis, så viser det seg at mange av de barn og familier som er de mest utsatte og som sliter med størst problemer, også blir værende i en belastet livssituasjon til tross for at barnevern og andre velferdstjenester har satt inn tiltak over tid i disse familiene (Clausen & Kristofersen, 2008; Marthinsen & Lichtwarck, 2013).

Nestekjærligheten har derfor sin berettigelse i barnevernet, særlig ovenfor de mest utsatte gruppene som ikke makter å endre sin livssituasjon, eller som har oppnådd å lykkes ut fra samfunnets forventninger til endringer. Som artikkel 1 viser, så er betydningen av å bli møtt både med respekt og barmhjertighet stor, uavhengig av muligheten for endring i familiens livssituasjon. Dette viste også intervjuene med ungdommene der de fortalte at kjærligheten hadde en betydning også når de mislyktes og ikke oppnådde målet om endring av atferd. Denne ubetingetheten ovenfor enkeltmennesket er en del av kjærlighetens vesen, slik Løgstrup beskriver det (Løgstrup, 1991). Kjærligheten vil derfor ikke stille betingelser om endring for at den skal virke, men den virker ved at man som medmenneske er til stede for å møte den andres behov, der behovet noen ganger kan være å holde den andres hånd. Kjærligheten vil derfor være betydningsfull i det enkelte møte, selv om endring av livssituasjonen ikke er innenfor rekkevidde fordi kjærlighetens tilstedeværelse vil være betydningsfull i seg selv.

5.2. Kjærlighet i form av anerkjennelse i barnevernets praksis

For å drøfte om kjærlighet som en form for anerkjennelse kan være en meningsfull tilnærming i arbeid med utsatte ungdom, vil det være hensiktsmessig å se nærmere på ungdommens historier og hva de formidler er viktig i hjelpen de får fra barnevernet. Som artikkel 2 viser, så er ungdommenes fortellinger sammensatt av perioder i livet da de opplevde seg mistilpasset i skolen, familielivet og i det ordinære fritidsmiljøet. Denne «utenfor følelsen» ble gjerne etablert i barneskolen der de beskriver at de ikke trivdes i timene, og de kom ofte i konflikt med lærere og medelever. Flere fortalte også om at de opplevde mobbing på skolen. Det negative forholdet til skolen eskalerte utover i ungdomsskolen, og flere av ungdommene fortalte at de brukte tid og krefter på å rømme

fra foreldre og skole for å komme seg vekk, og for å skjule seg og beskytte seg. Noen av ungdommene fortalte hvordan de etterhvert brukte vold for å beskytte seg selv, og for å få respekt i miljøet. Atferden deres var ofte knyttet til redsel for «de andre», hvor de opplevde en gjennomgående følelse av utrygghet og at voksne rundt dem ikke var til å stole på.

Disse historiene forteller om den kampen mange av ungdommene gikk igjennom for å bli sett av lærere, terapeuter, foreldre og medelever, der deres atferd ble den måten de kunne synes på av omgivelsene. Betydningen av å bli sett som «jeg er», var et av hovedbudskapene fra ungdommen på lik linje som dette også var et hovedpoeng i intervjuene av foreldrene i møte med barnevernet (artikkel 1). Det innebar å bli sett som noe mer enn sin atferd og sine problemer. Som det poengteres i artikkel 2, så er dette historier der ungdommene opplever fravær av anerkjennelse av seg som person og mangel på inkludering i felleskap som skole eller oppvekstmiljø. Disse historiene kan indikere formlene for ringakt (se fig 1, s. 105) som Honneth presenterer inntre ved fravær av anerkjennelse gjennom de tre hovedformene, kjærlighet, rett og solidaritet (Honneth, 2008, s. 139). Ved manglende anerkjennelse gjennom kjærlighet vil ringakt innebære fysiske krenkelser som i tillegg til vold, innebærer manglende fysisk beskyttelse og omsorg fra de nærmeste.

5.2.1. Hva kan kjærlighet i form av anerkjennelse bidra med i intervensjonen ovenfor ungdom?

Det er først og fremst kjærlighetens betydning for utvikling av selvtilit som er viktig å se nærmere på i oppfølgingsarbeid med ungdom i barnevernet. I Honneths kjærlighetsbegrep er utvikling av selvtilit den direkte konsekvens av å bli anerkjent gjennom kjærlighet (se fig 1. s.105). Denne umiddelbare emosjonelle bekreftelsen av den andre knyttes til foreldre – barn relasjonen, men også til andre nære familieliknede og vennskapelige relasjoner utover i voksenlivet. Dette innebærer en anerkjennelse av den unike personen slik man er, og man anerkjenner behovene til den andre (Honneth, 2008, s. 104). Denne anerkjennelse av personen vil derfor også ha en betydning når ungdommen skal ut livet som selvstendige deltakere i skole, og etter hvert i arbeidsliv. I oppfølgingsarbeid er ofte ungdommens deltakelse i blant annet skole og arbeid, de sentrale indikatorer om man har lyktes med intervensjonen, eller ikke (Christensen & Mauseth, 2007; Heggen & Øia, 2005; Helgeland, 2007).

Resultatene fra feltarbeidet i barnevernstiltaket Newpage, viste at historiene til ungdommene endret seg da de kom under oppfølging av barnevernstiltaket. Fra å være i en kaotisk og uoversiktlig tilstand, så begynte noen brikker å falle på plass som kunne være at de begynte å gå på skole, og de begynte med nye aktiviteter. Først og fremst var den store forskjellen for ungdommene at de fikk en person som fulgte dem opp på skole, arbeid,

eller fritid. Denne voksenpersonen var de fleste i utgangspunktet skeptisk til, men etter hvert ble den ansatte en samtalepartner som de deltok på nye aktiviteter sammen med. En de kunne besøke hjemme, spise pizza sammen med, og ha det hyggelig sammen med. Relasjonen ble gradvis etablert gjennom samvær og aktivitet. Det at ungdommene kom innunder en profesjonell regi der de fikk tilgang på en nær relasjon med en voksen, som også inkluderte kjærlighet og anerkjennelse, var forskjellen fra tiden før tiltaket startet, og tiden under oppfølging i tiltaket.

Intervjuene med ungdommene viste også hvordan denne voksenrelasjonen uttrykte kjærlighet på ulike måter. Behovet for å bli sett som den personen de var bak sin atferd, var stort. Det å bli bekreftet som en ungdom som hadde ressurser og egenskaper som andre satte pris på, bekreftet deres *jeg* og de begynte å tenke annerledes om seg selv. Dette bidro til å bygge identitet og selvtilitt til ungdommen. Analysene som ligger til grunn for artikkel 2, viser ungdommens utviklingsprosess (fig 1, artikkel 2), basert på den oppfølgingen de fikk i tiltaket. Relasjonen mellom ansatte og ungdom var gjerne det utgangspunktet som gav dem hjelp til å se seg selv hvem de var og hvem de ønsket å være i kontakten med andre rundt seg. En uttalelse som viser betydningen av det å finne nye identiteter, var jenta som sa at det viktigste hun fikk hjelp til; «var å finne meg i meg, hvem jeg var og hva jeg ville». Flere av ungdommene fortalte hva det betydde for dem å bli sett som de personer de var inne seg, bak atferds- uttrykkene. Denne anerkjennelsen av dem som personer ble et utgangspunkt for å bygge den selvtilitt som var nødvendig for at ungdommen selv kunne se at han/hun var en person som hadde noe å bidra med i fellesskapet, slik som uttalelsen til jenta overfor antyder. Denne grunnfølelsen av å være en person som tilhører et felleskap, som de opplevde i tiltaket, skapte erfaringer som ungdommen tok med seg i forhold utenfor tiltaket.

Kjærligheten uttrykte seg på flere måter slik det framkom fra feltarbeidet. Gjennom *fysisk bekreftelse*, som det å bli holdt rundt, få en klem, og gjennom lek og aktiviteter, opplevde ungdommene at de ansatte viste at de likte dem og var glad i dem. Denne fysiske bekreftelsen var den umiddelbare bekreftelsen som gjorde dem glad og åpen for kontakten med de ansatte. Kjærlighet fra de ansattes side ble også uttrykt ved at de ansatte viste *følelser ovenfor ungdommen og bekreftet ungdommens følelser*. Det handlet om på den ene siden at de ansatte viste dem sine følelser enten det var tristhet, glede eller medfølelse i situasjonen. På den andre siden bekreftet også de ansatte ungdommens følelser ved at de opplevde å bli sett hvordan de hadde det i livet, enten det var forholdet til foreldre, eller det var en fortvilelse over seg selv. Dette kan forstås som en emosjonell bekreftelse (Bowlby, 1996; Rogers, 1965), der de blir tatt på alvor for hvordan de har det følelsesmessig i tillegg til hjelp til sine konkrete problemer som de strevde med i hverdagen. Det handlet om å bli tatt på alvor i sin livssituasjon der ungdommen opplevde innlevelse og engasjement fra den voksens side. Disse beskrivelsene av kjærlighet ligger tett opp til den

familiære kjærlighet som Honneth beskriver, men skiller seg også fra den, ved at kjærligheten ikke knyttes til familiepersoner som er varige personer i livet til ungdommene, men den beskrives i kortvarige relasjoner med ansatte i et barnevernstiltak.

En annen side som beskrev kvaliteter i denne relasjonen var det *gjensidige* forholdet mellom ungdom og ansatt. Det at forholdet opplevdes gjensidig beskrev ungdommene ved at de merket at de ansatte hadde lyst til å være sammen med dem, likte dem og gav dem positiv respons på samværet. Ansatte beskrev noe av det samme ved at de opplevde glede, positiv respons og kjærlighet fra ungdommenes side når den gode relasjonen var etablert. En av de ansatte sa at det å oppleve denne responsen på at de betydde noe for ungdommen, var et frynsegode og belønning for å være i en slik jobb som var temmelig krevende. Det framkom i intervjuene med ansatte at det var også viktig for dem «å bli sett» som et medmenneske, venn og en fagperson som hadde noe å bidra med til ungdommen (artikkel 3). Honneth hevder at gjensidigheten mellom de to partene er avgjørende i en relasjon basert på kjærlighet. Kjærligheten vil representere et intersubjektivt samspill som danner grunnlaget for utvikling av selvillit fordi personen blir bekreftet som verdifull i sin uavhengighet av andre. Dette intersubjektive samspillet er bygd på gjensidighet i relasjonen, der man skaper et samspill og en dialog i felleskap. Slik sier han det:

Se på kjærligheten som et forhold av gjensidig anerkjennelse hvor det i første omgang er subjektens naturlige individualitet som blir bekreftet (Honneth, 2008, s. 46).

I en sosialarbeider – ungdom relasjon kan dette forstås som at begge parter har noe igjen for relasjonen, og de bekrefter hverandre. Relasjonen blir noe mer enn et vedtak fra barnevernet der det er bestemt at sosialarbeider skal følge opp ungdommen. Partene bekrefter hverandre som en «legitim andre», som Maturana (2008, s. 224) beskriver ved at den andre blir synlig og framstår som en unik person, og ikke en i mengden.

Det som i midlertidig ble beskrevet som det tydeligste kjennetegn på kjærlighet i den profesjonelle relasjonen både fra ungdom og ansatte, var at de ansatte var *utholdende i relasjonen* når ungdommen kjempet imot og ikke ville endre seg. Ungdommene hadde flere eksempler og historier som omhandlet at ansatte sto i det selv om ungdommen var tverr, vanskelig og ytet motstand. De understreket at det var da de tydeligst merket at de ansatte var glad dem (Se artikkel 2).

Jeg føler at han er glad i meg. Det merker jeg spesielt når jeg har gjort dumme ting. Da detter han litt ned, blir alvorlig, litt trist og begynner å snakke med meg at han bryr seg.

Hva er det som gjør at akkurat denne utholdenheten fra den ansattes side, blir det som ungdommen først og fremst trekker fram som en kjærlighetshandling? Utholdende relasjoner mellom ungdom og ansatt har flere paralleller til det intersubjektive samspillet mellom foreldre og barn, som Honneth beskriver gjennom Winnicotts objektrelasjonsteori (Honneth, 2008, s. 105-108). Denne interaksjonsprosessen mellom mor og barn blir beskrevet som en kamp der de løsriver seg fra tilstanden av å være en uddifferensiert enhet, til at de lærer å akseptere og elske hverandre som uavhengige personer. Barnet vil etter hvert rette aggressivitet mot moren når hun trekker seg unna og slik blir mer uavhengig barnet. Winnicott oppfatter denne aggresjonen som meningsfulle handlinger hvor spedbarnet ubevisst tester om moren tilhører sin virkelighet (Winnicott, 1995; Winnicott et al., 1997). Hvis moren står i denne motstanden uten å hevne seg, men ved samtidig å møte barnets behov, har mor bestått testen og barnet opplever at det er avhengig av den kjærlige hengivenheten fra en person som eksisterer uavhengig av barnet og som har egne krav. Det er dette som skaper en grunnleggende tillitt hos barnet der det opplever å bli elsket som et individ uten å være en symbiotisk enhet med moren. På denne måten blir barnet i stand til gjennom en følt intersubjektivitet, *til å være alene med seg selv* (Honneth, 2008, s. 109-110).

Det kan trekkes paralleller fra denne mor-barn beskrivelsen fra Winnicott, til relasjonen mellom ungdom og ansatt. Fra ungdommens ståsted kan deres motstand og aggressivitet betegne deres kamp om å teste om relasjonen virkelig holder. De ansatte som holder ut i denne perioden hvor de samtidig også bekrefter og imøtekommer ungdommens behov for felleskap, aktivitet og hjelp i hverdagen, består da denne «kjærlighetstesten». De ansatte drøftet også viktigheten av å være utholdende i arbeidet med ungdommen og samtidig bekrefte ungdommens «jeg» når det røyner på som verst. I artikkel 3 forteller en ansatt at kjærlighet er nettopp det å gjøre de tunge oppgavene som for eksempel å stå i en vekkesituasjon med en ungdom som nekter å gå på skole. Det innebærer å gjøre det hver eneste dag uten å gi opp ungdommen. Det er samtidig et poeng som understrekes av de ansatte, at slike oppgaver gjøres på en måte der man viser at man vil ungdommen godt, og at ungdommen blir sett i dette.

Honneth knytter altså først og fremst denne kampen om å bli elsket til utviklingspsykologien og til foreldre-barn enheten. Dette kan sees på som en isolert tenkning der kjærlighet befinner seg i den lukkede familieenheten og ikke utenfor husets vegger, dette til tross for at Honneth selv var opptatt av at denne formen for kjærlighet også finnes i andre relasjoner i voksen alder, uten at han spesifiserer hvilke type relasjoner det kan være snakk om. For mange av de barn og unge som er i barnevernet er det nettopp denne emosjonelle tilknytningen til foreldre som har fått seg en knekk ved at de har opplevd manglene bekreftelse av seg selv gjennom kjærlighet og anerkjennelse. Sosialarbeider-ungdom relasjon kan derfor forstås som en kompensasjon for de manglene de unge

har opplevd i sin relasjon til foreldrene. På den ene siden skal sosialarbeideren forsøke å kompensere for en foreldrerelasjonen. På den andre siden forventes det at sosialarbeideren skal inneha en profesjonell rolle som også innebærer en viss avstand til ungdommen. Denne dobbeltheten i sosialarbeiderrollen kom fram i intervjuene med de ansatte, der de påpekte at det å være profesjonell er også å tørre å komme nært ungdommene og vise følelser ovenfor ungdommene. Samtidig som de ikke ønsket å gå inn i foreldrenes sted. Dette forholdet mellom kjærlighet og profesjonalitet drøftes i avhandlingens avslutning.

Funnene fra denne studie viser at vi gjenfinner de samme kjennetegn for kjærlighet som en form for anerkjennelse i profesjonelle relasjoner i en barnevernspraksis, som man finner i familierelasjoner. Selv om kjærligheten fra de ansatte ikke er identisk med foreldrekjærligheten, så har den en del sammenfallende trekk. Det gjelder særlig den *utholdenhet* som både finnes i foreldre- barn relasjon, og i ungdom- ansatte forholdet som er beskrevet. Her er det verdt å merke seg at der Honneth begrenser utholdenhet i kjærligheten til foreldre-barn relasjonen, så utvider nestekjærligheten dette perspektivet ved at den ikke forholder seg til familiære forbindelser, men gjelder de mennesker man møter og inngår i en relasjon til. Løgstrup tar opp kjærlighetens egenskap til å være utholdenhetene i relasjonen mellom to personer, og han stiller spørsmål med hvorfor det er kjærligheten som er selve kjernen i den etiske fordringen der man står i en relasjon med en annen? Han svarer selv på dette spørsmålet ved å si at det er kun kjærligheten som har den egenskapen som gjør at man holder ut i vanskelige og krevende relasjoner med en annen. Den gjør at man ofrer noe for den andre, fordi den andre er viktigere enn en selv i denne situasjonen (Løgstrup, 1991, s. 170).

Dette perspektivet kan nok i større grad enn Honneths teori, forklare den utholdenhet i relasjonen man finner i en relasjon mellom ungdom og ansatt. Dette med bakgrunn i intervjuene med ungdommene der det kom fram at de ikke forventet foreldrekjærlighet i relasjonen til sosialarbeideren, men de ønsket å bli sett på som en venn og et medmenneske først og fremst. Feltarbeidet viser at hverken ungdommene eller de ansatte setter begrensninger i at kjærlighet er forbeholdt visse familiære forbindelser, men de omtaler kjærlighet som et element i relasjonen med de som de møter på sin vei i livet, enten det er familie, venner eller profesjonelle barnevernsarbeidere. For ungdommene var det å bli møtt med kjærlighet på denne måten, et viktig utgangspunkt for å gå videre i et samarbeid med de ansatte og barnevernet.

5.3. Kjærlighet, rett og solidaritet

Hva når ungdommen har etablert en god relasjon med de ansatte og de opplever seg bekreftet gjennom kjærlighet og anerkjennelse? Er de da trygge nok i sin individualitet til å bli inkludert og ta del i samfunnsfelleskap på en selvstendig og autonom måte? Kjærlighet vil i så måte ikke være nok i seg selv. Med kunnskap om ungdommens bak-

grunn der de fleste over år har slitt med mistrivsel i skolen og har utviklet sosiale og atferdsmessige problemer, så må det mer til enn anerkjennelse gjennom kjærlighet for å hjelpe ungdommen til full deltakelse i samfunnet. De neste formene for anerkjennelse i Honneths teori kan bidra til å se en sammenheng mellom kjærlighet og ungdommens videre vei for selvstendig deltakelse i samfunnet. Her vil jeg ta utgangspunkt i tiltakets oppfølging av ungdommene sett i lys formene for anerkjennelse gjennom kjærlighet, rett og solidaritet.

Barnevernstiltaket som er utgangspunktet for denne studien, viser en praksis som har døgntilgjengelighet for ungdommen, der ungdommens liv i sin helhet er i fokus. Det innebar oppfølging av ungdommene på ulike arenaer som skole, vennemiljø, familieliv og kontakt med det øvrige hjelpeapparatet. Tiltakets utforming med en fleksibel tilgjengelighet for ungdommen, var de rammene som gjorde det mulig å følge ungdommen gjennom de vanskelige situasjonene de møtte på skolen, gjennom arbeid og i oppvekstmiljøet. Det å lykkes med å hjelpe ungdommene på en positiv utviklingsvei, var derfor avhengig av den enkelte sosialarbeiders ferdigheter til å bygge relasjoner med ungdom, og i tillegg var det sentralt at tiltaket tilrettela for en fleksibel og personlig oppfølging av den enkelte ungdom. Det innebar blant annet døgkontinuerlig tilgjengelighet pr. telefon for ungdommen til sin kontaktperson. Det at ungdom kunne kalle tiltaket for sin «familie» eller sosialarbeideren for en «storebror» eller en «storesøster», viste hvordan nærhet og personlig involvering ble en del av praksisen i tiltaket, og ikke bare en privat praksis fra den enkelte sosialarbeider.

For ungdom i barnevernet som denne studien representerer, vil den store utfordringen være å gi ungdommene god nok hjelp til en fullverdig deltakelse i samfunnet gjennom utdanning og arbeid, også etter at tiltaket er avsluttet. Dette vil i Honneths anerkjennelsesløp innebære de to neste formene for anerkjennelse gjennom *rett og solidaritet* (fig 1, s.105)). Det å bli anerkjent gjennom *retten* vil si at ungdommen blir ansett som borger med rettigheter og plikter i samfunnet. Det vil i praksis bety at ungdommen blir en «borger» som tilpasser seg samfunnets regler og struktur, som vil innebære blant annet å avstå fra kriminelle handlinger. En del av denne retten er også retten og plikten til skolegang. Denne studien bekrefter også det som andre studier viser, at ungdom som er under oppfølging av barnevernet har en manglende tilhørighet og integrasjon i skolesystemet (Seeberg, Winsvold, & Sverdrup, 2013). Flere av ungdommene som ble intervjuet, forteller om at de nærmest sluttet på skolen i 9 og 10 klasse. Andre studier viser at barn og unge som er i kontakt med barnevernet i langt mindre grad fullfører videregående skole enn andre. Som en konsekvens av manglende skolegang, er disse unge også overrepresentert blant arbeidsledige og de som mottar trygdeytelser (Clausen & Kristofersen, 2008). Manglende familienettverk og støtte hjemmefra viser seg å ha betydning for hvordan de unge gjennomfører skolegangen og tar del i arbeidslivet (Fauske, 2011).

Det å hjelpe familier og unge ut av klientkarrierer, og det å forbli i marginaliserte livssituasjoner er i stor grad en krevende oppgave som velferdstjenestene ikke i stor grad har lyktes med (Marthinsen & Lichtwarck, 2013; Uggerhøj, 1995). I arbeidet med ungdom i barnevernet har mye av innsatsen vært konsentrert om ungdommens rett og plikt i samfunnet til å innpasse seg samfunnets forventninger om skolegang og deltakelse i arbeid. Herunder Honneths form for anerkjennelse gjennom *retten*. I barnevernet har både den økonomiske og faglige innsatsen i stor grad vært innrettet mot ungdommens atferd i samfunnet, der det å endre en normbrytende atferd har vært målet i mange av de nye tiltakene i barnevernet (Andershed, Andershed, & Weihe, 2007). Denne innsatsen har vært omfattende, uten at ungdommens behov for anerkjennelse gjennom kjærlighet har vært tatt med som en nødvendighet i arbeid med ungdommen. Det grunnleggende arbeidet med å bygge ungdommens selvtilit har ofte vært tatt for gitt, der spørsmålet om hvem som skal bekrefte og møte ungdommen på dette området ofte ikke blir stilt. Varige endringer i livssituasjonen til den enkelte vil også kreve et grunnleggende arbeid med å bygge ungdommens selvtilit slik at de blir i stand til å gå videre som en «borger» med rettigheter og plikter i samfunnet. I arbeidet med den unge vil det handle om i tillegg til å hjelpe ungdommen til å fullføre utdanning, også innebære å hjelpe ungdommen til å bli i stand til å ta imot læring gjennom utdanningssystemene for igjen være aktuell på arbeidsmarkedet. Det er her den personlige oppfølgingen av enkeltungdom blir avgjørende for å gi ungdommen erfaringer av positive samhandlinger med andre i samfunnet.

Dette er igjen avhengig av at samfunnet og omgivelsene inkluderer ungdommen. I anerkjennelsesformen *solidaritet*, ligger omgivelsenes ansvar for å anerkjenne ungdommen med sine særegenheter, som innebærer en inkludering i solidariske felleskap for dermed å oppnå en sosial anerkjennelse som fullverdig samfunnsborger. Denne anerkjennelsen går ut over anerkjennelse gjennom kjærlighet og rettigheter, men er samtidig også avhengig av en grunnleggende anerkjennelse på disse to områdene. Det innebærer at ungdommene trenger noe mer enn å bli anerkjent gjennom kjærlighet i sin individualitet. Det er her kjærligheten har sin begrensing, men også sin mulighet. Begrensingen ligger i at kjærligheten først og fremst utspiller seg i relasjonen mellom to parter, og muligheten er at denne anerkjennelsen også leder an til en videre anerkjennelse av personen på neste nivå som et rettsindivid, og videre som en selvstendig deltaker i felleskapet (se figur 1.s 105).

I barnevernets praksis vil en fullverdig anerkjennelse derfor innebære en tilrettelegging for skolegang der samarbeid mellom skole, barnevern og foreldre vil være sentralt for å gi ungdommene mulighet til deltakelse i skolen på lik linje med andre barn og unge. I denne sammenheng kan den utholdenhet som ungdommene uttrykker som et kjennetegn på kjærlighet i det profesjonelle arbeidet, også peke på «utholdende systemer» som

ikke slipper ungdom som kan ha store problemer med å fullføre skolegangen enten det er på barne- og ungdomsskole, eller videregående skole (Thrana, Anvik, Bliksvær, & Handegård, 2009). Det vil innebære fellesskap som inkluderer og holder ut med personer som også utfordrer systemene, som ungdommens kamp mot skolesystemet er et godt eksempel på (artikkel 2). De vil med andre ord være avhengig av en tillitsrelasjon til myndigheter som skole og andre samfunnsinstitusjoner for at de skal komme i en posisjon der samarbeid med disse instansene er mulig. Denne tilliten bygger på at de selv føler seg anerkjent av de samme instanser for at *de skal la seg inkludere*. For at denne tillitsrelasjon mellom for eksempel skole og ungdom skulle komme på plass, var det nødvendig med hjelp fra tiltaket til å gjenopprette forhold som tidligere har vært konfliktfull eller vanskelige på ulike måter. Etter at de selv har lagt ned sin kamp mot omgivelsene, er inngangen til disse miljøene mulige igjen ved at de blir gitt muligheter av skole, lærere og foreldre, til å begynne på nytt, om ikke med blanke ark, men ved at omgivelsene inkluderer dem i fellesskapet igjen med sin bakgrunn og historie.

Denne gjenopprettelse og forsoning med omgivelsene som Honneth indikerer, kan forklares ved å se nærmere på kjærlighetens egenskap til å endre forhold og relasjoner mellom mennesker, som er et av kjennetegnene på kjærligheten beskrevet av flere forfattere (Arendt, 1996; Averill, 1985; Odent, 2001). Dette drøfter Hanna Arendt, som omtaler kjærligheten som en kraft som kan føre til en forløsning mellom mennesker. Hun peker spesielt på forholdet mellom kjærlighet og tilgivelse som ofte ligger som en forutsetning for å gjenopprette brutte forhold. I dette ligger *det ugjenkallelige ved det som er gjort og makten til å tilgi*. Hun forklarer at det er kjærligheten som har evnen til å tilgi fordi kjærligheten er rettet mot hvem noen er. Det er personen som blir tilgitt. Det handler ikke om å glatte over handlingene og utviske forskjellen på rett og urett, men kjærligheten kjennetegnes av at den avslører personen ved å se personen, uavhengig av gjerningene (Arendt, 1996, s. 248). Det er verdt å bemerke at Arendt foretrakk å begrunne tilgivelsen i begrepet *respekt* da hun hevdet at kjærligheten inntraff svært sjeldent. Hun uttrykte at «*kjærligheten er bare herre over et trangt tildelt rike*». Den personlige relasjonen der man tilgav, innebar en grunnleggende *aktelse* for individet.

Enten man knytter tilgivelsesviljen til kjærlighet eller respekt for personen, så kan dette perspektivet belyse ungdommens fortellinger om gjenopprettelse av brutte relasjoner med andre. Denne gjenopprettelsen av relasjoner enten det var i familien eller med skolen, var viktig for deres videre deltakelse i samfunnet. Det vil bety at personen anerkjennes som en fullverdig deltager i fellesskapet til tross for hvordan personen er, eller hvilken historie som ligger bak. Dette er helt sentral for at personen skal oppleve seg verdsatt som menneske (Honneth, 2008, s. 130-139; Maturana & Verden-Zöllner, 2008).

Honneths teori kan på mange måter hjelpe til å identifisere de behov ungdommene har for anerkjennelse og deltakelse, men kan stå i fare for å bli for skjematisk i framstillingen av ungdommens utviklingsprosess, da deres historier vil være sammensatt av mange forhold der ungdommene kanskje i perioder opplever seg inkludert, og i andre perioder opplever de isolasjon og følelsen av å være «utenfor» fellesskapet. Virkeligheten vil for ungdommene være mye mer sammensatt, kompleks og variert enn hva som er mulig å fange opp i en teori som er faseinndelt som Honneths teori er. Likevel så kan teorien om anerkjennelse gjennom kjærlighet, rett og solidaritet gi viktige innspill til barnevernets praksisutøvelse som tydeliggjør sammenhengen mellom anerkjennelse av ungdommen i et intersubjektivt forhold gjennom kjærlighet, og deres muligheter for deltakelse i samfunnet både som et rettsindivid og selvstendig deltakelse i ulike fellesskap som skole og arbeid. Nedenfor er faseinndelingen og innholdet i de tre formene for anerkjennelse skissert opp og satt i sammenheng med barnevernets praksis. Her er den empiriske delen fra feltarbeidet plassert i den nederste kolonnen.

Former for anerkjennelse	Kjærlighet	Rett	Solidaritet
Kjennetegn Anerkjennelsesmåte	Emosjonell aksept/hengivenhet av personen,	Tilskrives en rettsstatus, respektert og selvstendig	Deltakelse i fellesskap, Sosial verdsetting
Personlighetsdimensjon	Behovs og affektnatur	Moralsk tilregnelighet	Ferdigheter og egenskaper
Praktisk selvforhold Utvikling av	Selvtillit	Selvrespekt	Selvverdsettelse
Former for ringakt/ truede personlighetskomponenter	Fysiske krenkelser - Tap av tillit til seg selv Sammenbrudd av tillit til den sosiale verden	Rettighetsberøvelse og ekskludering – krenker den sosiale integritet	Nedverdiggelse og krenkelse – frarøvet verdighet og ære
Anerkjennelse i barnevernets praksis	- Å bli sett - Fysisk bekreftelse, (klem, holde rundt, samvær) - Utholdenhet i relasjonen - Gjensidighet i relasjonen - Bekrefter ungdommen og gir dem selvtillit	Rettledning Atferd - Deltakelse i skole og arbeid - Ansvarlig ovenfor samfunnets normer	- Inkludering av ungdom i fellesskap - Gjenopprettelse av brutte relasjoner - Selvstendig deltakelse på arenaer som fritid, vennskap, familieliv, skole eller arbeid. - Forsoning og tilgivelse
Kjærligheten bidrar til		Utholdende relasjoner	

Figur 1. Viser Honneths modell for anerkjennelse og hva som kjennetegner de tre hovedformene for anerkjennelse. Den første raden peker på ulike anerkjennelsesmåter, som forteller om hvordan anerkjennelsen synliggjøres. Den neste raden viser personlighetsdimensjonen som peker på hvilke områder i menneskets personlighet som berøres av anerkjennelsen. Raden som kalles; praktiske selvforhold er sentral for å forstå ungdommens utvikling der anerkjennelsen i de ulike formene frembringer selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse. Modellen viser også hvordan ringakt kan framkomme innenfor de ulike formene for anerkjennelse som oppstår ved fravær av anerkjennelse. Siste rad i modellen viser hvordan resultatene fra denne studie kan settes i sammenheng med Honneths anerkjennelsesbegrep. Her konkretiseres innholdet i anerkjennelsesbegrepet med bakgrunn i ungdom og ansattes utsagn. Her er det også fremhevet hva kjærlighet kan bidra til i arbeidet med ungdom i barnevernet.

5.4. Har vi plass til kjærlighet i dagens barnevern?

Resultatene fra denne studien har vist kjærlighet som en emosjonell bekreftelse av de unge i et barnevernstiltak der kjærlighet ved å bekrefte dem som personer, har bidratt til å gi dem økt trygghet og selvtillit. Gjennom perspektivene; kjærlighet som nestekjærlighet og kjærlighet som en form for anerkjennelse, har prosjektet undersøkt betingelsene for en praksis i barnevernet, der kjærlighet inngår som en del av den barnevernsfaglige kompetanse (artikkel 3). Likevel vil en praksis der kjærlighet ansees som en del av den barnevernsdaglige kompetansen, være avhengig av at kjærlighet gis plass og rom i det daglige arbeidet. Jeg vil avslutningsvis drøfte hvilken plass kjærlighets kan ha i barnevernet med de konsekvenser det vil gi for barnevernet som organisasjon, og for den profesjonelle sosialarbeiderrolle.

5.4.1. Barnevernets utfordringer

Barnevernet har som jeg viste til innledningsvis, økt i antall klienter og blitt en omfattende byråkratisk organisasjon som har lagt sterk vekt på implementering av nye metoder og evidensbaserte tiltak, særlig ovenfor gruppen ungdom med atferdsvansker (Christensen & Mausest, 2007; Ogden & Hagen, 2009). Barnevernets satsning på kompetanseheving og utvikling av nye metoder og tiltak, har vært nødvendig for å møte den sterke veksten i antall klienter i barnevernet og de sammensatte oppgavene og utfordringer i dagens barnevern (NOU 2012:5; SSB, 2011). Til tross for stor satsning på omorganisering og kompetanseheving i tjenester og tiltak, er det verdt å merke seg at senere barnevernsforskning viser at de mest utsatte i barnevernet, med størst hjelpebehov, fremdeles ikke opplever å få hjelp for å komme seg ut av en belastet livssituasjon (Marthinsen & Lichtwarck, 2013).

Intervjuundersøkelsen med foreldrene, viste at flertallet av foreldre i barnevernet opplevde negative emosjoner i møte med barnevernet, der de spesielt peker på at de blir

oversett, ikke lyttet til, og de føler utrygghet i møte med barnevernet (artikkel 1). I lys av hvordan barnevernet oppleves av både foreldre og barn, er det betimelig å spørre om en kjærlighetsbærende tilnærming som ungdommene i denne undersøkelsen peker på, har vært oversett og en manglende dimensjon i dagens barnevernspraksis? Oppmerksomheten og etterspørselen etter kjærlighet i barnevernets praksis både fra ungdom selv, og fra blant annet Barnevernspanelet, gir indikasjoner på at dette har vært et forsømt område som det nå er et ønske om å trekke inn som en viktig dimensjon i barnevernsarbeidet (Barnevernspanelet, 2011; Barnevernsproffene, 2011; Prop. 106L (2012-2013)). For barnevernet som organisasjon er denne diskusjonen nødvendig med bakgrunn i barnevernets samfunnsoppdrag som innebærer å utøve omsorg for de mest utsatte barn i vårt samfunn. Barnevernets oppgave innebærer i mange tilfeller å gripe inn i den nære «kjærlighetsrelasjonen» mellom foreldre og barn, og imøtekomme barnet på de mangler som det enkelte barn skulle ha for grunnleggende omsorgs og oppdragsbehov (Nygren, 1997). Muligheten for å utøve en praksis som legger opp til å fremheve de verdier som kjærligheten bygger på, vil være avhengig av en organisasjon som er opptatt av å fremme medmenneskelige kvaliteter i relasjonen.

De ansatte viste hvordan organisasjonen de jobbet innunder hadde en innvirkning på om de opplevde at det var rom for å utøve kjærlighet ovenfor ungdommene. De ansatte gav eksempel på dette da de fortalte at det å gi sitt mobilnummer til en ungdom når de jobbet i et offentlig tiltak, ble ansett som å gå over grensen for å være privat, og de kunne bli stemplet som uprofesjonelle hvis de gjorde det. Samtidig ble det oppfattet som naturlig og som en del av jobben i det private tiltaket. Redselen for å bli stemplet som ikke faglig god, eller uprofesjonell kunne derfor føre til at sosialarbeideren drev en skjult praksis av omtanke og omsorg for ungdommen. Dette indikerer på at en kjærlighetsbærende praksis ikke alene vil være avhengig av egenskaper eller holdning hos den enkelte sosialarbeider, men vil også være situert i den forstand at kjærlighet kan få bedre vilkår i noen miljøer framfor andre (artikkel 3). Her kan Maturana gi noen viktige innspill for å forstå forholdet mellom omgivelsene (barnevernsorganisasjonen) og den enkelte yrkesutøver. Han beskriver at kjærligheten har ulike vekstvilkår og hevder at kjærligheten praktiseres av de som har kultivert kjærligheten som en del av sin etiske handlemåte (Maturana & Verden-Zöller, 2008; Valera, 1999).

Denne kultiveringen innebærer at omgivelsene har en innvirkning på i hvor stor grad kjærligheten kommer til syne i praktiske handlinger. Han beskriver videre at kjærligheten må vannes og gis næring, hvis den skal ha mulighet til å ha en plass i miljøet og omgivelsene (Maturana, 2004). I overført betydning kan dette peke på hvilke områder barnevernet har satt inn økonomiske og faglige ressurser, og dermed også hvilke områder som er blitt «vannet» og kultivert. Oppbyggingen av det statlige barnevernet etter reformen i 2004, har lagt et sterkt trykk på å bygge ut barnevernet som byråkratisk organisasjon

der kvalitetssikringssystemer som sikrer drift av tiltak og institusjoner, har vært mye av begrunnelsen for å etablere det statlige barnevernet (St.meld. nr. 40 (2001-2002)). Evalueringer av reformen har vist at denne innsatsen ikke har svart til forventningene om et bedre barnevern i kommunal sektor, og myndighetene er nå i ferd med å bygge ned deler av det statlige barnevern, og overføre mer av ansvaret for barnevernet til kommunene (Gautun, 2009; Rambøll, 2012). Slik sett kan man hevde at mye av oppmerksomheten, fokuset og ressursene har vært rettet mot det strukturelle barnevernet, og mindre rettet mot hva som oppleves som et godt barnevern for foreldre og barn som er i kontakt med barnevernet. Med andre ord; hvordan velferdsvirksomhetene organiseres og struktureres blir i hovedfokus, fremfor hvordan de ulike tjenestene og tiltakene utfører sin praksis ovenfor brukerne. Dette drøfter blant annet Ricard Sennett når han beskriver hvordan velferdsreformer minimaliserer den emosjonelle kontakten mellom klient og sosialarbeider. Han beskriver at i utvikling av offentlige velferdstjenester som er velfungerende som byråkratisk modell, så ligger det en fare i at de kan bli stående uten medfølelse og nærhet til klientene som de er satt til å betjene (Sennett, 2003, s. 140-143).

Å innføre kjærlighet som en kjernekompetanse i barnevernsarbeidet som beskrives i artikkel 3, vil derfor innebære en endring av praksis som implisitt vil bety endringer av fokus og satsning fra barnevernsmyndighetene, og fra den enkelte barnevernstjeneste i kommunene. Det vil blant annet innebære en praksis som legger til rette for en fleksibel tilgjengelighet ovenfor barn og unge som trenger hjelp, og satsning på tiltak som bygger på langvarige relasjoner med ungdommene. Sist men ikke minst vil det også bety å ta diskusjonen på nytt igjen hva det innebærer å være en profesjonelle sosialarbeider, og det vil være viktig å konkret drøfte hvordan kjærlighet kan inngå i den profesjonelle rolle og i den enkelte tjeneste.

5.4.2. Kjærlighet og den profesjonelle rolle

Kjærlighet vil likevel først og fremst befinne seg i møtet mellom enkeltmennesker. Det er i relasjonen mellom foreldre, unge og barnevernsarbeider at kjærligheten har mulighet til å utøves og oppleves, slik som er beskrevet i denne studie. Dette møtet mellom to mennesker beskrives som kjernen i Løgstrups etikk, og er det stedet hvor de etiske vurderingene finner sted og de etiske handlingene utføres (Christoffersen, 2008). Som denne studien har vist, så utfordrer kjærligheten den profesjonelle rolle på flere områder. Et av disse områdene var gjensidigheten i relasjonen mellom ungdom og ansatt, som ble beskrevet som et av kjennetegnene på kjærlighet. Som Honneth påpeker, er *gjensidighet* i relasjonen avgjørende i en anerkjennende relasjon. Begge parter vil i en slik tilnærming måtte gi noe av seg selv, og vise hvem man selv er (Honneth, 2008, s. 46). Gjensidigheten beskrevet slik er et eksempel på kvaliteter i relasjonen som kan stå i et motsetningsforhold til det man forbinder med profesjonalitet, der man som

tjenesteyter for velferdsstaten nettopp skal utvise en tydelig distanse mellom rollen som profesjonell tjenesteyter og klient (Bleiklie, Jacobsen Dahl, & Thorsvik, 1997). Dette motsetningsfulle forholdet mellom en offentlig tjeneste som er bygd på prinsippene for profesjonalitet som samtidig skal yte tjenester som innebærer omsorg og kjærlighet, viser spenningsforholdet i helse og sosialtjenestene som både indikerer nærhet og distanse (Beckman, 1981; Henriksen, 2006).

I dette spenningsforholdet står sosialarbeideren og skal utøve et etisk skjønn som både skal ivareta den enkelte bruker, og forventningene om profesjonalitet fra organisasjonens side. Dette utfordrer etikken og dømmekraften til den enkelte sosialarbeider som ofte i tjenester som barnevern og andre velferdstjenester, kommer svært tett innpå den enkeltes problemer og livskriser. Som vi har sett i denne studie, så er møtet i barnevernet mellom sosialarbeider og barn eller foreldre, i stor grad et emosjonelt møte hvor det som oppleves som sårbart og vanskelig i livet, blir kastet lys over fra barnevernet (artikkel 1). I dette møtet berøres forholdet mellom profesjonalitet og kjærlighet, hvor dømmekraften til sosialarbeideren blir et barometer for den etiske vurdering i hvert enkelt tilfelle. For den enkelte sosialarbeider vil vurderingen ligge i hvor stor nærhet, engasjement og følelsesmessig involvering det er rom for i den profesjonelle rolle, og hva vil være etisk riktig og godt for den enkelte bruker og sosialarbeider?

En annen utfordring for sosialarbeideren er at barn og ungdom i barnevernet ofte møter mange ulike voksne i ulike roller som saksbehandlere, miljøterapeuter, støttekontakter og behandlere. I tillegg er det også ofte et stort utskifte av ansatte i de ulike rollene (Egelund & Vitus, 2007). Kortvarigheten og gjennomstrømmingen av ulike voksne i tjenestene gjør det vanskelig å etablere gode relasjoner, og kan derfor også bli et argument for at det er vanskelig å involvere seg nært en ungdom i frykt for at han/hun skal knytte seg for sterkt til en voksen, som bare er inne i livet til den enkelte en kort tid. Ungdommene var opptatt av dette spørsmålet og de poengterte at til tross for at relasjonene kunne være kortvarige, så var det viktigste for dem at de møtte voksne som brydde seg i det enkelte møte på en oppriktig og ekte måte. Dette mente de til tross for at de helst ønsket seg mer varige relasjoner og færre voksne å forholde seg til. Dette fordrer en innstilling av nærhet i det enkelte møte uten at man har en garanti for at kontakten vil vare. Dette er enklere sagt enn gjort, da også de ansatte som vi så igjennom intervjuene, hadde et behov for å oppleve at de gjorde en god jobb og hadde muligheten til å bidra til en positiv endring i livet til ungdommen. Dette var viktig for de ansatte for at de selv skulle føle seg anerkjent som gode fagarbeidere (artikkel 3).

En annen side som vanskeliggjør det å innlemme kjærlighet som en del av den profesjonelle praksis i barnevernet, er forventningene som ligger til de profesjonelle utøverne om hva det betyr å utøve kjærlighet i en profesjonell praksis. Det historiske tilbakeblikket på hvordan kjærlighet er beskrevet i barnevernsarbeid (kap.2.1), peker på at kjærlig-

het forbindes først og fremst med en foreldrekjærlighet der kjærligheten forklares som en emosjonell tilknytningsrelasjon mellom foreldre og barn, noe som Honneth også bygger sitt begrep om kjærlighet som anerkjennelse på. Jeg vil hevde at en ensrettet forståelse av kjærlighet som «foreldrelignede kjærlighet», kan samtidig være til hinder for å se kjærlighet som en del av den profesjonelle utøverens rolle. Det å forvente og slik «kreve» bestemte følelser og tilknytning mellom ungdom og sosialarbeider, vil være en krevende om ikke en umulig oppgave (Neumann, 2012). Det er her nestekjærligheten utfyller dette rommet mellom den familiære kjærligheten og den profesjonelle relasjonen. For i nestekjærligheten er det mulig å utvise kjærlighet uavhengig av en emosjonell tilknytningsrelasjon som ligger i foreldre-barn forholdet. I følge intervjuene med ungdommene, så er forventning om «foreldrekjærlighet» fra barnevernsarbeidere i liten grad et tema fra deres side. Det de understreket spesielt er utholdenhet som et kjennetegn på kjærlighet, noe som vi både finner igjen i nestekjærligheten og ikke minst som også inngår som en av ferdighetene i sosialarbeiderrollen, da særlig som et sentralt element i miljøterapien i barnevernsinstitusjoner (Larsen, 2004; Vatne, 2006).

Her viser ungdommens og ansattes vektlegging av utholdenhet en sammenheng mellom kjærlighet og profesjonalitet ved at kjærligheten «utholder» det å stå i relasjoner der det kan være motstand og konflikt (artikkel 2). Kjærligheten gir ikke etter, men sosialarbeideren blir værende i relasjonen selv om det er konfliktfylt og vanskelig i perioder. Dette krever en villighet og ønske fra sosialarbeiderens side om å la seg selv endre for å møte barn og familier som utfordrer en faglig, følelsesmessig og etisk (Banks, 1998; Øvrelid, 2008). Nestekjærligheten i sitt vesen krever ikke endring av den andre, men den krever en endring av den som utfører den ved at den oppfordrer til å ta sin personlige etikk opp til vurdering, og en villighet til å gå kanskje ett skritt lenger enn man hadde tenkt i utgangspunktet.

Det å anse kjærligheten som en kjernekompetanse i arbeidet med barn og unge i barnevernet, vil bety at kjærligheten også vil ha en innflytelse på de andre kompetanseområdene som relasjonskompetansen, faglig kunnskap og praktiske ferdigheter (artikkel 3, fig 1). Det å innlemme kjærlighet som en del av barnevernets praksis vil derfor innebære å inkludere de etiske og moralske vurderingene sosialarbeideren står ovenfor i det daglige arbeidet med barn og familier, og på denne måten *kultivere kjærligheten* (Maturana & Verden-Zöller, 2008). Der vanningen består av å la kjærlighet inngå som en del av verdigrunnlaget og som en del av praksisutførelsen.

Denne avhandlingen har fra ulike innfallsvinkler dokumentert hva kjærlighet kan innebære i en barnevernspraksis. Studien har påpekt nødvendigheten av å anse kjærlighet som en del av den barnevernsfaglige praksis, med de konsekvenser det også vil ha for forståelsen av den profesjonelle rolle og den faglige tilnærmingen i de enkelte barnevernstiltak. For barn og unge i barnevernet vil spørsmålet om det er plass og rom for kjærligheten i barnevernet kanskje være unødvendig å stille. Da det i deres ånd heller ville være mer naturlig å

spørre om barnevernet har noe annet valg enn å ta barn, unge og foreldres stemmer på alvor og legge til rette for en praksis som trolig på sikt vil gi et bedre barnevern for den enkelte.

Avsluttende ord

Jeg vil avslutte med den aller beste beskrivelsen som understreker denne avhandlingens hovedpoeng om hva kjærlighet i en profesjonell rolle kan innebære. Den er fra en ung jente som viser gjennom sin erfaring forskjellen på en relasjon med og uten kjærlighet.

Det er mest vanlig for de som har tiltak for ungdom å snakke veldig bok, og ikke fra hjertet. De lager opplegg og har metoder, men ungdom ønsker seg ikke dit. De kan være hyggelige, men de er ikke helhjertet, de er halvhjertet for de tør ikke komme for nær ungdommen i tilfelle de får for god kontakt og finner ut at de ikke er i stand til å hjelpe ungdommen. De beskytter seg selv for å ikke bli for involvert, i tilfelle de blir skuffa.

Slik er relasjonen preget av kjærlighet:

Da er det gjensidig fra begge og det er da kjærligheten kommer. Det er da du skjønner at dette er veldig fint. Da har man lyst til å være sammen. Det er da du blir sett. Ja, hun gjør jobben sin, arbeidet sitt, men hun gjør det fra hjertet.

Litteratur

- Aadland, E. (1997). *"Og eg ser på deg-": vitenskapsteori og metode i helse- og sosialfag*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Aamodt, L. G. (1997). *Den gode relasjonen: støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Allertsen, L. M., & Kalve, T. (2006). *Innvandrerbarn i barnevernet 2004*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Andershed, H., Andershed, A.-K., & Weihe, H.-J. W. (2007). *Normbrytende atferd hos barn: Hva sier forskningen?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer -en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Norges Barnevern*, 87(3), 140-151.
- Arendt, H. (1996). *Vita activa: det virksomme liv*. Oslo: Pax.
- Arendt, H., Scott, J. V., & Stark, J. C. (1996). *Love and Saint Augustine*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Aubert, A.-M., & Bakke, I. M. (2008). *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Averill, J. R. (1985). The social construction of emotion: With special reference to love. I K. J. Gergen & K. E. Davis (Red.), *The social construction of the person* (s. 89-109). New York: Springer-Verlag.
- Backe-Hansen, E. (1999). Hva slags kunnskap om og forståelse for barn må vi ha for å kunne vurdere barns deltakelse i forskning? I R. Bugge (Red.), *Etikk og forskning med barn*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem: en kunnskapsstatus*. Hentet fra http://www.nova.no/asset/4330/3/4330_3.pdf
- Backe-Hansen, E., Havik, T., & Grønningsæter, A. B. (2013). *Fosterhjem for barns behov* (NOVA rapport nr. 16). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Banks, S. (1998). Professional Ethics in Social Work - What Future? *British Journal of Social Work*, 28, no 2, 213-231.
- Barlow, C., & Barry L, H. (2007). What About Feelings? A Study of Emotion and Tension in Social Work Field Education. *Social Work Education*, 26(4), 399-413.
- Barnevernpanelet (2011). *Barnevernpanelets rapport*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf
- Barnevernsproffene. (2011). *Stortingsmelding nr.1. Fra barn og unge i Norge. Det gode barnevernet* Forandningsfabrikken

- Baumeister, R. F. (1991). *Meanings of life*. New York: Guilford Press.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (1995). *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity Press.
- Beckman, S. (1981). *Kärlek på tjänstetid: om amatörer och professionella inom vården* (Rapport nr. 17). Stockholm: Arbetslivscentrum
- Benard, B. (2006). Using strengths-Based Practice to tap the Resilience of Families. I D. Saleebey (Red.), *Strengths Perspective in social Work Practice* (s. 197-220). Boston: Allyn & Bacon
- Berlant, L. (2000). *Intimacy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bilson, A. (2007). Promoting compassionate concern in social work: Reflections on ethics, biology and love. *British Journal of Social Work*, 37(8), 1371-1386. doi: 10.1093/bjsw/bc1060
- Blaikie, N. (2007). *Approaches to social enquiry: advancing knowledge* (2. utg.). Cambridge: Polity.
- Bleiklie, I., Jacobsen Dahl, K., & Thorsvik, J. (1997). *Forvaltningen og den enkelte*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bowlby, J. (1996). *At knytte og bryde nære bånd: tilknytning og tab, selvtilid og sorg*. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Bradt, L., & Bouverne-De Bie, M. (2009). Social Work and the Shift from Welfare to Justice *British Journal of social Work*, 39, 113- 127.
- Bunkholdt, V. (2003). *Tilknytning og tilknytningsproblemer* (Temahefte nr. 16). Oslo: Norsk fosterhjemsforening.
- Bunkholdt, V. (2004). *Fosterhjemsarbeid: fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo: Gyl-dendal akademisk.
- Chapman, M. V., Wall, A., & Barth, R. (2004). Children's voices: The perceptions of children in out-of-home care. *American Journal of Orthopsychiatry*, 74(3), 293-304
- Christensen, B., & Mauseth, T. (2007). Multisystemisk terapi: familie og nærmiljø-basert behandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44(9), 1095-1106.
- Christoffersen, S. A. (1999). *Etikk, eksistens og modernitet: innføring i Løgstrups tenkning*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Christoffersen, S. A. (2008). Knud Ejler Løgstrup. I S. J. Kristiansen & S. Rise (Red.), *Moderne teologi* (s. 135-146). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Clausen, S.-E., & Kristofersen, L. B. (2008). *Barnevernsklienter i Norge 1990 - 2005: En longitudinell studie* (NOVA rapport nr. 3/2008). Oslo Norsk institutt for

forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Cox, A., & Bentovim, A. (2000). *The Family Pack of Questionnaires and Scales*. London: Department of Health.
- Dahl, T. S. (1992). *Barnevern og samfunnsvern: om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge*. Oslo: Pax.
- Davis, B. (2001). The Restorative Power of Emotions in Child Protection Services. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 18(6), 437-452.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Red.). (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3 utg.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Duun, D. M., Culhane, S. E., & Taussig, H. N. (2010). Children's appraisal of their experiences in out-of-home care. *Children and Youth services review* 32 (10), 1324-1330
- Edvardsen, Ø. (1998). Hva gjør en miljøarbeider til en dyktig miljøarbeider?: «hun er gull og grønne skoger for meg». *Norges Barnevern* 75(4), 14-26.
- Egelund, T., & Vitus, K. (2007). *Sammenbrud i anbringelser af unge: risikofaktorer hos unge, foreldre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*. København: SFI.
- Eldøen, T. (2003). *Iscenesettelse av dialoger: en studie av Jane Addams tekster*. T. Eldøen, Trondheim.
- Ericsson, K. (1996). *Barnevern som samfunnsspeil*. Oslo: Pax.
- Falch, W. (2010). *Står til tjeneste. Emosjonelt arbeid i tjenestemøtet*. Doktorsavhandling, Karlstad University, Karlstad.
- Fangen, K. (2005). *Deltagande observation*. Malmö: Liber.
- Fangen, K., Grønningsæter, A., Lorentzen, T., & Øverås, S. (2002). *Levekår og livskvalitet blant hivpositive* (Fafo-rapport nr. 402). Oslo: Fafo.
- Fauske, H. (2011). Oppvekst i et samfunn i endring. I A. Hatland (Red.), *Veivalg i velferdspolitikken* (s. 35-49). Bergen: Fagbokforlaget.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Mathinsen, E., & Willumsen, E. (2009). *Det Nye barnevernet: et forsknings- og utviklingsprosjekt i Barnevernet: barnevernet på ny kurs?* Bodø: Nordlandsforskning.
- Finstad, L. (1990). *Den betalte familie: nye livsformer for folk i krise*. Oslo: Pax forlag.
- Fischer, A. H., & Manstead, A. (2008). Social Function of Emotions. I M. Lewis, J. M. H. Jones & L. F. Barrett (Red.), *Handbook of Emotions* (3 utg., s. 456-468). New York: The Guilford Press.
- Fleer, M., Hedegaard, M., Bang, J., & Hviid, P. (2008). *Studying children: a cultural-historical approach*. Maidenhead: Open University Press.

- Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FO. (2010). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsarbeidere*. Hentet fra <http://www.fo.no/>
- Foerster, H. V. (2005). Cybernetics of Cybernetics. I P. Weibel (Red.), *Beyond Art: A Third Culture: A Comparative Study in Cultures, Art and Science in 20th Century Austria and Hungary* (s. 301-302): Springer Science & Business Media.
- Follesø, R., Hjermann, R., Bunkholdt, V., Larsen, E., & Storø, J. (2006). *Sammen om barnevern: enestående fortellinger, felles utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Forsberg, H., & Vagli, Å. (2006). The Social Construction of Emotions in Child Protection Case-Talk. *Qualitative Social Work*, 5(1), 9-31.
- Fraser, N., & Honneth, A. (2003). *Redistribution or recognition?: a political-philosophical exchange*. London: Verso.
- Froggett, L. (2002). *Love, Hate and Welfare. Psychosocial approaches to policy and practice*. Bristol, UK: The Policy Press.
- Fromm, E. (2003). *Om kjærlighet*. [Oslo]: Cappelen.
- Frost, T. (2004). Kjærlighet - hva er det? En historisk vandring gjennom vestlig filosofi og teologi. *Omsorg: Nordisk tidsskrift for Palliativ Medisin.*, 1, 17-25.
- Førde, T. (2009). *Hegel: Anerkjennelsens etikk. Europas historie på nett*. Hentet fra <http://www.europas-historie.net/hegelsetikk.htm>
- Gadamer, H.-G., Jørgensen, A., & Darling Nielsen, K. (2007). *Sandhed og metode: grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. København: Academica.
- Gausal, N. (2011). The importance of emotions in social work; thematic directions from a national conference. *European Journal of Social Work*, 14(2), 287-291.
- Gautun, H. (2009). *Det nye barnevernbyråkratiet* (Fafo-rapport nr. 41). Oslo: Fafo.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Germain, C. B., & Gitterman, A. (1996). *The life model of social work practice: advances in theory & practice*. New York: Columbia University Press.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfundet under sen-moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Greene, J. C. (2007). *Mixed Methods in Social Inquiry*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie: om makt og avmakt i det 20. århundret*. [Oslo]: Akribe.
- Hall, C., & White, S. (2005). *Looking Inside Professional Practice: Discourse, Nar-*

- rative and Ethnographic Approaches to Social Work and Counselling. *Qualitative Social Work* 4(4), 379-390. doi: 10. 1177/1473325005058624
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (1996). *Feltmetodikk* (2. utg.). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hedegaard, M. (2008). A cultural-historical theory of children`s development. I M. Hedegaard & M. Fleer (Red.), *Studying children: a cultural-historical approach* (s. 10-29). Maidenhead: Open University Press.
- Hedel, E. (2009). *Klientkarrierer i profesjonskulturelle grenseland: om to menneskeskjebner, og om profesjonenes rolle og ansvar for utvikling av klientkarrierer hos barn og unge*. Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for pedagogikk og lærerutdanning, [Tromsø].
- Hegel, G. W. F. (2007). *Åndens fenomenologi*. [Oslo]: Bokklubben.
- Heggen, K., & Øia, T. (2005). *Ungdom i endring: mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forl.
- Helgeland, I. M. (2007). *Unge med atferdsvansker blir voksne: hvordan kommer de inn i et positivt spor?* [Oslo]: Unipub.
- Hennum, N. (2002). *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: om å være mor og far for norsk ungdom* (NOVA rapport nr. 19). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Henriksen, J.-O. (2006). *Nærhet og distanse: grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Holm, U. (2005). *Empati: å forstå menneskers følelser*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Honneth, A. (2010). *The Fabric of Justice – Limits of Proceduralism*. Paper presentert på Oslo Lecture, Oslo.
- Honneth, A., & Jay, M. (2008). *Reification: a new look at an old idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Hooper, C.-A., & Gunn, R. (2014). Recognition as a framework for ethical participatory research: developing a methodology with looked after young people. *International Journal of Social Research Methodology* 17(5), 475-488. doi: 10.1080/13645579.2012.753980
- Horneman, K. (1996). *De stygge andungene og hjelperne deres*. Hovedoppgave i sosialt arbeid, NTNU, Trondheim.
- Horneman, K. (1999). Se meg - møt meg - berør meg. I *Festskrift til 10-årsjubileet for barnevernspedagogutdanningen i Trondheim* (s. 199-207.). Trondheim: Tapir.

- Huston, S. (2014). Getting Back to the Things Themselves: Strengthening Phenomenology in Social Work. I T. Harrikari, P.-L. Rauhala & E. Virokannas (Red.), *Social Change and Social Work* (s. 87-99). Farnham England: Ashgate Publishing Limited.
- Hutchinson, G. S. (2005). Utvikling, spenninger og konfliktlinjer i sosionomutdanningen og sosialt arbeid. I S. Olteidal (Red.), *Kritisk sosialt arbeid* (s. 214-229). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hutchinson, G. S., & Olteidal, S. (2003). *Modeller i sosialt arbeid* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Høilund, P., & Juul, S. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Reitzel.
- Ingram, R. (in press). Exploring Emotions within Formal and Informal Forums: Messages from Social Work Practitioners. *British journal of Social Work* 1-18. doi: 10.1093/bjsw/bct166
- Irgan, T. (2007). *Kartlegging av ungdommer i New Page* (Rapport nr. 1. Hentet fra <http://www.newpage.no/assets/files/Rapporter/Rapport%2007013.pdf>
- Jacobsen, J. C., & Luhmann, N. (1992). *Autopoiesis: en introduktion til Niklas Luhmanns verden af systemer*. København: Politisk Revy.
- Jordan, B. (2001). Tough Love: Social Work, Social Exclusion and the Third Way. *British Journal of social Work*, 31, 527-546.
- Juul, S. (2009). Recognition and judgement in social work. *British Journal of Social Work*, 12(4), 403-417.
- Kalve, T., & Sørøy, J. (2000). *Revisjon av barnevernsdata*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Kinge, E. (2006). *Barnesamtaler: det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kokkinn, J. (2005). *Profesjonelt sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristiansen, S., & Krogstrup, H. K. (1999). *Deltagende observation: introduktion til en samfundsvidenskabelig metode*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2009). *Focus groups: a practical guide for applied research*. Los Angeles: Sage.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Labov, W. (1977). Speech Actions and Reactions in Personal Narrative. I D. Tannen (Red.), *Analyzing Discourse: Text and Talk*. Washington: Georgetown University Press
- Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge: organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Larsen, E., & Selnes, B. (1983). *Fra avvik til ansvar: en miljøterapeutisk tilnærming til ungdom i institusjon*. Oslo: Tanum-Norli.
- Lie, G. T., & Granby, I. (2011). *Mennesket bak rusen: om Selbukollektivets historie, ungdommenes utviklingsprosess og betydningen av anerkjennelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lingås, L. G., & Herheim, Å. (2008). *Kommunikasjon og samarbeid: utvikling av relasjonskompetanse*. [Oslo]: Damm.
- Lysaker, O., & Jacobsen, J. (2010). Social Critique between Anthropology and Reconstruction: An Interview with Axel Honneth. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 45(3), 61-74.
- Løgstrup, K. E. (1968). *Opgør med Kierkegaard*. Copenhagen: Gyldendal.
- Løgstrup, K. E. (1991). *Den etiske fordring*. Copenhagen: Gyldendal.
- Løgstrup, K. E. (1995). *Metaphysics*. Milwaukee: Marquette University Press.
- Løgstrup, K. E. (2000). *Den etiske fordring*. [Oslo]: Cappelen.
- Løgstrup, K. E. (2009). *Kants kritik af erkendelsen og refleksionen* (2. utg.). Århus: Klim.
- Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (2013). *Det Nye barnevernet: fase I - en antologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E., & Skjefstad, N. (2011). Recognition as a virtue in social work practice. *European Journal of Social Work*, 12(2), 195-212.
- Martinsen, J. T. (2012). Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet. Hva virker og hvorfor?. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(1/2), 59-69.
- Martinsen, K. (1990). Omsorg i sykepleien: en moralsk utfordring. I K. Jensen (Red.), *Moderne omsorgsbilder* (s. 61-97). [Oslo]: Gyldendal.
- Martinsen, K. (2003). *Fra Marx til Løgstrup: om etikk og sanselighet i sykepleien*. [Oslo]: Universitetsforlaget.
- Martinsen, K. (2012). *Løgstrup og sykepleien*. Oslo: Akribes.
- Martinsen, K., & Wærness, K. (1991). *Pleie uten omsorg?: norsk sykepleie mellom pasient og profesjon*. Oslo: Pax.
- Maturana, H. (2004). *From Being to Doing*. Heidelberg, Germany: Carl-Auer.
- Maturana, H., & Verden-Zöller, G. (2008). *The Origin of Humanness in The Biology of Love*. Charlottesville USA: Imprint Academic.
- Mehrabian, A., Young, A. L., & Sato, S. (1988). Emotional empathy and associated individual differences. *Current Psychology: Research & Reviews*, 7, 221-240.
- Mevik, K., & Larsen, E. (2012). *Miljøterapeutisk praksis : fortellinger fra arbeidet med utsatte barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Molander, A., & Terum, L. I. (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. [Oslo]: Forskningsetiske komiteer.
- Neumann, C. B. (2012). Omsorgsetikk i barnevernet. *Sosiologi i dag*, 42(3-4), 104-124.
- Noddings, N. (2003). *Caring: a feminine approach to ethics & moral education*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Nordlund, I., & Linde, S. (2003). *Innføring i profesjonelt miljøarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge - tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne og familiedepartementet
- NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Oslo: Barne og likestillingsdepartementet
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne -og likestillingsdepartementet
- Nygren, A. (1966). *Eros och agape*. Stockholm: Verbum.
- Nygren, P. (1997). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg: fra teori til verktøy*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Nygren, P. (2004). *Handlingskompetanse: om profesjonelle personer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nygren, P., & Fauske, H. (2010). *Child and Youth Participation and Competence Development*. BUK-sentrets forskningsprogram: Lillehammer University College.
- Nygren, P., & Thuen, H. (2008). *Barn og unges kompetanseutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Oatley, K., & Jenkins, J. M. (1992). Human Emotion: Function and Dysfunction. *Annual Review of Psychology*, 43(1), 55-85.
- Odent, M. (2001). *The Scientification of love*. London: Free Association Books.
- Ogden, T., & Hagen, K. (2009). Treatment Effectiveness of Parent Management Training in Norway: A Randomized Controlled Trial of Children With Conduct Problems. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 76(4), 607-621.
- Opdahl, K. (1982). *Hvorfor er mennesket som det er ? - En kort innføring i eksistensialismens menneskesyn, med hovedvekt på Heideggers filosofi* (Teorier om agentskap og struktur). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Pieper, M. H., & Pieper, W. J. (1992). It's Not tough, It's Tender Love: Problem Teens Need Compassion that the "Tough-Love" Approach to Child-Rearing

- Doesn't Offer Them. *Child Welfare*, 71(4), 369-377.
- Polkinghorne, D. E. (1988). *Narrative knowing and the human sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Pomerantz, E. M. W. S., Grolnick, W. S., & Price, C. E. (2007). The Role of Parents in How Children Approach Achievement: A Dynamic Process Perspective. I A. J. Elliot & C. S. Dweck (Red.), *Handbook of Competence and Motivation* (s. 259-278). New York: : The Guilford Press.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kassstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Prop. 106L (2012-2013). *Endringer i barnevernsloven*. Oslo Barne,- likestilling og inkluderingsdepartementet
- Rambøll. (2012). *Forvaltningsreformen: deloppdrag E*. Hentet fra http://www.barnevernledere.net/attachments/104_Ramb%C3%B8llRapport.pdf
- Redmond, M. (2004). *The Goodness Within Reaching Out to Troubled Teens with Love and Compassion*: Paulist Press New York/ Mahwah, N.J.
- Rogers, C. R. (1965). *Client-centered therapy: its current practice, implications, and theory*. New York: Houghton Mifflin.
- Roulston, K. (2010). *Reflective interviewing: a guide to theory and practice*. Los Angeles: SAGE.
- Røkenes, O. H., & Hanssen, P.-H. (2006). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer*. Avhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Sagatun, S. (2007). *Næromsorg Sør: en evaluering av et hjemmebasert tiltak for jenter i alderen 14-18 år* (Skriftserien nr. 143). Kristiansand: Universitet i Agder.
- Scheff, T. J. (1997). *Emotions, the social bond, and human reality: part/whole analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scheler, M. (2008). *The nature of sympathy*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Schütz, A. (1972). *The phenomenology of the social world*. London Heinemann.
- Seeberg, M. L., Winsvold, A., & Sverdrup, S. (2013). *Skoleresultater og utdanningsituasjon for barn i barnevernet. En kunnskapsoversikt*. (NOVA Notat nr. 4/13). Oslo.
- Sennett, R. (2003). *Respect in a world of inequality*. New York: W.W. Norton & Company.
- Shulman, L. (1999). *The skills of helping individuals, families, groups, and communities*.

- Itasca, Ill.: Peacock.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction* (2. utg.). London: Sage.
- Skatvedt, A. (2002). *Fortellinger om kjærlighet: om kommunikasjon i alminnelig samvær mellom behandler og klient*. Blå kors forl., [Oslo].
- Skirbekk, G. (1972). *Politisk filosofi 2*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, D. E. (2006). *Institutional ethnography as practice*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- SSB (2005). *Samordnet levekårsundersøkelse 2005 - tverrsnittsundersøkelsen. Spørreskjema hovedutvalget*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- SSB. (2011). *Barn og unge i barnevernet*. Hentet fra <http://www.ssb.no/a/barnogunge/2011/barnevern/>
- SSB. (2013). *Barnevern, 2012*. Hentet fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern/>
- St.meld. nr. 40 (2001-2002). *Om barne og ungdomsvernet*. Oslo: Barne og familiedepartementet
- Stepney, P. (2006). The paradox of reshaping social work as 'tough love' in the Nordic welfare states. *Nordisk sosialt arbeid* 26(4), 293-305.
- Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2010). "Sårbare" barn som deltakere i kvalitativ forskning: forskningsetikk og etisk forskning. *Barn*, 28(1), 27-41.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences* Los Angeles: SAGE.
- Thomas, N. (2000). *Children, Family and the State: Decision - Making and Child Participation*. Gordonville VA, USA: St.Martins Press.
- Thrana, H., & Fauske, H. (2014). The emotional encounter with Child Welfare Services; the importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers *European Journal of Social Work*, 17(2), 221-236. doi: 10.1080/13691457.2013.798628
- Thrana, H. M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tiller, P. O. (1998). *Bysamfunnets omsorg for barn: barnevern i Trondheims historie*. Trondheim: Strindheim trykkeris forl.
- Tiller, P. O. (2000). *Studier i barndom*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Urdu, T., & Turner, J. C. (2007). *Competence Motivation in the Classroom*. I A. J.

- Elliot & C. S. Dweck (Red.), *Handbook of Competence and Motivation* (s. 297-317). New York: The Guilford Press.
- Valera, F. J. (1999). *Ethical know-How*. Standford, California: Standford University Press
- Vatne, S. (2006). *Korrigere og anerkjenne: relasjonens betydning i miljøterapi*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vetlesen, A. J. (2004). Omsorg - mellom avhengighet og autonomi. I K. W. Ruyter & A. J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet: egenart, historie og praksis* (s. 27-40). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Viggen, E. D. (2012). Under Jesu kappe. *Fontene*(3), 6-10.
- Weihe, H.-J. W. (2004). *Sosialt arbeid: historie og bakgrunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Weihe, H.-J. W. (2008). *Empati og etikk*. Oslo: Abstrakt.
- Williams, R. R. (2000). *Hegel's Ethics of Recognition*. US: University of California Press.
- Winnicott, D. W. (1995). *The family and individual development*. London: Routledge.
- Winnicott, D. W., Shepherd, R., & Davis, M. (1997). *Spædbørn og deres mødre*. København: Hans Reitzels forlag.
- Wyller, T. (2003). "–kampen bort fra vårt eget 'jeg.'" I *Etikk, disiplin og dannelse. Elisabeth Hagemanns etikkbok - nye lesninger*: K. Martinsen & T. Wyller (Red.), (Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: design and methods* (2. utg.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Ziehe, T., Fornäs, J., & Retzlaff, J. (1993). *Kulturanalyser: ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Øvrelid, B. (2008). The Culitivation of Moral Character: A Buddhist Challenge to Social Work. *Ethics and Social Welfare* 2(3), 243-259.

VEDLEGG

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Hilde Marie Thrana
Senter for barns og unges kompetanseutvikling
Høgskolen i Lillehammer
Postboks 952
2604 LILLEHAMMER

Vår dato: 05.07.2010

Vår ref: 24347 / 3 / MAB

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.05.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24347	<i>Hvilken plass har kjærlighet i profesjonelt sosialt arbeid? En eksplorativ studie av den profesjonelle relasjonen i praktiske barnvernsarbeid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Hilde Marie Thrana</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.08.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Atle Alvheim

Marte Bertelsen

Kontaktperson: Marte Bertelsen tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg 2

Vedlegg 2

Spørsmål 2, 4, 6, 7, 8, 9, 78 er brukt fra survey DNB

SURVEY - PAPIRUTGAVE

DET NYE BARNEVERNET

HiL, UiS, HiST, Nordlandsforskning

1. Løpenummer: _____

DEL 1: VEIEN INN I BARNEVERNET

2. Hvordan kom du/dere i kontakt med barnevernstjenesten?

3. Etterkoding – foreløpig ikke aktuell

4. Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet?

5. Etterkoding – foreløpig ikke aktuell

6. Hvordan *opplevde* du den første kontakten med barnevernet?

7. Hvis det ble levert melding¹, når/hvordan fikk du vite (den første) meldingens innhold?

- ☐ Før meldingen ble sendt barnevernstjenesten
- ☐ I brev/telefon fra barnevernstjenesten
- ☐ I første møte med barnevernstjenesten
- ☐ Etter noen møter med barnevernstjenesten
- ☐ Da jeg leste dokumenter i saken
- ☐ Jeg kjenner ikke innholdet i meldingen(e)
- ☐ Annet

8. Hvis det ble levert en melding til barnevernstjenesten, hvem var melder?

(Mulig å sette mer enn ett kryss)

- ☐ Barnet selv
- ☐ Mor/far (biologisk/adoptiv)
- ☐ Familien ellers
- ☐ Naboer
- ☐ Andre private
- ☐ NAV (tidligere sosialtjeneste, trygdekontor, Aetat)
- ☐ Barnevernstjenesten i egen kommune

¹ Med melding forstås all muntlig og skriftlig kommunikasjon til barnevernet om bekymring for ett eller flere av barn fra offentlig eller privat person

Fortsettelse spm. 8

- ☐ Barnevernstjenesten i annen kommune
- ☐ Barnevernsvakt
- ☐ Barnehage
- ☐ Helsestasjon
- ☐ Lege/sykehus
- ☐ Skole
- ☐ PPT (Pedagogisk, psykologisk rådgivningstjeneste)
- ☐ Politi/lensmann
- ☐ BUP (barne- og ungdomspsykiatri) / voksenpsykiatri
- ☐ Vet ikke/andre (anonym)

9. I hvilken grad var du/dere informert om meldingen?

- ☐ Jeg/vi voksne tok initiativet selv uten anbefaling
- ☐ Barnet tok selv initiativ og kontaktet barnevernet uten anbefaling
- ☐ Eget initiativ etter anbefaling
- ☐ Ble meldt og var informert og enig
- ☐ Ble meldt og var informert, men ikke enig
- ☐ Ble meldt uten å vite om det
- ☐ Annet (Spesifiser):

DEL 2: OM BARNET (Kun et barn i fokus under hele intervjuet – jamfør datasett 2)

10. Kode for barnet det gjelder:

11. Mener du at barnet ditt trenger hjelp?

- ☐ Ja
- ☐ Nei (hvis nei, hopp over spørsmål 12 og 13)
- ☐ Usikker

12. Hvis du mener barnet trenger hjelp, hva slags hjelp mener du barnet trenger?

13. Hvorfor trenger barnet denne hjelpen?

75. Ble det etablert ansvarsgruppe? ☐ Ja ☐ Nei						
(hvis nei, gå til spørsmål 78)						
76. Hvis ja, hvordan vurderer du/dere nytten av ansvarsgruppen?						
1	2	3	4	5	6	7
Svært lite nyttig						Svært nyttig
77. Hvis ja, ha opplever du som fordeler/ulempes ved ansvarsgruppen?						
78. har du noe du vil si avslutningsvis?						

Vedlegg 3

Intervjuguide for ungdom

Spørsmålene er veiledende og de ulike spørsmålene kan gi andre og utfyllende spørsmål etter hva ungdommen ønsker å snakke om.

- Du er nå under oppfølging av barnevernet. Kan du fortelle om tiden før du kom i tiltaket, hvordan hadde du det da? Hva gjorde du? og hva tenker du er grunnen for at du kom i barnevernet?
- Kan du fortelle om en god relasjon med en ansatt i barnevernet/ eller tiltaket?
Hva var spesielt med dette forholdet?
Hvordan følte du deg når du var sammen med denne personen?
Hva gjorde denne personen som du satte pris på?
- Hva er de viktigste egenskapene til en profesjonell barnevernsarbeider?
Når jeg sier ordet kjærlighet, hva tenker du på da?
Har kjærlighet/ det å vise at man er glad i ungdommen, noen plass i et forhold mellom ansatt og ungdom?
- Hva innebærer det å bry seg?
Hva gjør man da for den andre?
Har du opplevd det i din kontakt med barnevernet, og i tilfelle kan du fortelle om det?
- Kan du fortelle om episoder/ eller opplevelser i barnevernet der du opplevde det motsatte av kjærlighet og omsorg?
Hva skjedde da, og hvordan følte du deg?
Hva tenker du på når jeg sier ordet ”respekt”?
Har du eksempel på i din kontakt med barnevernet at du har opplevd deg respektert og verdsatt?
- Har man et ansvar for sine medmennesker? Og på hvilken måte bør man utøve dette medmenneskelige ansvaret tenker du?
- Hva har vært avgjørende for at du fikk endring og en positiv utvikling i ditt liv?
Hva konkret gjorde at ting snudde seg til det bedre for deg? Hvem bidro, hva skjedde, hva gjorde du selv.
- Hva er viktig i livet for deg?
Hvilke personer, arbeid, skole, fritid, tro..osv....
- Er det noe du vil tilføre, fortelle som det ikke er blitt spurt om?

Vedlegg 4

Fokusgruppeintervju ansatte NP

Hovedtema for denne gruppe samtalen er den profesjonelle rolle og arbeid i nære relasjoner med ungdom

1. Rollen

- Hva er å være en profesjonell sosialarbeider i NP?
- Hva består arbeidet i?

2. Tilgjengelighet

- 24 t i døgnet, hvordan er det å jobbe sånn?
- Må man være en bestemt type menneske for å jobbe her?
- Forholdet til deres egen fritid med familie og venner - blir ungdom invitert inn i det?

3. Privat – profesjonell

- I følge ungdommene så åpner dere opp deres private liv, stemmer det?
- Hva gjør dere som inviterer dem inn i deres liv
- Hvilke fordeler/ulempes kan det ha å invitere ungdom med hjem?
- Når går man for langt?
- Hvor går grensene for å slippe ungdommen inn i deres liv? Her under hvor grensene går for å være privat og intim i relasjonen til ungdommen
- Tilknytning, hva hvis ungdommen blir for sterkt knyttet til deg, skjer det?
- Hva er å være uprofesjonell?

4. Kjærlighet

- Kan hver av dere fortelle en kort historie om en ungdom dere ble spesielt glad i? Kan du si noe om sammenhengen mellom det å ha gode følelser for en ungdom, og muligheten til å hjelpe? Får man da en egen styrke, eller er det det samme?
- Hvilken plass har kjærlighet i arbeidet med ungdom?
- Hva er kjærlighet?
- Sammenhengen mellom kjærlighet og det å jobbe med ungdom.
- Er fysisk kontakt viktig? Hvorfor klemmer dere så mye??
- Kan det være et press og vanskelig å leve opp til kravet om å være glad i alle ungdommene, hvordan?
- NP har prinsippene: Positivitet, nestekjærlighet og rettferdighet. Er det noe som fungerer i praksis, eller er det mest slagord? I tilfelle på hvilken måte fungerer det i praksis? Eksempel

5. Forholdet til barnevernet

- Hvordan syns du det er å samarbeide med barnevernet? Det vanskelige – det gode
- Har du opplevd at systemene, da organisasjonen (NP), barnevernet, eller andre har hindret deg i å utføre et godt arbeide med ungdommene? På hvilken måte?
- Hva er det vanskeligste og mest slitsomme med å jobbe på denne måten?

Tre ord: Hva trenger ungdom i barnevernet?

Avhandling levert for graden Philosophiae Doctor under Ph.D.-programmet Barns og unges kompetanseutvikling (BUK) ved Høgskolen i Lillehammer

Kjærlighet og sosialt arbeid.

En studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis.

Barn og unge i kontakt med barnevernet etterspør i mange sammenhenger å bli sett og møtt med kjærlighet av barnevernsarbeidere når de opplever at barnevernet griper inn i deres liv. Hva kan kjærlighet innebære i en profesjonell praksis?

Denne doktoravhandlingen undersøker nettopp hvilken betydning kjærlighet kan ha i en barnevernspraksis, og hva det vil innebære for den profesjonelle rolle.

Kjærlighet er blitt undersøkt fra ulike ståsted, der undersøkelsene har bestått av deltakende observasjon og intervju av ungdom og ansatte i et barnevernstiltak. I tillegg er foreldre i kontakt med barnevernet, blitt intervjuet om sin opplevelse av møtet med barnevernet.

Deltakernes opplevelse og forståelse av kjærlighet i en barnevernspraksis blir belyst fra ulike teoretiske innfallsvinkler. Kjærlighet blir her forstått som en form for anerkjennelse og nestekjærlighet og anlegges som hovedperspektiver på kjærlighet i en profesjonell praksis. I tillegg til å studere hva kjærlighet innebærer i en profesjonell praksis, så foreslår avhandlingen kjærlighet som en kjernekompetanse i sosial arbeid og barnevernet, der kjærlighet både inngår i sosialarbeiderens etiske kompetanse, og kan anses som en form for anerkjennelse i arbeid med utsatte grupper i samfunnet.

Hilde Marie Thrana er født i 1966 og ansatt ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST)

**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

ISSN 1893-8337
ISBN 978-82-7184-383-1